

Eli Fremstad og Thyra Solem

Gamle hageplanter i Midt-Norge

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Vitenskapsmuseet
Rapport botanisk serie 2005-2

Gamle hageplanter i Midt-Norge

Eli Fremstad og Thyra Solem

Trondheim, januar 2005

”Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Vitenskapsmuseet, Rapport botanisk serie” presenterer botaniske arbeider som av ulike grunner bør gjøres raskt tilgjengelig, for eksempel for oppdragsgivere og andre som er interessert i museets arbeidsområde og geografiske ansvarsområde. Serien er ikke periodisk, og antall numre varierer per år.

Serien startet i 1974. Den har skiftet navn flere ganger. Nåværende navn fikk serien i 1996.

Bakerst i hver rapport står en liste over utgitte numre. Fra og med 2003 legges alle rapportene ut på Internettet som pdf-filer, se <http://www.ntnu.no/vmuseet/botavd/botserie.html>

Redaktør: Eli Fremstad

Omslagsfoto: Påskelilje (*Narcissus pseudonarcissus*) er noen steder forvillet. De kan være noen av de eldste hageplantene i Midt-Norge. Foto: Eli Fremstad

Rapporten er trykt i 100 eksemplarer. Den er også tilgjengelig på Internettet, se ovenfor.

ISBN 82-7126-703-5
ISSN 0802-2992

Referat

Fremstad, E. & Solem, T. 2005. Gamle hageplanter i Midt-Norge. – NTNU Vitensk.mus. Rapp. bot. Ser. 2005-2: 1-72.

I 2003-04 ble det etter oppdrag fra Genressursutvalg for kulturplanter foretatt en inventering av hager i Midt-Norge (Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag). Formålet var å registrere hva som finnes av tradisjonelle ("gamle") hageplanter og å utrede hvorvidt arter eller sorter står i fare for å gå ut av bruk og eventuelt forsvinne helt. Undersøkelsen ble utført på grunnlag av henvendelser fra publikum, egen kjennskap til hageanlegg og hageeiere og med bilrekognoseringer i utvalgte områder. Den sørlige halvdelen av Møre og Romsdal ble ikke besøkt. Prosjektet har skaffet en oversikt over hvilke arter og artsgrupper som har vært mye dyrket i de siste generasjonene, og som fremdeles er i bruk i midtnorske hager. Det er funnet en del arter som synes å være sjeldne i dagens hager; noen av dem har vært mer utbredt tidligere. Disse kan det være aktuelt å ta vare på enten i en genbank (i form av frø eller vevskultur) eller i samlinger av levende planter. Dels med tanke på bevaring av det genetiske materialet, dels for etablering av en demonstrasjonshage for tradisjonelle hageplanter ved Ringve botaniske hage, NTNU, Trondheim, er ca. 280 levende planter satt i "ventebed" på Ringve. Innsamlingene fordeler seg på ca. 135 arter, hvorav noen viser en morfologisk variasjon. Det ble ikke funnet store forskjeller mellom hageinventaret i de ulike regionene. Ellers skriver det innsamlede materialet seg fra alle vegetasjonssoner og -seksjoner i Midt-Norge (der hager finnes), men med overvekt på lavlandsstrøk i sørboreal sone. Rapporten fremmer et forslag til utforming av en demonstrasjonshage på Ringve.

Eli Fremstad og Thyra Solem, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Vitenskapsmuseet, Seksjon for naturhistorie, 7491 Trondheim

Eli.Fremstad@vm.ntnu.no, Thyra.Solem@vm.ntnu.no

Summary

Fremstad, E. & Solem, T. 2005. Old garden plants in Central Norway. – NTNU Vitensk.mus. Rapp. bot. Ser. 2005-2: 1-72.

An inventory of gardens in Central Norway (Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag and Nord-Trøndelag) was undertaken in 2003-04 at the request of the Gene Resource Committee for Cultivated Plants. The objectives were to record what is to be found of traditional ("old") garden plants and to find out whether species or strains are in danger of going out of use, or perhaps disappearing completely. The gardens visited were chosen on the basis of requests from the public, our own knowledge of gardens and garden owners, and reconnaissance by car in selected areas. The southern part of Møre og Romsdal was not visited. The project has obtained a general survey of the species and groups of species that have been widely cultivated by recent generations and are still in use in gardens in Central Norway. A number of species were found that seem to be rare in modern gardens; some of them have been more widespread earlier. It may be relevant to take care of these, either in a gene bank (in the form of seeds or tissue culture), or in collections of living plants. Partly with a view to preserving the genetic material, partly to establish a demonstration garden for traditional garden plants at the Ringve Botanical Gardens, NTNU, Trondheim, about 280 living plants have been placed in a holding bed at Ringve. This collection numbers around 135 species, some of which display a morphological variation. No significant differences in the content of the gardens were found in the various parts of the region. The material collected derives from all the vegetation zones and sections in Central Norway (where gardens exist), but the majority are from the lowlands in the southern boreal zone. The report presents a proposal for the design of demonstration beds at Ringve.

Eli Fremstad and Thyra Solem, Norwegian University of Science and Technology, Museum of Natural History and Archaeology, NO-7491, Trondheim, Norway.

Eli.Fremstad@vm.ntnu.no, Thyra.Solem@vm.ntnu.no

Innhold

Referat	1
Summary.....	1
Forord	3
1 Innledning.....	4
1.1 Oppdraget.....	4
1.2 Gjennomføring	5
2 Hagetradisjoner – noen glimt	7
3 Resultater.....	10
4 Gamle hageplanter	26
4.1 Geografisk variasjon	26
4.2 Prydplanter	27
4.3 Nytteplanter.....	27
4.4 Ville planter brukt som hageplanter	28
4.5 Ofte forvillede hageplanter	29
4.6 Stauder A-V	29
5 Ringve botaniske hage.....	66
6 Sammendrag og anbefalinger	67
7 Litteratur	70

Forord

Denne rapporten gir resultatene av registreringer og innsamlinger av gamle hageplanter i Midt-Norge i 2003-04. Arbeidet er utført av Eli Fremstad og Thyra Solem på vegne av Ringve botaniske hage (RBH), Vitenskapsmuseet (VM). Under hagens daglige leder, Ane Sendstad Guldahls svangerskapspermisjon i det meste av prosjektperioden har Eli Fremstad fungert som prosjektleder. Prosjektet startet april 2003 og avsluttes formelt med denne rapporten. Den vil imidlertid danne grunnlag for RBHs planlegging av en demonstrasjons- eller ”publikumshage” der et representativt utvalg av gamle hageplanter vil bli stilt ut.

Rapporten presenterer hva vi har observert og samlet av stauder under to sesonger. Prosjektets tidsramme har ikke gitt anledning til å dekke Midt-Norge så godt som vi ønsker, heller ikke til å gå dypere ned i kildematerialet for midtnorsk hagehistorie og tradisjoner når det gjelder staudedyrking. Vi har tatt med noen glimt av hagehistorien, men både denne og bruken av stauder kunne være verdt å gå videre med.

Åsmund Asdal har vært vår kontaktperson ved Genressursutvalg for kulturplanter. Vi takker for god kontakt underveis i prosjektet. Amanuensis Egil Aune, VM skal ha takk for hjelp med å fremstille kartet i figur 1, og førsteamanuensis Eva Vike for tilgang til arkivet etter Oddvin Reisæter ved Institutt for plante- og miljøvitenskap, Norges landbrukshøgskole. En særskilt takk rettes til alle informanter og andre personer vi har hatt forbindelse med. Uten henvendelser fra publikum og tips fra bekjente og kolleger hadde prosjektet vanskelig latt seg gjennomføre. Journalist Sølvi Sand er vi stor takk skyldig for fine oppslag om hageplanter i Adresseavisen.

Eli Fremstad
førsteamanuensis

Thyra Solem
forsker

Trondheim, januar 2005

1 Innledning

1.1 Oppdraget

Høsten 2002 ble Vitenskapsmuseet, Seksjon for naturhistorie (SN) kontaktet av Genressursutvalg for kulturplanter, Planteforsk Landvik, om mulighetene for å gjennomføre et prosjekt om registrering og bevaring av gamle hageplanter i Midt-Norge. Prosjekter rundt dette temaet hadde da pågått flere steder i landet i flere år, og det var ønskelig å få en dekning av forholdene rundt gamle hageplanter i Midt-Norge.

Under varmerket "Plantearven" begrunner Genressursutvalg for kulturplanter (<http://www.plantearven.no>) bevaringsarbeidet med at "Kulturplanter som har vært lenge i Norge har genetiske tilpasninger som det er viktig å ta vare på, samtidig som slike planter har kulturhistorisk verdi." Arbeidet omfatter "planter som ble brukt tidligere, men som ikke lenger er i vanlig bruk. Det kan være gamle sorter av grønnsaker, poteter og frukt eller en rose, en pinselilje, staupe som fantes i oldemors hage, men som nå ikke brukes lenger." "Plantearven" omfatter nytteplanter som (gjengitt etter hjemmesiden):

- "har unike deler av sitt opprinnelige genforråd i Norge, dvs. plantearter som finnes viltvoksende i Norge
- er innført, men som har vært lenge i Norge og har tilpasset seg norske vekstbetingelser på en slik måte at det er unikt og verdifullt for oss
- stammer fra planteforedling eller utvalg for norske forhold"

Stauder er én av plantegruppene som "Plantearven" satser på.

SN påtok seg å gjennomføre et prosjekt innen en ramme på to år, vel vitende om at kolleger i andre landsdeler har arbeidet med temaet i en årrekke og at det neppe kan forventes å lage en "fullstendig" oversikt over hva som finnes av gamle hageplanter i Midt-Norge i løpet av så kort tid. Prosjektet "Bevaring av gamle hageplanter i Midt-Norge" ga imidlertid økonomisk ramme for å starte med temaet og å samle materiale fra ulike deler av regionen, som i utgangspunktet omfattet Møre og Romsdal (MR), Sør-Trøndelag (ST) og Nord-Trøndelag (NT).

I rapportteksten refereres det ofte til kommuner og stedsnavn. Av hensyn til lesere som ikke er fortrolige med Midt-Norges geografi, er fylkestilhørighet angitt for alle kommuner og steder. Fylkenes navn forkortes som i Lid & Lid (1994).

Stauder

Prosjektet fokuserer på flerårige, ikke forvedede planter (stauder) som er blitt brukt i lengre tid i hager i Midt-Norge. I utgangpunktet ble det lagt særlig vekt på planter som ble ansett som truet, dvs. som nå er lite i bruk og derfor kan stå i fare for å forsvinne til fordel for nyere arter og sorter. Planen er å ta vare på slikt truet materiale i klonarkiver, jf. Genressursutvalg for kulturplanters (2004) utredning om dette. RBH ville, på den annen side, benytte denne anledningen til å sikre materiale for en demonstrasjonshage med tradisjonelle hageplanter for et større hagepublikum (jf. kapittel 5). Ved innsamling av levende plantemateriale har vi følgelig hatt to føringer: 1) å skaffe materiale av tradisjonelle hageplanter som i dag er så lite brukt (er sjeldne) at det bør settes i verk tiltak for bevaring av dem (jf. kap. 6) og 2) skaffe materiale av mye brukte stauder som kan demonstreres for et hageinteressert publikum i RBH. Med et slikt tiltak vil RBH gi besøkende i hagen både informasjon om gamle hageplanter, anledning til å studere levende og autentisk materiale og gode opplevelser. RBH tar sikte på å kombinere det å være et "klonarkiv" for bevaring med et publikumsrettet anlegg.

For å vurdere hva som er truet må en først ha oversikt over hva som har vært brukt av plantemateriale i hager før og hva som fremdeles finnes. I de to sesongene prosjektet har pågått, har vi skaffet en generell oversikt over hva som finnes av tradisjonsmateriale i besøkte hager og ved observasjoner over hagegjerdene. I registreringsarbeidet har vi lagt vekt på:

- Informasjon om og plantemateriale av flest mulig arter/sorter som tradisjonelt har vært brukt i midtnorske hager.
- Informasjon og plantemateriale fra et videst mulig spekter av hagetyper (småbruk, større gårder, byhager, institusjoner og historiske anlegg).
- Å få en bredest mulig geografisk dekning, dvs. å skaffe plantemateriale fra flest mulig vegetasjonssoner og vegetasjonsseksjoner (Moen 1998), slik at materialet samlet sett representerer tilpasninger til ulike klimaforhold. For flere arter er det derfor samlet materiale i form av stiklinger, knoller, løker osv. fra ulike deler av regionen, jf. tabell 1. Det er også samlet en del frø (tabell 2), mest med tanke på å skaffe til veie materiale for en demonstrasjonshage i RBH.

Vitenskapelige og norske navn på slekter og arter følger Lid & Lid (1994). Mellom ferdigstillingen

av manuset og trykkingen av rapporten forelå Lid & Lid (2005), som har nye vitenskapelige navn for noen arter. Disse vil bli innarbeidet i et populærhefte som trykkes våren 2005. Ellers er navneverket hentet fra flere kilder som anføres der det er relevant. Vi har sjelden vært i stand til å navngi sorter. Der det er gjort, angis kilden for beskrivelse eller bilde av sorten.

Alder

Det var ønskelig at materialet skulle ha en viss, kjent alder, enten på stedet der det ble hentet, eller ha en historie tilbake til andre steder. Kjent minimumsalder ble satt til mellomkrigstid (ca. 1920-40). Fra oppdragsiver ble det også uttrykt ønske om å dokumentere materialets historie best mulig. God dokumentasjon har det ofte vært vanskelig å skaffe, enten fordi folks minne om plantene er vagt og omtrentlig, eller fordi man ikke har noen opplysninger om opprinnelsen, bortsett fra at plantene "alltid har vært der", "er minst 30 år" eller lignende utsagn. I en del tilfeller har vi tatt vare på materiale som går tilbake til mellomkrigstid. Noen ganger vet eller aner vi at materialet er vesentlig eldre. I mange tilfeller går kunnskapen og minnet tilbake til 1950-tallet. Flere ganger har vi inkludert materiale som er ca. 30 år gammelt. Materialet som er samlet er derfor av nokså ulik alder, men det er "det beste vi har oppnådd" så langt.

1.2 Gjennomføring

Forberedelser

Som en forberedelse til prosjektet deltok Eli Fremstad og Thyra Solem på et dagsseminar om "Gamle hager" ved Egge museum, Steinkjer. Seminaret ga en nyttig innledning til prosjektets tema og tips og kontakter for det videre arbeidet.

På grunnlag av plantelister i "Ta plantearven i bruk" (Genressursutvalg for kulturplanter og Det norske hageselskap 2003) ble det satt opp en liste over hageplanter som vi antok har vært viktige i midtnorske hager de siste generasjonene. Listen ble lagt ut på Internettet under hjemmesiden til RBH (<http://www.ntnu.no/vmuseet/hager/ringve/>) sammen med en kort prosjektbeskrivelse og oppfordring til publikum om å ta kontakt med prosjektet dersom de visste om eller eide planter som kunne være av interesse. Det ble sendt en henvendelse til alle aviser i Møre og Romsdal, Sør- og Nord-Trøndelag, med henvisning til internetadressen og anmodning om å ta inn en notis om prosjektet i avisene. Så vidt vi vet ble den etterkommet bare av Adresseavisen i Trondheim, som 8.5.2003 brakte en ¾-siders artikkel etter intervju

med Eli Fremstad i RBH. Artikkelen hadde bl.a. en liste over 23 arter og illustrasjoner av 11 arter som vi ønsket tilbakemelding på. Responsen på denne artikkelen (Sand 2003) var overveldende og dannet grunnlaget for en liste over kontakter som en kunne arbeide ut ifra. Til listen føyde vi hager og anlegg som vi mente kunne inneholde materiale av interesse.

Adresseavisen fulgte opp prosjektet i august 2004 med intervju av Fremstad og Solem og reportasje fra et hagebesøk (Sand 2004). Denne artikkelen avstedkom nye responser fra hageeiere, bl.a. på et par arter som ble etterlyst.

Underveis har vi fått mange tips og opplysninger om andre hager og andre personer som kunne være av interesse og nytte for prosjektet. Mange av disse tipsene har vi ikke hatt kapasitet til å følge opp, men de ligger der som en ressurs å øse av i tilfelle prosjektet skulle bli utvidet eller vi senere ønsker opplysninger fra bestemte distrikter.

Hagebesøk

I periodene mai-august 2003 og april-september 2004 ble det etter avtaler gjennomført mange besøk i privathager av ulike typer. I samtaler med hageeierne ble det lagt vekt på å sette navn på plantene som ble pekt ut som gamle (når eierne selv ikke kjente navnene), og samle informasjon om plantenes historie: hvor lenge de har stått på stedet, hvor de eventuelt er kommet fra, hvem som skaffet dem til veie osv. Som gjengyldelse har vi en rekke ganger sendt tilbakemeldinger til hageeiere om plantenavn, etter eventuell sjekk av litteratur om artene, også inventarlistene fra hager.

I tillegg til avtalte hagebesøk har vi oppsøkt en rekke anlegg og eiendommer uten forutgående kontakt med lokale personer, ofte for å se hva som fantes. Tillatelse til å samle materiale er innhentet der vi syntes det var påkrevet, men en del materiale er samlet uten grunneierens vitende, spesielt der det har dreid seg om nedlagte og forlatte bruk eller planter som er sterkt forvillet i gamle enger rundt hus og gårder, i skog eller veiskråninger. I et par tilfeller har vi fått ta med materiale fra hager som skulle graves opp og helt nedbygges eller anlegges på nytt.

Ut fra prosjektets målsetting, som er bevaring av genmateriale av eldre hageplanter, har vi konsentrert oss om selve staudene (arter, arter med observerbar variasjon, sorter) og deres alder og historie. Vi har ikke lagt vekt på hagenes utforming, stil eller funksjon. Underveis har vi likevel sett at

På Aukra finnes påskelljær som har forvillet seg, forteller Eli Fremstad. De er mindre enn disse i parken på Ringve, har bredere blad og er lysere. Kanskje finnes de på andre steder?

Foto: IVAR ANDRSEN

Ringve lager klonarkiv for hageplanter

Gamle hageplanter i Midt-Norge skal bevares for etterlekt. Nå etterlyses oldemorsplanter til et klonarkiv på Ringve i Trondheim.

Vitenskapsmuseet ved Ringve botaniske hage i Trondheim har fått i oppdrag av Genressursutvalget for kulturplanter å registrere gamle hageplanter i Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag. En slik registrering har aldri vært gjennomført.

Av kapasitetshensyn må vi begrense det til stauder foreløpig, sier førsteamanuensis Eli Fremstad ved Vitenskapsmuseet. Ikke minst på gamle embetsgårder, storgårder og kirkegårder har hun håp om at det finnes gamle stauder som folk nesten har glemt.

Senere skal det samles inn plante-materiale for bevaring i et klonarkiv i Ringve botaniske hage. Om noen år håper vi at vi har en egen avdeling her med gamle hageplanter, som en ny attraksjon på Ringve.

Mange hageplanter som tidligere var mye i bruk, er i ferd med å bli erstattet av nykommere i hagesortimentet. Dermed er det fare for at de forsvinner. Vi botanikere har liten kunnskap om hvilke arter som fremdeles dyrkes, hvor plantene finnes og hvor gamle de er, sier Eli Fremstad.

Universitetet i Tromsø og Agder naturmuseum og hage, Kristiansand har allerede drevet lignende arbeid i flere år, mens universitetene i Oslo og Bergen starter nå.

Allerede i år håper vi å ha fått en del opplysninger om gamle hageplanter slik at vi kan oppgjøre noen av stødene der de vokser. Men hovedinnsatsen blir i 2004-05. Ingen må være redd for at vi skal stikke av med plantene deres, de skal fortsatt få vokse der de er. Men vi vil be om å ta fra eller stiklinger av arter som er særlig sjeldne. Det blir fagfærdige gartnere som kommer og gjør den jobben.

Plantene bør helst kunne spores tilbake til iallfall mellomkrigstiden, og vi er interessert i «historien» til materialet, det vil si hvor de kom fra, kanskje gjennom bytte eller arv, og alderen til hagen de står i nå.

Nå håper vi mange melder seg. Vi trenger navn, adresse og telefonnummer, slik at vi kan ta kontakt, og helst en detaljert angivelse.

Publikum kan henvende seg på telefon 73 59 22 60 eller Eli.Fremstad@vm.ntnu.no

Angelica med flere

Blant de om lag 150 staudene som etterlyses er disse særlig velkomne:

- Prakthjelm (*Aconitum x stoerkianum*)
- Storhjelms (*Aconitum napellus*)
- Fjellkvann (*Angelica archangelica* ssp. *archangelica*)
- Akeleie (*Aquilegia vulgaris*)
- Skogskjegg (*Aruncus dioicus*)
- Sjerneskjerm (*Strantia major*)
- Tusenfrid (*Bellis perennis*)
- Toppklokke (*Campanula glomerata*)
- Honningknoppurt (*Centaurea montana*)
- Løytantshjerte (*Dicentra spectabilis*)
- Gullkorg (*Doronicum orientale*)
- Dagflod (*Hesperis matronalis*)
- Humle (*Humulus lupulus*)
- Hagelilje (*Lilium x hollandicum*)
- Hagelupin (*Lupinus polyphyllus*)
- Klosterpeon (*Paeonia officinalis*)
- Sibirvalmue (*Papaver nudicaule*)
- Fjellflokk (*Polemonium caeruleum*)
- Duppeseleie (*Ranunculus acronitifolius*)
- Legerbarbra (*Rheum officinalis*)
- Såpeurt (*Saponaria officinalis*)
- Valurt (*Symphytum officinale*)
- Reinfavn (*Tanacetum vulgare*)

Hele listen finner man på denne adressen:

<http://www.ntnu.no/vm/museet/hager/ringve/hageplante.html>

72 50 15 76

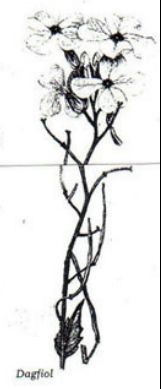
SOLVI SAND

Tusenfrid

Storhjelms

Dagflod

Oppslag i Adresseavisen 08.05.03 (Sand 2003).

Midt-Norge har mange interessante små og store anlegg som er verdt et studium i seg selv, både enkeltvis og som ledd i landsdelens hagehistorie.

Bilrekognoseringer

I tillegg til å følge opp henvendelser fra hageeiere og andre med hagebesøk, har vi hatt stort utbytte av dagsturer som tok sikte på å besøke hager i visse distrikter. "Bilrekognosering" ga dels innblikk i hva som er gjengs inventar i midtnorske hager, dels funn av arter/sorter som er mindre vanlige. Hager ble også observert og i noen grad oppsøkt under feltarbeid utført for andre prosjekter (som Fremstads florainventurer i visse kommuner) og under turer i fritiden. Under inventeringsarbeid med narsisser i "Perennuppropet", et lignende prosjekt i Sverige, hadde man også godt utbytte av bilrekognoseringer.

Ventebed

RBH stilte tre bed à 1,6 x 7,6 m til disposisjon for prosjektet. Innsamlet materiale ble satt ned så raskt som mulig og ettersett flere ganger per uke samtidig som bedene ble luket. RBH sørget for automatisk vanning.

Annen aktivitet

I 2003 ble det gjennomført en spesiell undersøkelse av mesterrot *Peucedanum ostruthium*, en gammel kulturplante som har vært kjent fra en del lokaliteter i Sør-Trøndelag, men hvis status var uvisst. Fremstad (2004) gir en oversikt over dagens utbredelse og status til mesterrot i Midt-Norge.

For andre prosjekter innenfor "Planteavren" har prosjektet samlet materiale for genetisk analyse av storhjelms *Aconitum napellus*, prakthjelms *A. x stoerkianum* og tyrihjelms *A. septentrionale* (for

Brynhild Mørkeved, Tromsø) og mesterrot *Peucedanum ostruthium* (for Per Harald Salvesen, Bergen). Ved en kobling til prosjektet om kulturhistorien til norske fyrstasjoner (Daginn Moe, Bergen), ble Agdenes fyr (ST Agdenes), Sula fyr (ST Frøya) og Munkholmen (ST Trondheim) inventert. Dette ga også utbytte for hageplanteprosjektet.

Ane S. Guldahl holdt 19.10.04 en orientering om prosjektet for venneforeningen til RBH, og 6.12.04 holdt Fremstad og Solem et foredrag om prosjektet i Norsk botanisk forening, Trøndelagsavdelingen.

2 Hagetradisjoner – noen glimt

I Trondheim-området har hager lange tradisjoner, noe som henger sammen med byens rolle som verdslig og geistlig maktsenter og impulser fra innflyttere og gjester langveis fra. Middelalderens geistlige tillegges hagetradisjoner som man antar har smittet over på andre deler av samfunnet, og enkelte profesjoner innen legekunsten må ha fått sine legemidler noe sted fra. Noen hager må ha eksistert også før Christian Gartner (født ca. 1642 i Flensburg) fikk trykt den første norske hageboka i 1694 (Christian Gartner 1694). Dette er en lærebok i dyrking og stell av planter, anlegg av hager og omtale av stauder og busker. En kommentert utgave av Gartners bok ble utgitt av Balvoll & Weisæth (1994). Manuskriptet etter J. Irgens (datert 1704, utgitt av Dahl 1892) er et fragment som omtaler planter av økonomisk interesse, ordnet etter før-linnéiske navn (til bokstaven F). Den er lite pålitelig når det gjelder hva som fantes av ville og dyrkede planter i det trondhjemske da den presenterer en blanding av lokale planter og eksotiske og i stor grad er avskrift av eldre bøker.

Biskop J.E. Gunnerus (død 1773) var en av de fremstående innbyggerne i Trondheim som hadde en innholdsrik hage på sin eiendom Berg. Noen planter derfra nevnes av Baade (1768). Baades liste over planter som ble dyrket i Trondheim er lang, og omfatter mange eksotiske planter – og flere av de vi finner igjen i regionens hager i dag. For en del planter er Gartner og Baade de første kildene som forteller at de ble dyrket i Norge (Skard 1958).

Schnitler (1916) omtaler kort hageanlegg på Austrått, ST Ørland, Reinsklosteret, ST Rissa og Tautra, NT Frosta og flere anlegg i Trondheim, men nevner ikke stauder, heller ikke fra MR Kristiansund. Han beskriver hager som en del av bybildet i 1790-årenes Kristiansund. En av Schnitlers kilder er G. Schønings reiseberetning fra året 1773 som bl.a. viser at folk i Kristiansund har begynt "ei alleene at anlægge smaae Haver ved deres Huse, hvor nogenledes Leilighed dertil gives, hvori voxer saavel Have-Urter som Frugt-Træer" (Schønning 1979, 1: 184). Moldes hager rundt 1770-90 sto ifølge Schnitler (1916) tilbake for de kristiansundske, trass i at betingelsene for hager der er bedre enn i Kristiansund. Lystgårdene på Lade i Trondheim hadde hager (Gjærevoll 2002), i likhet med en rekke større gårdsanlegg rundt byen og i distriktet, som embetsmannsgårder og store bondegårder. Staudedyrking har trolig

spilt større rolle i disse hagene enn i menigmanns småhager.

Hageanlegg og dyrking av pryddplanter har ulike tradisjoner i distriktene. I mange bygdelag var dyrking av pryddplanter lite utbredt, og om hager fantes, inneholdt de helst nytteplanter som rabarbra, rips og lignende. Så sent som for perioden 1900-50 på MR Tingvoll sier Brakstad (1970-75) kort at "Hagestellet stod det dårlig til med." Hageinteressen kan ha blitt vekket ved at én person var særlig planteinteressert og ble modellfigur for andre, som så etter hvert anla små gårdshager. Oldefaren til dagens bruker av "midtigarden" på Gravem, MR Sunndal gikk på hagebrukslinjen (på Sandvika) på Gyl, men ellers var det lite interesse for hager og få arter i hagene så sent som i 1960-årene (Ingrid Gravem, pers. medd.). Hageaktiviteten har økt siden, og flere hager i Sunndalen er i dag svært innholdsrike, med nesten alle artene på "ti på topp"-listen. I MR Aure og Tustna har hageinteressen og planteutvalget tatt seg opp etter at mange bruk ble nedlagt og gikk over til å bli fritidsboliger (Johanne Skaret, pers. medd.). I øvre deler av Gauldalen (ST Holtålen) har hagesysler heller ikke sterke tradisjoner – folk hadde nok med livbergingen (K.I. Flatberg pers. medd.). Tilsvarende utsagn har vi fra flere distrikter. Hageinteressene har nok variert gjennom tidene, og positive avvik har forekommet. Schøning ble i 1773 (1979, 1: 63) overrasket over den fine hagen til presten Hans Brinkmann i Holtålen: "Ved min Ankomst ... blev jeg sat i en temmelig Forundring, ved at see, en smuk og ... ret artig anlagt Have, besat med adskillige Blomster, som her have vant sig til at taale Kulden og det haarde Clima, saasom Gyldenlakker, som nu stode i fuld Flor, men havde staaet den heele Vinter over ude i Haven; desuden Abrod, Lychnis, Neglikker, Busk-Neglikker, Blaa-Klokker, Keiser-Kroner, og fleere." Videre nevner Schøning "Sibirske Erte-Træer", kirsebær, rips og solbær, "foruden alle Slags her brugelige Have-Urter og Rødder..." Det er svært sannsynlig at nettopp prestegårdenes hager har fått lokale ringvirkninger (Skard 1944). Backer (1980) understreker at "Det vi *vet* er at røtter av blomsterplanter har vært spredt *fra* prestegårdene". Også noen av våre informanter viste tilbake til en prestegård som opphavet til deres planter. Fra prestegårder og andre embetsmannsgårder har planter havnet i gårdshager, som i en lang periode (før gartnerier ble etablert i distriktene), antakelig hadde et relativt enhetlig preg over store deler av landet med hensyn til hva som ble tilbudt. Reisæters (1941, ukjent år) lister over plantene i "bon-

dehager" er slik at mange, nesten uansett geografisk tilhørighet, nikker gjenkjennende til mange av artene.

På Røros, med de korte og barske somrene, skulle en kanskje ikke vente særlig hageinteresse. Så lenge smelthytta var i aktivitet, fantes det lite hageplanter inne i selve bergstaden, men på setrene dyrket man rips *Ribes rubrum/spicatum*, rogn *Sorbus aucuparia*, reinfann *Tanacetum vulgare* og rabarbra *Rheum* og noen andre stauder. R. Elven (pers. medd.) husker at det flere steder fantes gjøglerblom *Mimulus*, men den ser ut til å ha forsvunnet. Et par proprietærgårder som lå utenfor influensområdet til smelteverksrøyken hadde større hager. Den på Engan, anlagt av Peder Hiort på 1700-tallet, finnes fremdeles, men er visstnok uten gamle stauder. En annen hage, i Mølmansdalen, er restaurert. Først etter at Røros kobberverk ble nedlagt i 1977, er det blitt mer stauder å se i Røros-hagene, og utvalget er ganske som etter midtnorske tradisjoner, med prakthjelm *Aconitum x stoerkianum*, toppklokke *Campanula glomerata*, ridderspore *Delphinium*, brannlilje *Lilium bulbiferum*, sibirvalmue *Papaver croceum*, fjellflokk *Polemonium caeruleum* (særlig den hvite formen), rabarbra *Rheum* og reinfann *Tanacetum vulgare* (men lite av den krusete formen). Honningknoppurt *Centaurea montana*, som det er en del av i byen i dag, vurderer R. Elven derimot som et nyere innslag i Røros-hagene.

Andre steder har mye lengre og mer markert hagehistorie, noe som gjerne skyldes ett eller flere gode forbilder, som kanskje også fungerte som plantekilder. Det er sjelden at dette gir seg så tydelig utslag at bygdeboka vier temaet sideplass, men for NT Inderøy beskrives både tradisjoner i humledyrking, antatt påvirkning fra Tautra kloster i nabokommunen Frosta, perioder med lav hageaktivitet og med fornyet interesse. Lenge ble dyrking av frukt, bær og grønnsaker prioritert, men da Hylla hagebruksskole ble opprettet på Hammer i 1884, økte interessen for stauder (Ystad & Sakshaug 1973). (Skolen ble i 1919 flyttet til Staup, Levanger, der den fortsatt er.)

De gamle plantene i dagens hager er gjerne en blanding av planter som særlig unge kvinner har tatt med seg fra hjemstedet når de giftet seg utenfor bygda eller flyttet til en annen gård, gave fra slektninger, gave fra eller bytte med naboen, tatt med fra reiser i andre distrikter og landsdeler osv. Flytting av materialet kan ha skjedd over lange avstander og på tvers av flere klimasoner, for

eksempel fra ST Frøya til NT Overhalla, og flyttingen kan ha foregått i flere omganger. Tilslutt er kunnskapen om plantenes opphav og alder blitt ganske diffus eller mangler helt. En og samme hage kan inneholde planter fra vidt forskjellige distrikter og fra områder utenfor Midt-Norge. Det er påfallende at flere som har duppesoleie *Ranunculus aconitifolius* i hagen nevner at den skriver seg fra Nord-Norge.

Flere større hageanlegg har vært både til inspirasjon for småhageeiere og en kilde til planter. I perioder har Austrått-parken, ST Ørland og Reinsklosteret, ST Rissa blitt studert av besøkende, og noen forteller at de har sett sitt snitt til å ta med seg materiale derfra. For Austrått-parken gjelder det helst i perioder da parken var dårlig stelt. På Morkgården, MR Kristiansund, som sto forlatt i over 60 år, forsvant mye plantemateriale i årenes løp, og noe så sent som våren 2003 like før nedbyggingen av arealet startet. Tilsvarende har sikkert skjedd andre steder, og prosjektet "Gamle hageplanter i Midt-Norge" har selv samlet materiale flere ganger under lignende omstendigheter.

På storgården Vive, NT Steinkjer har hagen en 400 år lang historie (Tønne uten år). Det er rimelig å tro at en så stor og velrenommert hage har fått betydning for andre gårder i nærheten. En annen storgård i distriktet, By, omtales av A.O. Vinje i hans "Ferdaminne frå sommaren 1860" (se boks). Hagen ligger nå under Helge-Rein-By bruk som ble skilt ut fra By gård i 1911. De to storgårdene kan også ha påvirket hverandre. Det er påfallende at hagene til både Vive og Helge-Rein-By bruk inneholder nyserot *Veratrum album*, som vi ellers ikke kjenner til i Trøndelag.

A.O. Vinje om hagen til By gård i Steinkjer i "Ferdaminne frå sommaren 1860"

"... den store garden By, som visst er ein av dei største gardane her nord og visst den som er best opphusa og med den gildaste hagen som finst i landet på ein vanleg gard. Der var blomar og bær og dammar med springvatn og gangar og løynvegar, så det var reint utruleg. Eg trudde mest at eg var i India eller der sør på og ikkje her under 64 nordgrad. Er det ikkje rart med det, at det skal vera meir blomar her nord enn sønnafjells, og då eg fortalde dette til ein mann frå Troms, svara han: "Nei, du skulle ha vori i Troms! Der var blomar for kar, der. Det er ingenting her i det trondheimske mot der." Ja, så, sa eg, held det på slik nord igjennom, må nordtappen av jorda vera ei blomsterseng og ikkje is, som folk talar om."

Funksjonærhager under Meraker Smelteverk

Meraker Smelteverk, NT Meråker har et bidrag til den lokale hagehistorien (informanter: Kirsten og Oddvar Rian, Randi og Øystein Hernes, Kopperå). Da det ble bygd tjenesteboliger for "det høyere sjiktet" av funksjonærer i 1930-årene, ble hager straks anlagt rundt huse- ne. Profesjonelle gartnere ble leid inn for å planlegge og utføre arbeidet. Hagene var ganske store og hadde rom for bærbusker, nytteplanter og prydplanter. De hadde til og med drivhus, der det ble dyrket sydfukter. Gjennom årene har hagene delvis grodd ned og endret karakter, men mye av det som finnes i dem anses som rester fra de opprinnelige hagene. Den samlede artslisten til informantenes naboeiendommer er rikholdig og gir sannsynligvis et godt bilde av hva som fantes i funksjonærhagene i 1930-årene, selv om en del planter kan ha forsvunnet i årenes løp. Hagene ligger ca. 290 moh. (i mellom-boreal og svakt oseanisk seksjon).

Aconitum x stoerkianum – prakthjelm, mørkeblå og blå/hvit

Aquilegia vulgaris – akeleie

Aruncus dioicus – skogskjegg

Bergenia sp. – bergblom

Campanula glomerata – toppklokke

Cerastium biebersteinii – sølvarve

Geum quellyon – chilehumleblom

Hemerocallis lilioasphodelus – gul daglilje

Iris pseudacorus – sverdlilje

Iris sibirica-gruppen – sibiriris-gruppen

Lilium martagon – krøll-lilje

Lupinus polyphyllus – hagelupin

Lysimachia punctata – fagerfredløs

Papaver orientale – orientvalmue

Polemonium caeruleum – fjellflokk

Polygonatum multiflorum – storkonvall

Primula auricula – aurikkel

Primula denticulata – kuleprimula

Primula elatior – hagenøkleblom

Saxifraga cf. *rosacea* – teppesildre

Saxifraga umbrosa – skyggesildre

Sedum telephium ssp. *telephium* – hagesmørbutikk

I ST Oppdal har Solem sett "blå hager" der stauder med blå blomster preger hagen. Inventaret i en "blå hage" med gamle stauder kan ha omfattet prakthjelm *Aconitum x stoerkianum*, akeleie *Aquilegia vulgaris*, toppklokke *Campanula glomerata*, storklokke *Campanula latifolia* (lyseblå villform eller den mørkere blå hageformen), honningknoppurt *Centaurea montana*, ridderspore *Delphinium* og fjellflokk *Polemonium caeruleum*. Den ene hagen, Stogo på Fagerhaug, skriver seg fra da gården var skysstasjon. Daværende eier, Ola O. Stuen, engasjerte en hagearkitekt fra Trondheim, og anlegget var ferdig ca. 1927. Denne hagen kan ha blitt forbilde for andre, slik at det oppsto en

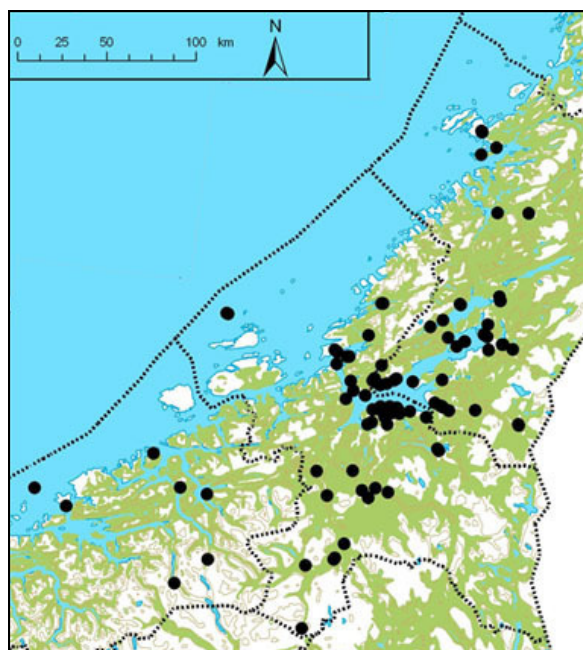
”lokal hagemote” som vi nå bare ser restene av. På Skogly i Vognill, ST Oppdal, kan også storveronika *Veronica longifolia* være en rest av en ”blå hage”. Konsentrering om utvalgte farger kan skape uvanlige effekter og god romfølelse, jf. ”den hvite hagen” omtalt av Sandved (1997).

3 Resultater

Antall hagebesøk er ikke tellet opp, bl.a. fordi de kunne være av forskjellig art og gi varierende utbytte. Noen besøk var negative i den forstand at innmeldt materiale ikke ble funnet eller viste seg å være feil bestemt (uinteressante arter), eller materialet viste seg å være for ungt. Mye informasjon er derimot kommet gjennom observasjoner over hagegjerdet, eller gjennom samtale med hageeiere.

Innsamlet materiale

Det ble samlet levende materiale (stiklinger, røtter, knoller osv.) av ca. 135 arter. Alt materiale er plassert i ventebed i RBH (tabell 1). Den geografiske fordelingen av innsamlet materiale (ikke besøk eller observasjoner) er vist i figur 1. De ca. 280 plantene som står i ventebed i RBH skriver seg fra 101 hager og anlegg som fordeler seg på store deler av Midt-Norge: fra øyene ytterst på kysten via fjordområder og lavlandsområdene og de nedre delene av de store dalførene rundt Trondheimsfjorden til indre dalstrøk. Det klimatiske spennet i vegetasjonssoner er fra boreonemoral sone til nordboreal, og i vegetasjonsseksjoner fra O3h sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon til OC overgansseksjon (jf. Moen 1998), se figur 2. Det betyr at alle seksjonene i Trøndelag er representert i materialet, og alle sonene, med unn-

Figur 1. Plantemateriale er samlet fra et vidt geografisk område. Prikkene viser hvor plantene som står i ventebed i RBH er hentet fra.

Tabell 1. Utplantinger i "ventebed" i Ringve botaniske hage.

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Achillea ptarmica</i> , fylt	NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre	PR 072,768	95	SB, O1	Gårdshage	Anne Vigen	EF/TS 1.9.04
<i>Aconitum napellus</i>	ST Ørland, Austrått-borgen	NR 368,642	20	SB, O3h	Parken til borgen	Ingebrigt Fallmyr	EF 13.8.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå/hvit	ST Oppdal, Vognill, Skogly	NQ 301,434	640	MB, OC	Småbrukshage	Tut Jessen og Jon Arne Snelli	TS 5.8.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå/hvit	ST Trondheim, Bynesveien 13	NR 677,342	20	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Ann Haave	EF/TS 7.6.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå/hvit	ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7	NR 665,305	180	MB, O1	Hage til enebolig	Hilde-Lise Eide	EF/TS 2.7.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå/hvit	NT Meråker, Kopperå	PR 416,332	290	MB, O1	Hage til enebolig	Randi og Øystein Hernes	EF 23.7.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå	ST Trondheim, Munkholmen	NR 689,365	15	SB, O1	Fyr/festningshage	...	EF 20.8.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå	ST Meldal, Røsebergan N Rye	NQ 314,967	260	SB, O1	Husmannsplass, nå fritidsbolig	...	EF 17.5.03
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå	ST Oppdal, Vognill, Skogly	NQ 301,434	640	MB, OC	Småbrukshage	Tut Jessen og Jon Arne Snelli	TS 5.8.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå	ST Selbu, Selbustrand, Litjtrøa	NR 976,154	260	SB, O1	Husmannsplass, nedlagt	Gudny Sæther	TS 9.5.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå	NT Nærøy, Ramstad	PS 066,822	20	SB, O3h	Småbruk, nedlagt	NN, Ramstad-tilknyttet	EF 31.7.04
<i>Aconitum x stoerkianum</i> , blå, grenet	NT Stjørdal, Re	NR 979,395	20	SB, O1	Gårdshage	Nina og Marit Leirfall	EF/TS 1.9.04
<i>Ajuga reptans</i>	ST Ørland, Vestråt	NR 353,653	20	SB, O3h	Gårdshage	Aud Lilleengen	EF 2.9.04
<i>Ajuga reptans</i>	NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre	PR 072,768	95	SB, O1	Gårdshage	Anne Vigen	EF/TS 1.9.04
<i>Alchemilla mollis</i>	NT Nærøy, Litlval, Val videregående skole	PS 147,869	5	MB, O2	Tidligere jordbruksskole, forvillet	...	EF 30.7.04
<i>Alchemilla mollis</i>	NT Verran, Folla foss, V Folla elva	PR 028,975	20	SB, O2	Forvillet i veikant	...	EF/TS 3.8.04
<i>Anchusa</i> sp.	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Aquilegia vulgaris</i> , mørkeblå	MR Kristiansund, Morkgården	MQ 396,981	10	SB, O3h	Gårdsbruk, nedbygd av oljeindustri	Anita Kvernmo	EF 2.5.03
<i>Aquilegia vulgaris</i> , mørkeblå	MR Surnadal, S Brøskja	MQ 715,781	20	BN, O2	Forvillet langs vei og skogkanter	...	EF 29.6.04
<i>Aquilegia vulgaris</i> , mørkeblå, storblomstret	ST Trondheim, Bynesveien 13	NR 677,342	20	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Ann Haave	EF/TS 7.6.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Aquilegia vulgaris</i> , mørkeblå. storblomstret	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Aquilegia vulgaris</i> , mørkeblå	NT Frosta, Tautra kloster	NR 805,517	15	BN, O1	Forvillet i og rundt klosterruinen	...	EF/TS 30.4.04
<i>Aquilegia vulgaris</i> , mørklilla	ST Trondheim, Onsøyhåggån	NR 596,339	200	SB, O2	Husmannsplass, nedlagt	...	EF 22.7.04
<i>Aquilegia vulgaris</i> , rosa, sporeløs	MR Sunndal, Litldalen, Dålaraå	MQ 753,417	145	SB, O1	Forvillet i bekekan	...	EF 13.7.03
<i>Aquilegia vulgaris</i> , rosa, fylt	NT Vikna, Rørvik, forvillet ved Woxengs samlinger	PS 058,948	5	SB, O3h	Forvillet i gate	...	EF 31.7.04
<i>Arabis caucasica</i>	NT Leksvik, Skogtrøbakken ml. Fjølvikgårdene	NR 590,514	160	MB, O2	Småbrukshage	Hjørdis Sollie	EF 17.7.04
<i>Arabis caucasica</i>	NT Levanger, Åsen, Nydalen V Hopla	NR 968,542	10	BN, O1	Sterkt forvillet på berg i bebyggelsen	...	EF/TS 30.4.04
<i>Armoracia rusticana</i>	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Rolf Strand (nabo)	EF 7.8.04
<i>Arnica montana</i>	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04
<i>Artemisia abrotanum</i>	NT Verdal, Vinne, Elvetun	PR 211,732	5	SB, O1	Hage til enebolig	Ella Lein	EF 29.8.04
<i>Aruncus dioicus</i>	NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk	PS 243,037	25	SB, O1	Brukets park	Inger og Knut Getz	EF/TS 10.8.04
<i>Aruncus dioicus</i>	NT Verran, Follafooss V Follaelva	PR 028,975	20	SB, O2	Forvillet i vei/skogkant	...	EF/TS 3.8.04
<i>Asparagus officinalis</i>	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Roar Strand (nabo)	EF/TS 10.8.04
<i>Aster alpinus</i>	NT Steinkjer, Vive	PS 251,015	50	SB, O1	Gårdshage	Berit Tønne	EF/TS 10.8.04
<i>Aster cf. novi-belgii</i>	ST Agdenes, Agdenes fyr	NR 370,576	20	SB, O3h	Fyrhage	...	EF 12.8.04
<i>Aster cf. novi-belgii</i>	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Aster cf. novi-belgii</i>	ST Åfjord, Åfjord prestegård	NR 598,938	15	SB, O2	Prestegårdshage	...	EF 17.7.04
<i>Aster cf. novi-belgii</i>	NT Verdal, ca. 1 km Ø Åsly	PR 282,771	110	SB, O1	Forlatt enebolig eller fritidseiendom	...	EF 29.8.04
<i>Aster cf. novi-belgii</i>	NT Verran, Lillesand	NR 939,877	35	SB, O2	Gårdshage	Ingrid Næumann	EF/TS 3.8.04
<i>Aster cf. novi-belgii</i> , mørklilla?	NT Namsos, Strandveien 68	PS 189,505	20	SB, O2	Hage til enebolig	Tone Holten Gerhardsen	EF 30.7.04
<i>Aster cf. salignus</i>	ST Malvik, Hommelvik, Stubbveien 7a	NR 897,324	15	SB, O1	Hage til enebolig	Hedy Helvik	EF/TS 24.8.04
<i>Astilbe cf. glaberrima</i> , hvit, lav	MR Kristiansund, Morkgården	MQ 396,981	10	SB, O3h	Gårdsbruk, nedbygd av oljeindustri	Anita Kvernmo	EF 2.5.03
<i>Astilbe x arendsii</i> , hvit, lav	ST Trondheim, Solhøgdsveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.04
<i>Astilbe x arendsii</i> , rosa, høy, 2 sorter?	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokaltitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Astilbe x arendsii</i> , rosa, middels høy	ST Trondheim, Solhogdveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.04
<i>Astilbe x arendsii</i> , gammelrosa, høy	ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7	NR 665,305	180	MB, O1	Hage til enebolig	Hilde-Lise Eide	EF/TS 2.7.04
<i>Astilbe x arendsii</i> , mørkerød, høy	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Astilbe x arendsii</i> , mørkerød, lav cf. 'Fanal'	NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre	PR 072,768	95	SB, O1	Gårdshage	Anne Vigen	EF/TS 1.9.04
<i>Astrantia major</i> , hvit	ST Trondheim, Bynesveien 13	NR 677,342	20	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Ann Haave	EF/TS 7.6.04
<i>Astrantia major</i> , hvit	ST Trondheim, Fagerheim	NR 730,362	15	SB, O1	Forvillet i løvskog, tidligere gårdspark	...	EF/TS 18.5.04
<i>Astrantia major</i> , rosa	ST Åfjord, Åfjord prestegård	NR 598,938	15	SB, O2	Prestegårdshage	...	EF 17.7.04
<i>Bellis perennis</i>	ST Ørland, Austrått-borgen	NR 368,642	20	SB, O3h	Parken til borgen	Ingebrigt Fallmyr	EF 13.8.04
<i>Bergenia</i> sp.	ST Oppdal, Vognill, Skogly	NQ 301,434	640	MB, OC	Småbrukshage	Tut Jessen og Jon Arne Snelli	TS 5.8.04
<i>Bergenia</i> sp.	NT Leksvik, Bergset NV Skålvåka	NR 711,523	35	BN, O2	Hage til enebolig	Torbjørn Rønning	EF/TS 1.7.04
<i>Campanula carpatica</i>	NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre	PR 072,768	95	SB, O1	Gårdshage	Anne Vigen	EF/TS 1.9.04
<i>Campanula glomerata</i>	ST Agdenes, Oldervika	NR 440,385	20	SB, O2	Småbrukshage	Ruth Meland	EF 12.8.04
<i>Campanula glomerata</i>	ST Oppdal, Vognill, Skogly	NQ 301,434	640	MB, OC	Småbrukshage	Tut Jessen og Jon Arne Snelli	TS 5.8.04
<i>Campanula glomerata</i>	ST Selbu, Selbustrand, Lititroa	NR 976,154	260	SB, O1	Husmannsplass, nedlagt	Gudny Sæther	TS 9.5.04
<i>Campanula glomerata</i>	ST Trondheim, Bynesveien 13	NR 677,342	20	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Ann Haave	EF/TS 7.6.04
<i>Campanula glomerata</i>	NT Leksvik, ved rv. 755 NV Havstein	NR 624,481	40	BN, O2	Forvillet fra villahage	...	EF/TS 1.7.04
<i>Campanula rapunculoides</i>	NT Steinkjer, Vive	PS 251,015	50	SB, O1	Gårdshage	Berit Tønne	EF/TS 10.8.04
<i>Centaurea</i> cf. <i>cheiranthifolia</i> var. <i>purpurascens</i>	ST Oppdal, Fagerhaug, Asphaugen	NQ 456,482	550	MB, O1	Gårdshage	Elin og Simen Bretten	TS 5.8.04
<i>Centaurea montana</i> , smallbl., lite håret	ST Trondheim, Bynesveien 13	NR 677,342	20	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Ann Haave	EF/TS 7.6.04
<i>Centaurea montana</i>	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Centaurea montana</i>	NT Leksvik, rv 715 nær Keiserås	NR 580,502	280	MB, O2	Forvillet ved parkeringsplass	...	EF/TS 1.7.04
<i>Centaurea montana</i>	NT Meråker, Kopperå	PR 418,327	290	MB, O1	Forvillet fra hage under smelteverket	...	EF 23.7.04
<i>Cerastium biebersteinii</i>	ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7	NR 665,305	180	MB, O1	Hage til enebolig	Hilde-Lise Eide	EF/TS 2.7.04
<i>Cerastium tomentosum</i>	ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7	NR 665,305	180	MB, O1	Hage til enebolig	Hilde-Lise Eide	EF/TS 2.7.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Convallaria majalis</i>	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Roar Strand (nabo)	EF/TS 10.8.04
<i>Delphinium</i> cf. <i>elatum</i> , skarp mellomblå	ST Oppdal, Fagerhaug, Stogo	NQ 461,490	550	MB, O1	Gårdshage	Marit Førland	TS 5.8.04
<i>Delphinium</i> cf. <i>elatum</i> , lyseblå	ST Oppdal, Kongsvoll fjellstue	NQ 313,979	895	NB, OC/C1	Gård/fjellstuehage	...	EF 3.8.03
<i>Delphinium</i> cf. <i>elatum</i> , mørkeblå	ST Oppdal, Kongsvoll fjellstue	NQ 313,979	895	NB, OC/C1	Gård/fjellstuehage	...	EF 3.8.03
<i>Dianthus barbatus</i> , hvit	ST Midtre Gauldal, Soknedal, NV Estenstad	NQ 616,843	350	MB, O1	Småbruk, nå fritidsbolig	...	EF 5.8.04
<i>Dianthus barbatus</i> , mørkrosa	ST Midtre Gauldal, Soknedal, NV Estenstad	NQ 616,843	350	MB, O1	Småbruk, nå fritidsbolig	...	EF 5.8.04
<i>Dianthus barbatus</i> , rosa	NT Leksvik, ved rv 755 NV Havstein	NR 624,481	40	BN, O2	Forvillet fra hage til enebolig	...	EF/TS 1.7.04
<i>Dianthus plumarius</i> , hvit	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04
<i>Dianthus</i> sp., skarpt rosa	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04
<i>Dianthus</i> sp., rosa, tofarget	NT Namsos, Strandveien	PS 189,505	10	SB, O2	Forvillet fra hage til enebolig	...	EF 30.7.04
<i>Dicentra cucullaria</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Dicentra formosa</i>	ST Trondheim, Holstvollen	NR 638,360	220	MB, O2	Småbrukshage, nedlagt	...	EF 22.7.04
<i>Dicentra spectabilis</i>	NT Verran, Lillesand	NR 939,877	35	SB, O2	Gårdshage	Ingrid Næumann	EF/TS 3.8.04
<i>Digitalis purpurea</i>	NT Verran, Svean	NR 874,833	20	SB, O2	Forvillet fra gårdshage og naturlig forekommende	...	EF/TS 3.8.04
<i>Doronicum</i> cf. <i>orientale</i>	ST Meldal, Røssbergan N Rye	NQ 314,967	260	SB, O1	Husmannsplass, nå fritidsbolig	...	EF 17.5.03
<i>Epimedium</i> sp.	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Epimedium</i> sp.	NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre	PR 072,768	95	SB, O1	Gårdshage	Anne Vigen	EF/TS 1.9.04
<i>Euphorbia cyparissias</i>	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Euphorbia cyparissias</i>	ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7	NR 665,305	180	MB, O1	Hage til enebolig	Hilde-Lise Eide	EF/TS 2.7.04
<i>Euphorbia polychroma</i>	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Filipendula</i> cf. <i>rubra</i> , rosa/rød	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Gentiana septemfida</i>	ST Trondheim, Harald Bothners vei 18	NR 710,331	120	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Reidun Harstad	EF 26.8.04
<i>Gentiana sino-ornata</i>	ST Malvik, Hommelvik, Stubbveien 7a	NR 897,324	15	SB, O1	Hage til enebolig	Hedy Helvik	EF/TS 24.8.04
<i>Geum quelcyon</i>	NT Meråker, Kopperå	PR 416,332	290	MB, O1	Hage til enebolig	Kirsten og Oddvar Rian	EF 23.7.04
<i>Helleborus niger</i>	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Hemerocallis fulva</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Hemerocallis fulva</i>	NT Leksvik, Storvika	NR 660,491	15	BN, O2	Småbrukshage	Jan Tømmerdal	EF/TS 1.7.04
<i>Hemerocallis cf. fulva</i> , mer oransje?	NT Stjørdal, Mæle	NR 985,389	20	SB, O1	Gårdshage	Dordi Stenvik Klevan	EF/TS 19.8.04
<i>Hemerocallis cf. fulva</i> , mørkere ?	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Hemerocallis lilioasphodelus</i>	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Hemerocallis lilioasphodelus</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Hemerocallis cf. lilioasphodelus</i>	ST Midtre Gauldal, Gauldalen, Asphaug V Røttem	NQ 723,886	100	SB, O1	Hage til enebolig	Inger og Bjarne Grytdal	EF 5.8.04
<i>Hemerocallis cf. lilioasphodelus</i>	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Rolf Strand (nabo)	EF 7.8.04
<i>Hesperis matronalis</i>	NT Leksvik Hindrem vestre	NR 701,514	35	BN, O2	Skrotemark ved gård	...	EF/TS 3.8.04
<i>Heuchera</i> sp.	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Hieracium aurantiacum</i>	NT Meråker, Kopperå	PR 418,327	290	MB, O1	Forvillet fra hage under smelteverket	...	EF 23.7.04
<i>Hosta sieboldiana</i>	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04
<i>Hosta</i> sp., stripet gul/grønn	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04
<i>Hosta</i> sp., stripet hvit/grønn	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04
<i>Iris germanica</i> -gruppen	ST Malvik, Hommelvik, Stubbveien 7a	NR 897,324	15	SB, O1	Hage til enebolig	Hedy Helvik	EF/TS 24.8.04
<i>Iris germanica</i> -gruppen	ST Rissa, Fevåg	NR 437,623	20	SB, O2	Hage til enebolig	Gudveig Haarberg	EF 8.9.04
<i>Iris germanica</i> -gruppen	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Iris germanica</i> -gruppen	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Iris pseudacorus</i>	ST Oppdal, Vognill, Skogly	NQ 301,434	640	MB, OC	Småbrukshage	Tut Jessen og Jon Arne Sneli	TS 5.8.04
<i>Iris sibirica</i> -gruppen	ST Trondheim, Solhøgdsveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.04
<i>Iris sibirica</i> -gruppen	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04+ 8.7
<i>Iris sibirica</i> -gruppen	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Iris sibirica</i> -gruppen	ST Trondheim, Tyholtveien 32	NR 707,338	60	SB, O1	Hage til enebolig	Thyra Solen	TS 17.8.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Iris sibirica</i> -gruppen	NT Leksvik, rv. 755 NV Havstein	NR 624,481	40	BN, O2	Forvillet fra hage til enebolig	...	EF/TS 1.7.04
<i>Iris cf. sibirica</i> -gruppen	MR Sandøy, Ona	LQ 751,725	20	SB, O3h	Forvillet i grashei	...	EF 28.6.04
<i>Iris</i> 3, bare 2 knoller	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Iris</i> 4, mellombrede blader	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Leucanthemum x superbum</i>	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Leucanthemum x superbum</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Levesticum officinale</i>	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Roar Strand (nabo)	EF/TS 10.8.04
<i>Lilium bulbiferum</i> /x holl., guloransje, høy	ST Meldal, Helgenget	NQ 386,834	160	SB, O1	Privathage, tidligere meieri	Lars Jordet, Jan Olav Re (nabo)	EF 14.7.04
<i>Lilium bulbiferum</i> /x holl., guloransje, høy	ST Åfjord, Å, Hubakkveien 7	NR 590,937	30	SB, O2	Småbrukshage	Borghild Frønes	EF 17.7.04
<i>Lilium bulbiferum</i> , rød/oransje, flammete	ST Trondheim, Tyholtveien 32	NR 707,338	60	SB, O1	Hage til enebolig	Thyra Solem	TS 9.5.04
<i>Lilium bulbiferum</i>	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Lilium bulbiferum</i>	ST Trondheim, Bynesveien 13	NR 677,342	20	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Ann Haave	EF/TS 7.6.04
<i>Lilium bulbiferum</i>	ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7	NR 665,305	180	MB, O1	Hage til enebolig	Hilde-Lise Eide	EF/TS 2.7.04
<i>Lilium bulbiferum</i>	ST Trondheim, Alexander Kiellandsgt. 1	NR 707,338	60	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Sofie Hegli og Jan Thomas Sagør	TS 7.7.04
<i>Lilium bulbiferum</i>	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Rolf Strand (nabo)	EF 7.8.04
<i>Lilium bulbiferum</i>	NT Leksvik, rv. 755 NV Havstein	NR 624,481	40	BN, O2	Forvillet fra villahage	...	EF/TS 1.7.04
<i>Lilium bulbiferum</i>	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04
<i>Lilium bulbiferum</i>	NT Steinkjer, Sparbu, Vollan	PR 194,874	70	SB, O1	Hage til enebolig	Minda Rinnan	EF 29.7.04
<i>Lilium</i> sp.	NT Verran, Lillesand	NR 939,877	35	SB, O2	Gårdshage	Ingrid Næumann	EF/TS 3.8.04
<i>Lilium</i> sp.	NT Verran, Lillesand	NR 939,877	35	SB, O2	Gårdshage	Ingrid Næumann	TS 25.10.04
<i>Lilium lancifolium</i>	ST Rennebu, Ulsberg	NQ 50,57	470	MB, O1	Hage til enebolig	Marie og Henry Krokan	TS 10.04
<i>Lilium lancifolium</i>	ST Rissa, Fevåg	NR 437,623	20	SB, O3h	Hage til enebolig	Gudveig Haarberg	EF 14.8.04
<i>Lilium lancifolium</i>	ST Trondheim, Framveien 21	NR 681,327	125	SB, O1	Hage til enebolig	Sølvi Sand	EF/TS 19.8.04
<i>Lilium lancifolium</i>	NT Verdal, Vuku, Vestby	PR 345,749	20	SB, O1	Hage til enebolig	Jørit Haugan	EF 29.8.04
<i>Lilium martagon</i> , rosa, enkel	ST Trondheim, Leangen gård	NR 734,353	2-5	SB, O1	Forvillet i løvskog, tidligere gårdspark	...	EF/TS 18.5.04
<i>Lilium martagon</i> , rosa, fylt?	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Lilium martagon</i> , blekrosa, enkel, lav	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Lilium martagon</i> , rosa, enkel	ST Midtre Gauldal, Støren museum	NQ 652,902	80	SB, O1	Tidligere prestegårdshage, nå museum	Guri Solberg, Per Vik	EF/TS 24.8.04
<i>Lilium martagon</i> , rosa, enkel	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Lilium martagon</i> , rosa, fylt	ST Ørland, Austrått-borgen	NR 368,642	20	SB, O3h	Parken til borgen	Ingebrigt Fallmyr	EF 13.8.04
<i>Lilium martagon</i> , mørkrosa, enkel	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Lilium martagon</i> , mørkrosa, enkel	NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk	PS 243,037	25	SB, O1	Brukets park	Inger og Knut Getz	EF/TS 10.8.04
<i>Lilium martagon</i> , hvit, enkel	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Lilium cf. martagon</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Lilium cf. martagon</i>	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Lilium</i> sp. gul, uten bulber	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Roar Strand (nabo)	EF/TS 10.8.04
<i>Lilium</i> sp. rød, uten bulber	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Roar Strand (nabo)	EF/TS 10.8.04
<i>Lupinus polyphyllus</i> , mørkeblå	NT Steinkjer, Vive	PS 250,015	50	SB, O1	Gårdshage	Berit Tønne	EF/TS 10.8.04
<i>Luzula luzuloides</i>	ST Trondheim, Rotvoll nedre	NR 739,351	30	SB, O1	Tidligere park	...	EF 11.7.04
<i>Lychnis chalcedonica</i>	NT Overhalla, Skage, Langlia 3	PS 362,519	40	SB, O1	Hage til enebolig	Helga Marie Vannebo	EF 30.7.04
<i>Lysimachia nummularia</i>	ST Trondheim, Solhøgdsveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.04
<i>Lysimachia nummularia</i>	NT Steinkjer, Vive	PS 251,015	50	SB, O1	Gårdshage	Berit Tønne	EF/TS 10.8.04
<i>Lysimachia nummularia</i>	NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk	PS 243,037	25	SB, O1	Brukets park	Inger og Knut Getz	EF/TS 10.8.04
<i>Lysimachia punctata</i>	ST Trondheim, Solhøgdsveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.04
<i>Lysimachia punctata</i>	NT Leksvik, Bergset NV Skålvika	NR 711,523	35	BN, O2	Hage til enebolig	Torbjørn Rønning	EF/TS 1.7.04
<i>Malva moschata</i> , rosa	NT Leksvik, Bergset NV Skålvika	NR 711,523	35	BN, O2	Hage til enebolig	Torbjørn Rønning	EF/TS 1.7.04
<i>Malva moschata</i> , rosa	NT Verran, Svean	NR 874,833	20	SB, O2	Forvillet fra gårdshage	...	EF/TS 3.8.04
<i>Malva moschata</i> , hvit	NT Verran, Lillesand	NR 939,877	35	SB, O2	Gårdshage	Ingrid Næumann	EF/TS 3.8.04
<i>Malva moschata</i> , hvit	NT Verran, Svean	NR 874,833	20	SB, O2	Forvillet fra gårdshage	...	EF/TS 3.8.04
<i>Mentha longifolia</i>	ST Rissa, Svevet V Helset	NR 478,436	185	SB, O2	Nedlagt småbruk, gjenstående	...	EF 8.9.04
<i>Mentha piperita</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Mentha piperita</i>	NT Leksvik, Bjorgan	NR 614,486	225	SB, O2	Gårdshage	...	EF/TS 1.7.04
<i>Mentha spicata</i>	ST Frøya, Sula	MR 739,799	5	SB, O3h	Sterkt forvillet på skrotemark	...	EF 27.8.04
<i>Mentha suaveolens</i>	NT Steinkjer, Vive	PS 250,015	50	SB, O1	Gårdshage	Berit Tønne	EF/TS 10.8.04

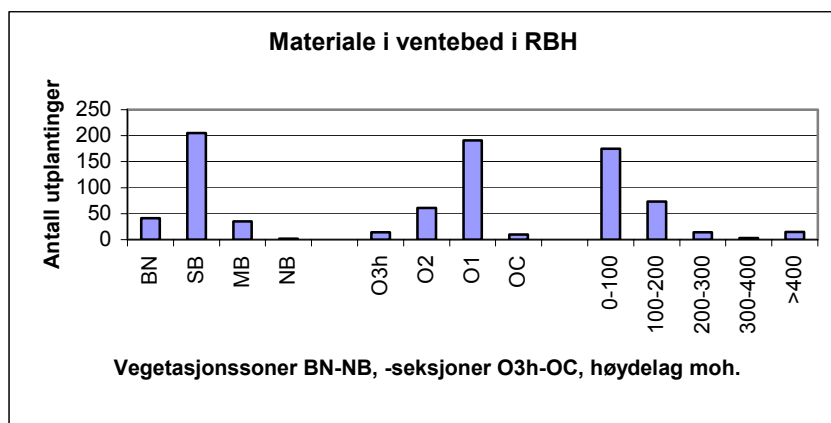
Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Meum athamanticum</i>	ST Trondheim, Bynesveien 13	NR 677,342	20	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Ann Haave	EF/TS 7.6.04
<i>Myosotis scorpioides</i>	ST Trondheim, Rotvoll nedre	NR 739,351	30	SB, O1	Tidligere park	...	EF 11.7.04
<i>Myosotis</i> sp.	NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk	PS 243,037	25	SB, O1	Brukets park	Inger og Knut Getz	EF/TS 10.8.04
<i>Myrrhis odorata</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Narcissus poeticus</i> , enkel	ST Trondheim, Byneset, Høyem	NR 57,25	100	BN, O1	Hage til enebolig	Sigmund Sivertsen	TS/SS 27.5.04
<i>Narcissus poeticus</i>	NT Steinkjer, Vive	PS 250,015	50	SB, O1	Gårdshage	Berit Tønne	EF/TS 10.8.04
<i>Narcissus poeticus</i> , blek bikrone	ST Trondheim, Solhøgdsveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.04
<i>Narcissus poeticus</i> , blek bikrone	NT Leksvik, Vemundstad	NR 547,414	20	BN, O2	Forvillet i beitemark og veikant	Kjell Ivar Flatberg	EF 29.4.04
<i>Narcissus poeticus</i> , helt hvit/blek bikrone	NT Namsos, Strandveien 68	PS 189,505	20	SB, O2	Hage til enebolig	Tone Holten Gerhardsen	EF 30.7.04
<i>Narcissus poeticus</i> , fylt	ST Trondheim, Lillegården	NR 703,336	40	SB, O1	Gårdshage	Sigrid Due Stang Aas	TS 10.5.04
<i>Narcissus poeticus</i> , fylt	ST Trondheim, Byneset, Høyem	NR 57,25	100	BN, O1	Hage til enebolig	Sigmund Sivertsen	TS/SS 27.5.04
<i>Narcissus pseudonarcissus</i>	MR Aukra, Gossa, Aukra kirke	LQ 937,640	45	SB, O3h	Kirkebakke	Anny Hollingsæter	EF 25.4.04
<i>Narcissus pseudonarcissus</i>	MR Tingvoll, Sandvika	MQ 563,803	10	BN, O2	Gårdshage og forvillet i innmark	Ola Bjørn Husby, Dagmar Hagen	EF 26.4.04
<i>Narcissus pseudonarcissus</i> , frynset	ST Trondheim, Lillegården	NR 703,336	40	SB, O1	Gårdshage	Sigrid Due Stang Aas	TS 10.5.04
<i>Omphalodes verna</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Ornithogalum nutans</i>	ST Trondheim, Solhøgdsveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.04
<i>Paeonia anomala</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Paeonia lactiflora</i> , mørkerød	ST Trondheim, Falsensgt. 5	NR 708,338	80	SB, O1	Hage til enebolig	Paula Utigard Sandvik	TS/PUS 25.5.04
<i>Paeonia lactiflora</i> , hvit, fylt, sentbl.	ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7	NR 665,305	180	MB, O1	Hage til enebolig	Hilde-Lise Eide	EF/TS 2.7.04
<i>Paeonia lactiflora</i> , farge uvisst	ST Trondheim, Alexander Kiellandsgt. 1	NR 707,338	60	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Sofie Hegli og Jan Thomas Sagør	TS 7.7.04
<i>Paeonia lactiflora</i> , farge uvisst, ev. to sorter	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04
<i>Paeonia lactiflora</i> , hvit, fylt	NT Stjørdal, Åsan østre	NR 939,409	20	BN, O1	Gårdshage	Aud og Arne Moksnes	EF/TS 24.8.04
<i>Paeonia lactiflora</i> , rød, enkel	NT Stjørdal, Åsan østre	NR 939,409	20	BN, O1	Gårdshage	Aud og Arne Moksnes	EF/TS 24.8.04
<i>Paeonia lactiflora</i> , rød, fylt	NT Stjørdal, Åsan østre	NR 939,409	20	BN, O1	Gårdshage	Aud og Arne Moksnes	EF/TS 24.8.04
<i>Paeonia</i> cf. <i>lactiflora</i> , farge uvisst	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Rolf Strand (nabo)	EF/TS 10.8.04
<i>Paeonia officinalis</i> /x <i>festiva</i> , farge uvisst	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/19.5.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Paeonia officinalis</i> x <i>festiva</i> , mørkerød	ST Trondheim, Alexander Kiellandsgt. 1	NR 707,338	60	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Sofie Hegli og Jan Thomas Sagør	TS 7.7.04
<i>Paeonia tenuifolia</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmén	EF/TS 19.5.04
<i>Paeonia</i> sp., rød, fylt	ST Trondheim, Elveg. 17	NR 687,341	10	SB, O1	Hage til fylkesmannsbolig	...	EF 26.8.04
<i>Paeonia</i> sp., lys rosa, enkel	ST Trondheim, Røsslyngveien 5	NR 747,331	100	SB, O1	Hage til enebolig	Solveig og Thorleif Eggen	EF 28.8.04
<i>Paeonia</i> sp., med avlange knoller	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Rolf Strand (nabo)	EF 7.8.04
<i>Paeonia</i> sp., med krypende rhizom	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Rolf Strand (nabo)	EF 7.8.04
<i>Paeonia</i> sp., lys rød, fylt	NT Levanger, Ytterøya, Øvre Bjørvik	PR 030,736	105	SB, O1	Gårdshage, nå bygdetun	Åshild Bjørgum	EF/TS 1.9.04
<i>Papaver orientale</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmén	EF/TS 8.7.04
<i>Papaver orientale</i>	NT Levanger, Ytterøya, Solstad	PR 074,768	85	SB, O1	Gårdshage, nå fritidsbolig	Anne Vigen	EF/TS 1.9.04
<i>Peucedanum ostruthium</i>	ST Melhus, Hølanda kirke	NQ 515,986	380	MB, O2	Hustuft foran kirken, mulig primærlokalitet	jf. Fremstad (2004)	EF 29.5.04
<i>Phalaris arundinacea</i> f. <i>picta</i>	NT Stjørdal, Øfsti søndre	PR 020,374	20	SB, O1	Gårdshage	Ragnar Stene	EF/TS 19.8.04
<i>Phlox paniculata</i> , skarprosa	ST Trondheim, Falsensgt. 5	NR 708,338	80	SB, O1	Hage til enebolig	Paula Utigard Sandvik	TS/PUS 25.5.04
<i>Phlox paniculata</i> , skarprosa	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Phlox paniculata</i> , skarprosa	NT Verran, Follafoss	PR 031,971	20	SB, O2	Rekkehushage	Alvhild Fagervik, Aud Mollan	AM 11.10.04
<i>Phlox paniculata</i> , hvit	ST Trondheim, Solhøgdsveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.
<i>Phlox paniculata</i> , hvit	NT Stjørdal, Åsan østre	NR 939,409	20	BN, O1	Gårdshage	Aud og Arne Moksnes	EF/TS 24.8.04
<i>Phlox paniculata</i> , lilla/hvit	NT Stjørdal, Liti-Flora	PR 167,390	40	SB, O1	Hage til enebolig	Asgjerd Lilleflor	EF/TS 19.8.04
<i>Phlox paniculata</i> , lilla/hvit	NT Stjørdal, Åsan østre	NR 939,409	20	BN, O1	Gårdshage	Aud og Arne Moksnes	EF/TS 24.8.04
<i>Polemonium caeruleum</i> , blå	ST Oppdal, Vognill, Skogly	NQ 301,434	640	MB, OC	Småbruk	Tut Jessen og Jon Arne Sheli	TS 5.8.04
<i>Polemonium caeruleum</i> , hvit	ST Oppdal, Fagerhaug, Asphaugen	NQ 456,482	550	MB, O1	Gårdshage	Elin og Simen Bretten	TS 5.8.04
<i>Polygonatum multiflorum</i>	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Primula denticulata</i> , hvit og lilla	ST Trondheim, Røsslyngveien 5	NR 747,331	100	SB, O1	Hage til enebolig	Solveig og Thorleif Eggen	EF/TS 24.8.04
<i>Primula elatior</i>	ST Selbu, Selbustrand, Lilttrøa	NR 976,154	260	SB, O1	Husmannsplass, nedlagt	Gudny Sæther	TS 9.5.04
<i>Primula</i> cf. <i>x pruhonica</i> /juliae	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Primula x pubescens</i> , mørklilla	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Primula x pubescens</i> , mørklilla	NT Stjørdal, Liti-Flora	PR 166,390	40	SB, O1	Hage til enebolig	Asgjerd Lilleflor	EF/TS 19.8.04
<i>Primula x pubescens</i> , farge uvisst	NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre	PR 072,768	95	SB, O1	Gårdshage	Anne Vigen	EF/TS 1.9.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Primula sp.</i>	NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre	PR 072,768	95	SB, O1	Gårdshage	Anne Vigen	EF/TS 1.9.04
<i>Pseudofumaria lutea</i> + sp. (bare knoll)	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmén	EF/TS 19.5.04
<i>Pseudofumaria lutea</i>	ST Trondheim, Tyholtveien 32	NR 707,338	60	SB, O1	Hage til enebolig	Thyra Solem	TS 17.8.04
<i>Pulmonaria cf. rubra</i>	ST Trondheim, Solhøgdsveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.04
<i>Pulmonaria cf. saccharata</i> , flekkete blader	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmén	EF/TS 19.5.04
<i>Pulsatilla pratensis</i>	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Ranunculus aconitifolius</i> , fylt	ST Trondheim, Peder Morsets vei 21	NR 683,264	165	SB, O1	Hage til enebolig	Inger Marna Beskeland	EF/TS 10.6.04
<i>Ranunculus aconitifolius</i> , fylt	ST Trondheim, Tyholtveien 32	NR 707,338	60	SB, O1	Hage til enebolig	Thyra Solem	TS 17.8.04
<i>Ranunculus aconitifolius</i> , fylt	NT Vikna, Rørvik, Fossåveien 8	PS 05,95	10	SB, O3h	Hage til enebolig	Evy Sinkaborg	EF 2.6.04
<i>Rudbeckia laciniata</i> , fylt	ST Midtre Gauldal, Bakkely V Røttem	NQ 723,886	100	SB, O1	Hage til enebolig	Inger og Bjørne Grytdal (nabo)	EF 5.8.04
<i>Rudbeckia laciniata</i> , fylt	NT Verdal, Vinne, Leirgård	PR 211,734	5	SB, O1	Enebolig	Marie Buran	EF/TS 10.8.04
<i>Sanguisorba obtusa</i>	NT Verran, Lillesand	NR 939,877	35	SB, O2	Gårdshage	Indrid Næumann	EF/TS 3.8.04
<i>Saponaria officinalis</i>	NT Sjørdal, Husbveien nær 38	NR 970,396	15	SB, O1	Forvillet i veikant	...	EF/TS 24.8.04
<i>Saponaria officinalis</i>	NT Verran, Lillesand	NR 939,877	35	SB, O2	Gårdshage	Ingrid Næumann	EF/TS 3.8.04
<i>Saxifraga hypnoides/rosacea</i> -gruppen	NT Namsos, Strandveien 68	PS 189,505	20	SB, O2	Hage til enebolig	Tone Holten Gerhardsen	EF 30.7.04
<i>Saxifraga hypnoides/rosacea</i> -gruppen	NT Verran, Svean	NR 874,833	20	SB, O2	Forvillet fra gårdshage	...	EF/TS 3.8.04
<i>Saxifraga umbrosa</i>	ST Trondheim, hytte ved Tømmerdalen vestre	NR 635,344	300	MB, O2	Fritidshus	Mary Bye Storø (nabo)	EF 21.7.04
<i>Saxifraga umbrosa</i>	NT Vikna, Rørvik	PS 060,949	10	SB, O3h	På gammel hagemur	...	EF 31.7.04
<i>Saxifraga arendsi/cespitosa</i> -gruppen	NT Namsos, Strandveien 67	PS 189,505	10	SB, O2	Forvillet fra hage til enebolig	...	EF 30.7.04
<i>Sedum aizoon</i>	NT Verdal, N-siden av Hyllbukta	PR 196,806	3	SB, O1	Sterkt forvillet på strandberg	...	EF 31.7.04
<i>Sedum ewersii</i>	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Sedum ewersii</i>	NT Steinkjer, Vive	PS 250,015	50	SB, O1	Gårdshage	Berit Tønne	EF/TS 10.8.04
<i>Sedum rupestre</i>	ST Malvik, Malvikveien 181	NR 803,349	40	SB, O1	Hage til enebolig	Einar Belboe	EF/TS 24.8.04
<i>Sedum rupestre</i>	NT Leksvik, ved rv. 755 NV Havstein	NR 624,481	40	BN, O2	Forvillet fra hage til enebolig	...	EF/TS 1.7.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Sedum spectabile</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Sedum spurium</i>	NT Leksvik, ved rv 755 NV Havstein	NR 624,481	40	BN, O2	Forvillet fra hage til enebolig	...	EF/TS 1.7.04
<i>Sedum spurium</i>	ST Trondheim, Holstvollen	NR 638,360	220	MB, O2	Småbrukshage, nedlagt	...	EF 22.7.04
<i>Sedum spurium</i>	NT Namsos, Strandveien 68	PS 189,505	20	SB, O2	Hage til enebolig	Tone Holten Gerhardsen	EF 30.7.04
<i>Sedum telephium</i> ssp. <i>telephium</i>	NT Verdal, ca. 1 km Ø Åsly	PR 288,771	110	SB, O1	Forlatt enebolig eller fritidseiendom	...	EF 29.8.04
<i>Sedum telephium</i> ssp. <i>telephium</i>	NT Verran, Svean	NR 874,833	20	SB, O2	Forvillet fra gårdshage	...	EF/TS 3.8.04
<i>Sempervivum tectorum</i>	ST Rissa, Fevågsgjøen (Fevåg kai)	NR 425,623	5	SB, O2	Hage til enebolig	...	EF 8.9.04
<i>Solidago canadensis</i>	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	45	SB, O1	Gårdshage	Brynhild Jenssen	EF/TS 1.7.04
<i>Solidago canadensis</i>	NT Verran, Svean	NR 874,833	20	SB, O2	Forvillet fra gårdshage	...	EF/TS 3.8.04
<i>Stachys grandiflora</i>	ST Bjugn, Sandvoll	NR 534,751	80	SB, O2	Gårdshage	Randi Dueskar	EF 14.8.04
<i>Stachys grandiflora</i>	ST Trondheim, Solhogdveien 34	NR 681,321	150	SB, O1	Hage til enebolig	Åsta og Otto Martens	EF/TS 10.6.04
<i>Symphytum asperum</i>	ST Trondheim, Peder Morsets vei 21	NR 683,264	165	SB, O1	Hage til enebolig	Inger Marna Beskeland	EF/TS 10.6
<i>Symphytum asperum</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
<i>Symphytum asperum</i>	NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53	PR 175,816	5	SB, O1	Gammelt bolighus, rives for utbygging	Roar Strand (nabo)	EF/TS 10.8.04
<i>Symphytum officinale</i>	NT Leksvik, Gravåsørningen	NR 621,590	155	MB, O2	Gjengroende eng, sådd 1988	NN, grunneieren	EF 10.7.04
<i>Tanacetum coccineum</i> , hvit	ST Trondheim, Soltun ved Gaustad	NR 595,268	140	BN, O1	Småbrukshage	Elly og Knut Aasegg	EF/TS 7.6.04
<i>Tanacetum coccineum</i> , mørkrosa	NT Leksvik, Skogtrøbakken ml. Fjølvikgårdene	NR 590,514	160	MB, O2	Småbrukshage	Hjørdis Sollie	EF 17.7.04
<i>Tanacetum parthenium</i>	ST Trondheim, Peder Morsets vei 21	NR 683,264	165	SB, O1	Enebolig	Inger Marna Beskeland	EF/TS 11.8.04
<i>Tanacetum vulgare</i>	ST Frøya, Sula fyr	MR 731,801	30	SB, O3h	Fyrhage	...	EF 27.8.04
<i>Tanacetum vulgare</i> var. <i>crispum</i>	ST Midtre Gauldal, Solemvollen	NQ 578,883	380	MB, O2	Seter, nå fritidsbolig	...	EF 5.8.04
<i>Tanacetum vulgare</i> var. <i>crispum</i>	ST Oppdal, Fagerhaug, Asphaugen	NQ 456,482	550	MB, O1	Småbrukshage	Line Bretten Aukrust	TS/LBA 28.5.04
<i>Thalictrum minus</i>	ST Trondheim Tyholtveien 32	NR 707,338	60	SB, O1	Hage til enebolig	Thyra Solem	TS 17.8.04
<i>Trollius europaeus</i>	ST Oppdal, Vognill, Skogly	NQ 301,434	640	MB, OC	Småbrukshage	Tut Jessen og Jon Arne Snelli	TS 5.8.04
<i>Trollius europaeus</i>	ST Trondheim, Alexander Kiellandsgt. 1	NR 707,338	60	SB, O1	Hage til tomannsbolig	Sofie Hegli og Jan Thomas Sagør	TS 7.7.04
<i>Tulipa sylvestris</i>	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
<i>Veratrum album</i>	NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk	PS 243,037	25	SB, O1	Brukets park	Inger og Knut Getz	EF/TS 10.8.04
<i>Veratrum album</i>	NT Steinkjer, Vive	PS 250,015	50	SB, O1	Gårdshage	Berit Tønne	EF/TS 10.8.04

Vitenskapelig navn	Hentet fra lokalitet	UTM	H.o.h.	Soner	Type eiendom/forekomst	Kontaktperson/referanse	Hentet av, dato
<i>Veronica longifolia</i>	ST Oppdal, Vognill, Skogly	NQ 301,434	640	MB, OC	Småbrukshage	Tut Jessen og Jon Arne Sheli	TS 5.8.04
<i>Vinca minor</i> , blå	NT Leksvik, Bergset NV Skålvika	NR 711,523	35	BN, O2	Hage til enebolig	Torbjørn Rønning	EF/TS 1.7.04
<i>Vinca minor</i> , fiolett	NT Leksvik, Bergset NV Skålvika	NR 711,523	35	BN, O2	Hage til enebolig	Torbjørn Rønning	EF/TS 1.7.04
<i>Viola cornuta</i> , mørkeblå	NT Leksvik, Skogtrøbakken ml. Fjølsvikgårdene	NR 590,514	160	MB, O2	Småbrukshage	Hjørdis Sollie	EF 17.7.04
<i>Viola odorata</i>	ST Rissa, Reinsklosteret	NR 459,488	35	SB, O2	Gårdshage	...	EF 8.9.04
NN, smale bl, med tenner ytterst	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 8.7.04
NN, små, avlange løker	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04
NN, små, runde løker	ST Trondheim, Hyllveien 11B	NR 675,334	130	SB, O1	Rekkehushage	Arild Hjelmen	EF/TS 19.5.04

Figur 2. Fordelingen av det innsamlede materialet på vegetasjonsseksjoner og -soner (Moen 1998) og høydelag (moh.). BN – borenemoral sone, SB – sørboreal, MB – mellomboreal, NB – nordboreal, O3h – sterkt oseanisk seksjon, humid underseksjon, O2 – klart oseanisk seksjon, O1 – svakt oseanisk seksjon, OC – overgangsseksjon.

tak av de alpine sonene der det ikke er mange hager å finne. Den klimatiske variasjonen i MR er imidlertid ikke tilfredsstillende dekket, se under.

Prosjektet har også fotografert mange arter, som dokumentasjon av arter og hybridgrupper og variasjonen innen disse. Det er tatt ca. 50 herbariebelegg av hageplanter. Beleggene blir innordnet i TRH. I tillegg har prosjektet skaffet frø av noen arter, med tanke på utsåing våren 2005. Det dreier seg dels om frø av planter som allerede står i ventebedene, dels noen andre (tabell 2) og er tiltenkt demonstrasjonshagen i RBH.

Geografisk dekning

Mange deler av fylkene er lite eller dårlig undersøkt, noe som mest skyldes at vi ikke har hatt kapasitet til å oppsøke alle distriktene i løpet av sesongene 2003-04. I det innsamlede materialet er lavlandsområdene rundt Trondheimsfjorden best representert, noe som ikke er helt urimelig etter som det her er en stor konsentrasjon av bosetting og hager.

I ST er det særlig store huller i rekognoseringene/besøkene i øvre del av Gauldalen (Holtålen) og Orkdalen (Rennebu - Orkdal), sørvest og vest i fylket

Tabell 2. Frø samlet for en demonstrasjonshage i RBH, dels dubletter av planter i tabell 1.

Vitenskapelig navn	Lokalitet	UTM	Innsamling, samler m.m.
<i>Aconitum napellus</i>	ST Ørland, Austrått	NR 368,642	jf. tabell 1
<i>Allium schoenoprasum</i>	ST Agdenes, Agdenes fyr	NR 370,576	12.8.04 EF
<i>Aquilegia vulgaris</i> , farge ukjent	ST Trondheim, Munkholmen	NR 689,365	20.8.04 EF
<i>Aquilegia vulgaris</i> , mørklilla	ST Trondheim, Onsøyhåggån	NR 596,339	22.7.04, jf. tabell 1
<i>Aquilegia vulgaris</i> , rosa, fylt	NT Vikna, Rørvik	PS 058,948	31.7.04, jf. tabell 1
<i>Arnica montana</i>	NT Mosvik, Vinje bruk	NR 979,781	høstet i RBH, jf. tabell 1
<i>Aster alpinus</i>	NT Steinkjer, Vive	PS 251,051	høstet i RBH
<i>Delphinium cf. elatum</i> , mørkeblå	ST Orkdal, Kongsvoll	NQ 313,979	høstet i RBH, jf. tabell 1
<i>Delphinium cf. elatum</i> , lyseblå	ST Orkdal, Kongsvoll	NQ 313,979	høstet i RBH, jf. tabell 1
<i>Delphinium cf. elatum</i> , svært lys blå	ST Rissa, Råkvåg	NR 527,709	14.8.04 EF, jf. figur 6B
<i>Delphinium cf. elatum</i> , mørk lilla	ST Ørland	NR 2975,626	13.8.04 EF, jf. figur 6E
<i>Hemerocallis lilioasphodelus</i>	MR Kristiansund, Innlandet	MQ 360,980	14.10.04 EF
<i>Lilium martagon</i> , mørkrosa	ST Trondheim, Leangen	NR 733,354	2.10.04 EF
<i>Lupinus polyphyllus</i>	NT Verran, Svean	NR 874,833	3.8.04 TS
<i>Muscari botryoides</i>	NR Vikna, Rørvik	PS 060,949	31.7.04 EF
<i>Papaver croceum</i>	ST Trondheim, Kristiansten	NR 703,338	18.8.04 EF
<i>Viola cornuta</i>	NT Leksvik, Skogtrøbakken	NR 590,514	høstet i RBH, jf. tabell 1

(Hemne – Snillfjord, Hitra – Frøya) og Nord-Fosen (Osen – Roan). I Røros-området har vi hageobservasjoner, men ingen innsamlinger.

I NT har vi store luker i rekognoseringene/besøkene i kystområdene og indre Namdalen og Lierne, mens dekningen naturlig nok er bedre i traktene rundt Trondheimsfjorden, både på nord- og sørsiden. Bare i Meråker har vi besøk og innsamlinger fra de østligste delene av fylket.

Det er flere grunner til at MR er dårligst undersøkt. Fylket er stort og mangslungent, med betydelig klimatisk og topografisk variasjon. Det er også tyngst å arbeide med når en har base i Trondheim. Fra inventeringene i 2003-04 har vi observasjoner og innsamlinger fra deler av Nordmøre og Romsdal, mens Sunnmøre sto utenfor vår rekkevidde disse sesongene. Mens vi mener å ha relativt god oversikt over eldre hageplanter i trøndelagsfylkene, føler vi oss på utryggere grunn for mye av MR og mangler data for Sunnmøre. Sunnmøre skiller seg ut klimatisk ved å ha kystområder i O3t (sterkt oseanisk seksjon, vintermild underseksjon, Moen 1998), noe som betyr at hageinventaret her kan være annerledes enn i de andre regionene.

Herdighetstall

Klimaet i store deler av MR tillater dyrking av planter med herdighetstall 3 og 4 og som bare unntaksvis vil kunne gå i trøndelagsfylkene, jf. klimasonekartene med herdighetstall til Det norske hageselskap (1998). I Trøndelag anses sørsiden av Trondheimsfjorden fra øst i ST Trondheim til sørligste del av NT Steinkjer som den gunstigste regionen (tillater planter med herdighetstall 4), mens de indre og høyestliggende bebodde delene av alle tre fylkene mest gir muligheter for planter med herdighetstall 7-8. Lokalt finnes gunstigere ”lommer”, for eksempel de sørvendte fjordliene på nordsiden av Trondheimsfjorden, fra NT Leksvik til Verran, der vekstbetingelsene i mange hager er vel så gode som eller til og med bedre enn på fjordens sørside. Øygrupper på ytterkysten i Trøndelag (ST Sula, Froan, Tarva, øyer i Åfjord og ytterst i NT Flatanger og Vikna) byr på klimaforhold på linje med øyer og ytre fjordstrøk i MR (herdighetstall 4).

Vanlige og sjeldne arter

Da Fremstad ble intervjuet av Adresseavisen i mai 2003, ble hun bedt om å sette opp en liste over ”ti på topp”-planter i midtnorske hager. Listen ble dobbelt så lang og gjengitt i avisartikkelen, med

bilder av noen av plantene. Tilbakemeldingen fra publikum viste at mange av de etterlyste artene er vanlige, noe vi senere fikk bekreftet ved mange hagebesøk. I boksen s. 25 summeres inntrykkene av hvor vanlige eller sjeldne de enkelte hageplantene er i Midt-Norge.

De aller vanligste mener vi er skogskjegg *Aruncus dioicus*, hagelupin *Lupinus polyphyllus* og fagerfredløs *Lysimachia punctata*. En eller flere av disse kan stå selv i hager der det åpenbart ikke har vært interesse eller kraft til å ta vare på det som fantes, iallfall ikke i de senere årene. Akeleie *Aquilegia vulgaris* hører også til gjengangerne. Om den ikke står i bed, kan den finnes i grusganger, inntil grunnmurer og spredt på steder der den sannsynligvis ikke er blitt plantet. Den er svært ofte den siste resten av en fordums hage.

Vi fikk ingen eller liten respons på storhjelms *Aconitum napellus*, fjellkvann *Angelica archangelica* ssp. *archangelica*, legerabarbra *Rheum officinale* og valurt *Symphytum officinale*. Fjellkvann har muligens ingen tradisjoner lenger i hager i innlandsbygdene eller kan finnes på gårder som vi ikke har fanget opp. Noen form for rabarbra finnes i svært mange hager, det være seg i byer, tettsteder, gårdshager eller ved setrer. Verken publikum eller vi skiller mellom arter/sorter av rabarbra, og vi har til nå ikke tatt med rabarbra for utplantning i RBH. Rabarbra av tilstrekkelig alder finnes imidlertid mange steder, og to varianter kan bli samlet inn i 2005. Valurt har, i motsetning til hva vi trodde, antakelig ikke vært mye brukt i hagen. Derimot har den vært forsøkt brukt som forplante og finnes noen steder som gjenstående etter dyrking. Til gjengjeld fant vi forvalurt *Symphytum asperum* i mange hager. Storhjelms *Aconitum napellus* har vi ikke støtt på i noen privathage. Det eneste stedet den er lokalisert, er parken til Austrått-borgen. Såpeurt *Saponaria officinalis* fikk vi én tilbakemelding på, og senere har vi funnet den i noen hager. Den har i de seneste årene dukket opp som forvillet spredte steder i Trøndelag, mest på sørsiden av Trondheimsfjorden.

De øvrige artene i ”ti på topp”-listen er vanlige eller svært vanlige og er blitt samlet. Flere er samlet flere ganger for å sikre en viss variasjon i det genetiske materialet, eller fordi vi har sett at arten er variabel. Alt innsamlet materiale omtales i kap. 4.6.

Noen av artene som vi satte opp som ”skal etter søkes” på grunnlag av ”Ta plantearven i bruk”,

Vanlige og sjeldne stauder

De registrerte gamle hageplantenes "frekvens" i Midt-Norge, vurdert etter registreringene i 2003-04. Noen av artene/gruppene som er omtalt i kap. 4.6 er ikke vurdert mht. frekvens.

Svært vanlige

Aconitum x stoerkianum – mørkeblå prakthjelm
Aquilegia vulgaris – akeleie
Aruncus dioicus – skogskjegg
Campanula glomerata – toppklokke
Doronicum cf. *orientale* – smågullkorg
Lilium bulbiferum/x hollandicum – brann/hagelilje
Lupinus polyphyllus – hagelupin
Lysimachia punctata – fagerfredløs

Vanlige

Aconitum x stoerkianum – blå/hvit prakthjelm
Arabis caucasica – hageskrinneblom
Aster novi-belgii-hybrider – høstasters-hybrider
Astilbe x arendsii – sildrespir, arendsspir
Bergenia spp. – bergblom
Centaurea montana – honningknoppurt
Cerastium biebersteinii – sølvarve
Cerastium tomentosum – filterarve
Delphinium – ridderspore
Dianthus barbatus – busknelik
Dicentra formosa – småhjerte
Dicentra spectabilis – løyntantshjerte
Hemerocallis lilioasphodelus – gul daglilje
Hesperis matronalis – dagfiol, vanligere utenfor hagene
Hosta spp. – bladlilje
Iris sibirica-gruppen – sibiriris-gruppen
Lilium martagon – krøll-lilje, vanligst i eldre hager
Lysimachia nummularia – krypfredløs, viktigst i eldre anlegg
Malva moschata – moskuskattost
Narcissus poeticus – pinselilje
Narcissus pseudonarcissus – påskelilje
Papaver orientale – orientvalmue, men muligens ikke som gammel
Papaver croceum – sibirvalmue
Phlox paniculata – høstflokks
Polemonium caeruleum – fjellflokk
Polygonatum multiflorum – storkonvall
Ranunculus aconitifolius – duppesoleie
Saxifraga hypnoides/rosacea – mose/teppesildre
Saxifraga arendsii/cespitosa-gruppen – tuesildregruppen
Sedum rupestre – broddbergknapp, men ujevnt utbredd
Sedum spurium – gravbergknapp
Sedum telephium ssp. *telephium* – hagesmørbutikk
Sedum spectabile – oktoberbergknapp, men sjeldnere enn foregående
Symphytum asperum – förvalurt
Tanacetum parthenium – matrem
Trollius europaeus – ballblom

Forekommer spredt

Vinca minor – gravmyrt, blå
Ajuga reptans – krypjonsokkoll
Alchemilla mollis – praktmarikåpe, stormarikåpe, usikkert hvor mye som er gammelt

Armoracia rusticana – pepperrot
Astrantia major – stjerneskjerm
Bellis perennis – tusenfryd, men dels vanlig i kyststrøk
Campanula rapunculoides – ugasklokke
Euphorbia cyparissias – sypressvortemelk
Geum quellyon – chilehumleblom
Hemerocallis fulva – brun daglilje
Heracleum mantegazzianum/'laciniatum' – kjempebjønnkjeks/tromsøpalme
Heuchera spp. – alunrot
Iris germanica-gruppen – hageiris-gruppen
Leucanthemum x superbum – kjempekrag
Levisticum officinale – løpstikke, vanligere som ny
Lilium lancifolium – tigerlilje
Meum athamanticum – bjønnrot
Myrrhis odorata – spansk kjørvel, regionalt vanligere
Omphalodes verna – vårkjærminne
Phalaris arundinacea f. *picta* – båndgras
Pseudofumaria lutea – gul lerkespore
Rudbeckia laciniata – gjerdesolhatt
Saponaria officinalis – såpeurt
Saxifraga umbrosa – skyggesildre
Sedum aizoon – rakbergknapp
Sedum ewersii – høstbergknapp
Sempervivum tectorum – takløk
Solidago canadensis – kanadagullris
Stachys grandiflora – prydsvinerot
Tanacetum coccineum – rosekrage
Viola cornuta – hornfiol, men vanligere som ny

Sjeldne (se også kap. 6)

Artemisia abrotanum – abrodd
Achillea ptarmica, fylt – nyseryllik
Aconitum napellus – storhjelms
Arnica montana – solblom
Asparagus officinalis – asparges
Aster alpinus – alpeasters
Campanula carpatica – karpatklokke, men vanligere som ny
Epimedium spp. – bispelue
Euphorbia polychroma – vårvortemelk, litt vanligere som ny
Fritillaria meleagris – rutelilje
Gentiana septemfida – frynsesøte
Gentiana sino-ornata – kinasøte, muligens underregistrert
Helleborus niger – julerose
Hieracium aurantiacum – hagesvæve, rødsvæve
Luzula luzuloides – hvitfrytle
Lychnis chalconica – brennende kjærlighet, iallfall som eldre
Ornithogalum nutans – nikkestjerne
Peucedanum ostruthium – mesterrot, se Fremstad (2004)
Sanguisorba obtusa – buttaksblom
Symphytum officinale – valurt, lite brukt som hageplante, men har vært dyrket noen steder
Tanacetum vulgare var. *crispum* – kruset reinfann
Thalictrum minus – kystfrøstjerne
Tulipa sylvestris – skogtulipan
Veratrum album – nyserot
Veronica longifolia – storveronika
Vinca minor – gravmyrt, rødilla
Viola odorata – marsfiol

hadde vi ingen forventninger om å finne i Midt-Norge. Noen ble funnet, men materialet er ikke gammelt nok til å komme i betraktning for prosjektet. Andre har vi overhodet ikke registrert. Artene som omtales i avsnitt 4.6 antas å være enten representative for midtnorske hager eller sjeldne innslag som er bevaringsverdige. Til siste kategori hører bl.a. storhjelme *Aconitum napellus*, en sterkt grenet form av prakthjelme *A. x stoerkianum*, solblom *Arnica montana*, asparges *Asparagus officinalis*, en fylt form av krøll-lilje *Lilium martagon*, nyse-rot *Veratrum album* og marsfiol *Viola odorata*. Alle disse er samlet med tanke på utplantning i RBH. Siste del av boksen viser hvilke planter vi vurderer som sjeldne i de undersøkte områdene.

Vi har observert noen flere arter som ikke er med i listen. Noen eksempler:

Klokkeblåstjerne *Hyacinthoides non-scripta* ble samlet på Morkgården, MR Kristiansund i 2003, der den vokste forvillet i løvskogen rundt gården. Materialet i RBH forsvant vinteren 2003/04. Klokkeblåstjerne finnes det trolig mer av sørover i de ytre kyststrøkene av MR.

Fra Harald Taagvold, ST Oppdal fikk vi i 2003 melding om galnebær *Scopolia carniolica* som skriver seg fra en russisk krigsfange som hadde tatt dem med hjemmefra (Taagvold 1993). I 2004 observerte vi planten i hagen til Mæle gård, ST Stjørdal, der den er kommet fra et annet sted i Stjørdalen. Alderen var imidlertid ikke kjent. Vi har foreløpig ikke tatt med materiale av galnebær, som åpenbart er en sjeldenhet i regionen.

Som ved all registrering av arter (for eksempel ved inventering av naturmiljøer) vil en fort fange opp de vanlige artene, mens det å finne de som vokser spredt eller er sjeldne vanligvis krever mer arbeid, enten ved at intensiteten (grundigheten) i arbeidet økes, eller ved at en utvider arealet for undersøkelsen. Slik er det også med hageinventeringer. Vi ser ikke bort fra at et prosjekt med lengere varighet og bedre geografisk dekning (større areal) ville ha avslørt flere sjeldne hageplanter i Midt-Norge.

4 Gamle hageplanter

4.1 Geografisk variasjon

I utgangpunktet trodde vi at det skulle kunne spores en ganske tydelig variasjon i hageinventaret fra ytterkysten til de indre, vinterkalde dalstrøkene. Selvsagt finnes det hageplanter som bare vil kunne gå i de ytre kyststrøkene og bukke under på Røros. Mange lite vinterherdige planter som finnes i hagene i dag er sannsynligvis av relativt ny dato og er kommet inn etter at det ble lettere, og folk fikk overskudd til, å anskaffe nytt plantemateriale. Våre undersøkelser har ikke vært omfattende og systematiske nok til å kunne si det med sikkerhet, men inntrykket er at grunnstammen i det tradisjonelle hageinventaret er nokså likt uansett hvor en befinner seg i Midt-Norge. Så kommer enkelte ”spesialiteter” i tillegg, avhengig av hva klimaet tillater og hva som er blitt tradisjon i de enkelte bygdene. Sannsynligvis har julerose *Helleborus niger* et klart tyngdepunkt i kyststrøkene i MR, men påtreffes for eksempel i noen hager ved Trondheimsfjorden. Der melder eiere at plantene skriver seg fra ”Vestlandet” eller ”Møre”. I 2004 savnet vi lenge gjerdesolhatt *Rudbeckia laciniata*, men på ettersommeren så vi den en rekke steder, særlig i NT Innherred og ST Midtre Gauldal, noe vi tolker som resultat av lokal bytteaktivitet, eller at den i perioder har vært lett å få tak i i disse områdene.

For en del hageplanter, som for de ville, er det kanskje ikke vinterkulda som er problemet, for snødekket er (var iallfall tidligere) mange steder stabilt og gir tilstrekkelig beskyttelse mot frostskaider. Derimot kan en del planter få for korte og kjølige somre i de høyestliggende og indre strøkene. Varmesummen blir for lav for vekst, blomstring og modning av skuddene for overvintring. Gjennom generasjoner har man, både lokalt og regionalt, kommet frem til et planteutvalg som er så herdig at det kan brukes nesten hvor som helst.

Enkelte hager som utmerker seg med et ”standardinventar” har ved samtale med eierne vist seg å ikke ha lang historie med det inventaret. Bedene er blitt laget i hager som hadde lite planter fra før, og eierne har valgt planter etter hva de har sett i andre hager og har samlet plantene etter hvert som anledningen ga seg. Plantenes historie i disse hagene er kort, men genmaterialet kan være av atskillig eldre dato. Andre steder er nytt plantemateriale skaffet fra planteutvalg, men med et gammelt hageinventar som forbilde.

4.2 Prydplanter

Flertallet av staudene dyrkes for dekorative formål, for øyenslyst, av tradisjon (hager som arvegods), av nysgjerrighet for å ”se hva som går” på stedet. Grunnene til å dyrke stauder er mange. Hva folk har i hagene sine er også avhengig av tomtas beskaffenhet, eller hva folk har gjort den til ved å utnytte berg og skrenter, flater, bekkekanter og andre elementer som enten hører tomte til eller er blitt skapt av eierne gjennom bygging av murer og terrasser, påfylling av masse og utfylling osv. Flertallet av artene holdes i ordinære bed, der staudene står side om side, noen står ofte som solitærplanter ute på plener, for eksempel skogskjegg *Aruncus dioicus*. Noen hører knausene til, andre brukes som bunndekke. For mer om de enkelte artene se kap. 4.6.

Planter på berg/knauser

En liten gruppe stauder holdes på berg, mellom stein eller annen grunnlendt mark. Hit hører de fleste artene av bergknapp *Sedum*, takløk *Semprevivum tectorum*, flere (grupper av) *Saxifraga*, arvearter *Cerastium* spp., hageskrinneblom *Arabis caucasica* m.fl. Bergblom *Bergenia* spp. plantes vanligvis på steder med tynt jorddekke, og fra enkelte hager har den bredt seg utover i store bestander i bergvegger og –flater. Hagesmørbutikk *Sedum telephium* ssp. *telephium* og oktoberbergknapp *Sedum spectabile* står vanligvis i regulære bed sammen med andre stauder.

Bunndekkeplanter, planter i plener

Krypjonsokkoll *Ajuga reptans* brukes som bunndekkeplante i staudebed. Av og til står den også i plener, der den kan danne tette bestander. De mest typiske plen- eller grasmarkartene er tusenfryd *Bellis perennis* og krypfredløs *Lysimachia nummularia*. Tusenfryd kan ha spredt seg til hagene fra enger, iallfall i kyststrøkene, mens krypfredløs er plantet inn. Kanskje skjedde det i en tid da den hadde en viss status, for det er påfallende at den finnes i flere store, gamle hage- og parkanlegg og noen kirkegårder. Gravmyrt *Vinca minor* brukes også som bunndekke, men oftere på opphøyde bed med bartrebusker og lignende enn i staudebed.

Et par iøynefallende graminider inngikk i grasblandinger som ble brukt i både norske og svenske hager i landskapsstil for et par hundre år siden (Nordhagen 1954a, b). Det gjelder parkrapp *Poa chaixii* og hvitfrytle *Luzula luzuloides*. Begge har vokst i landskapshagen som i sin tid fantes sør i eiendommen Rotvoll nedre (nå brukt av Høgsko-

len i Sør-Trøndelag), og begge ble gjenfunnet der for femti år siden (Nordhagen 1954b). Det finnes fremdeles rester av parken på en liten skråning og haug som grenser opp til veien som går mellom gårdens arealer og jernbanen. I 1996 ble det konstatert at hvitfrytle fremdeles vokser der (belegg ved Fremstad i TRH). Det ble da ikke lett etter parkrapp, og det er heller ikke gjort senere, så det er uvisst om denne fremdeles finnes ved Rotvoll. I 2004 ble en liten tue av hvitfrytle tatt for utplanting i RBH. Hvitfrytle finnes også på Ladehammeren, der den antas å være reminisens fra de tyske bunkersanleggene fra 1940-årene. Den kan da ha kommet inn tilfeldig med transporter fra Tyskland.

På Rotvoll vokser hvitfrytle i halvskygge i plantet blandingsskog, på jord med råhumus og sammen med fattigskogarter. Den vokser i to små bestander som ligger ganske nær hverandre. Til sammen dekker den anslagsvis 50 m².

Parkrapp er i de seneste årene blitt funnet flere steder i Trondheim (belegg i TRH). I ett tilfelle, i arealer som i sin tid lå under eiendommen Beldere ovenfor Marienborg, kan materialet skrive seg fra et gammelt hageanlegg. Området ble ikke oppsøkt av prosjektet i 2004, men om parkrapp kan oppspores der i 2005, vil den bli overført til RBH.

Strandrør *Phalaris arundinacea* finnes i en form med variegerte (hvit- og grønnstripete) blader: f. *picta*. Den er sett i flere hager, enten som del av staudebed (helst i kantene av større bed) eller som isolerte bestander ute i plener. I siste tilfelle holdes den i sjakk med gressklipperen som kutter av skuddene som kommer opp fra de underjordiske jordstenglene. Den stripete formen av strandrør er også sett utkastet fra hager, sikkert fordi den lett kan ta overhånd i bedene.

4.3 Nytteplanter

En liten gruppe stauder har vært dyrket for bruk i husholdningen; de fleste som smakstilsetning til mat, noen med annen anvendelse, særlig som medisinsk remedie. Vi har ikke støtt på mange stauder av dette slaget, og de er heller ikke særlig utbredt i dag. Gruppen omfatter pepperrot *Armoracia rusticana*, solblom *Arnica montana*, abrodd *Artemisia abrotanum*, asparges *Asparagus officinalis*, løpstikke *Levisticum officinale*, mynte-arter *Mentha*, bjønnrot *Meum athamanticum*, spansk kjørvel *Myrrhis odorata* og matrem *Tanacetum parthenium*. Med unntak av asparges og solblom er

dette arter som vi kunne forventet å finne noe av. Vi har samlet når plantene har hatt tilstrekkelig alder. Andre nytteplanter er derimot svært vanlige, som rabarbra *Rheum* og reinfann *Tanacetum vulgare*. Den krusete formen av reinfann var. *crispum* har vi støtt på 3-4 ganger.

Gruppen av nytteplanter kunne ha blitt utvidet med grasløk *Allium schoenoprasum* (og trolig flere andre løkarter), persille *Petroselinum crispum*, dill *Anethum graveolens* m.fl., men for disse har vi ikke kommet over eldre materiale, muligens med unntak av grasløk på Agdenes fyr, ST Agdenes der det er samlet frø (tabell 2).

Mesterrot *Peucedanum ostruthium* er en historie for seg og ble undersøkt særskilt (Fremstad 2004). Den har neppe hatt større utbredelse i Midt-Norge de siste generasjonene enn den har nå, men kan ha vært dyrket mer enda lenger tilbake. Et særtrekk ved mesterrot er at den i større grad enn andre nytteplanter finnes på setre. Setre er for lite oppsøkt i dette prosjektet, men det er kjent, og vi har også sett det ved tidligere seterbesøk at noen planter går igjen der, som rabarbra *Rheum*, reinfann *Tanacetum vulgare*, rips *Ribes* og gjerne et rognetre *Sorbus aucuparia*. På setra Grindevollen i Hølanda, ST Melhus, finnes det bak huset rester av en liten kjøkkenhage der mesterrot vokser sammen med nettopp rips og rabarbra.

4.4 Ville planter brukt som hageplanter

Mange ville planter tas inn i hagene og dyrkes i bed. Fra hagebrukshold har man vært opptatt av at man tar inn det som passer best for den enkelte hagens klima og jordforhold (se for eksempel Reisæter 1979), men vanligvis tar folk inn fra naturen det de synes er dekorativt for å "se om det går". Arter fra berg og skrin jord settes gjerne i steinbed ("fjellhage"), andre puttes ned etter skjønn. Ofte går det bedre for villplantene i hagen enn hagebrukskyndige ville tro. For eksempel tåler våtmarksarten sverdlilje *Iris pseudacorus* tydeligvis å vokse atskillig tørrere enn under de forholdene vi vanligvis finner den utenfor hagene. Den er vanlig i midtnorske hager. Noen hageeiere vet at de har en villplante, og har kanskje tatt den inn selv, andre tror den er en hageplante. Det ser ut til at bruken av villplanter i hagene er personavhengig; enkelte hageeiere interesserer seg spesielt for dette og har gjerne flere innplantinger. I de fleste hagene er det ingen slike innplantinger.

Midtnorske, ville arter som er brukt i hager.

Innplantet materiale kan også være handelsvare.

Aegopodium podagraria – skvallerkål. I motsetning til de fleste andre villplantene som brukes i hager, blir ikke skvallerkål hentet inn; den kommer av seg selv. Mange hageeiere har kommentert kampen mot skvallerkål. Den forsøkes holdt i sjakk med lusing og slått, med slått særlig der den invaderer plener. I et par tilfeller har vi imidlertid sett den brukt som prydplante. Den har vært holdt som solitærplante i plener, i store, runde bed som avgrenses ved plenklippingen. I noen hager er en variegert form plantet inn og brukt som bunndekkeplante. Den ser ikke ut til å være like aggressiv som den rent grønne planten. Vi har ikke kommet over gamle nok planter av den variegerte formen.

Ajuga pyramidalis – jonsokkoll. Sett innplantet i én hage.

Armeria maritima – fjærekoll. Den er sett et par ganger i steinbed i kyststrøk.

Bellis perennis – tusenfryd. Vanlig i plener i kyststrøkene. Dens status som vill eller hageplante kan diskuteres.

Calystegia sepium – strandvind. Brukes bl.a. som slyngplante foran verandaer og langs husvegger og lignende steder. Vokser fremdeles slik på Sigrid Undsets eiendom Bjerkebæk på Lillehammer (EF egne observ. 2003, omtalt som "convolvulus" i Conradi et al. 2000) og på hovedbygningen på Reinsklosteret, ST Rissa.

Campanula latifolia – storklokke. I Midt-Norge er særlig den helt hvite formen mye brukt. Rundt forlatte bruk kan den opptre i mengder (som i NT Nærøy, Ramstad og ST Rennebu, Grindal).

Campanula rapunculoides – ugrasklokke. Den er nå nesten viktigere som ugras enn som hageplante. Se kap. 4.6.

Convallaria majalis – liljekonvall. Den settes gjerne i litt skygge under treklynger.

Digitalis purpurea – revebjelle. Den tas inn fra naturlige populasjoner i kyststrøkene og bringes med lenger inn i fjordene. I hager med mye åpen, grunnlendt mark kan den dukke opp hvor som helst. Er også handelsvare.

Geranium sylvaticum – skogstorkenebb. Den er sett i hagebed noen få ganger.

Humulus lupulus – humle. Humle har så lange tradisjoner som kulturplante at det ikke er godt å si om den skriver seg fra naturen rundt hagen eller kommer fra andre kilder. Den synes i dag å være mer brukt noe oppover dalene og i innlandsstrøk enn langs kysten. Er også handelsvare.

Iris pseudacorus – sverdlilje. Den er mye brukt, både i bed sammen med andre planter og som solitærplante. Ikke alle hage-eiere er klar over at den er en villplante.

Leucanthemum vulgare – prestekrage. Når den tas inn, prøver eierne å få den til å danne tuer.

Lotus corniculatus – tiriltunge. Den er sett bare i én hage i MR Aure, men burde kunne brukes som bunndekkeplante.

Polemonium caeruleum – fjellflokk. Mye brukt i alle områder, men mest i høyereliggende dalstrøk, der den kan være tatt inn fra naturen. I lavlandet kan den like gjerne ha kommet som handelsvare. Både blå og hvite former brukes. Den hvite er vanligere i hager enn i naturen der den blå formen er vanligst.

Ranunculus platanifolius – hvitsoleie. Bare sett et par ganger i hager og da i strøk hvor den vokser naturlig.

Rhodiola rosea – rosenrot. En av de vanligste innplantningene på berg og i steinbed.

Sedum acre – bitterbergknapp. Innplantet på berg og i steinbed. Av og til brukt i kyst- og fjordstrøk, muligens tatt inn fra strandberg.

Sedum rupestre – broddbergknapp. Denne er overraskende mye brukt i kyst- og fjordstrøk, og noen ganger, i MR Kristiansund, er den funnet i store bestander i forlenget forlatte hager og utenfor hager på berg og grunnlende. I ytre kyststrøk forekommer den ikke som viltvoksende (Fægri & Danielsen 1996), så forekomstene må skyldes spredning fra beplantninger. Broddbergknapp er også handelsvare.

Silene dioica – rød jonsokblom. Sett innplantet et par ganger.

Silene uniflora – sett i én hage i NT Leksvik, med etikett som viste at den var ny handelsvare.

Stachys sylvatica – skogsvinerot. Sett innplantet i én hage (MR Aure), der den ble oppgitt å være kjøpt i gartneri i Orkanger.

Trollius europaeus – ballblom. Mye brukt som hageplante. Trolig er materialet en blanding av planter tatt inn fra naturen (særlig i områder øst for Orkladalføret i ST). Ellers dreier det seg sannsynligvis mest om handelsvare.

Verbascum thapsus – filtkongslys. Planter på berg og grunnlende.

Bregner tas også inn i hager. Disse er sett under inventeringen:

Athyrium filix-femina – skogburkne. Pleies av og til som hageplante der det finnes flekker av naturlig vegetasjon, for eksempel i skogkanter og oppunder berg.

Dryopteris expansa – saueteleg. Som over.

Dryopteris filix-mas – ormetelg. Som over.

Gymnocarpium dryopteris – fugleteleg. Som over.

Matteuccia struthiopteris – strutseving. Som over.

Phegopteris thelypteris – hengeving. Som over.

4.5 Ofte forvillede hageplanter

Mange av de tradisjonelle hageplantene er blitt spredd utenfor hagene, enten ved å være kastet ut, eller de har spredd seg på egen hånd ved lange jordstengler eller med frukter og frø. Mange er gjenstående etter forlatte bruk og hus, av og til på steder der det ellers er få andre åpenbare spor etter bosettingen. Av de 268 staudene som "Sortslisten" (Det norske hageselskap 1998) anbefaler til dyrkning, er 101 (38 %) funnet forvillet (Fremstad 2000a). Dette er på landsbasis; tilsvarende tall for Midt-Norge er ikke undersøkt. Til gjengjeld er noen av artene her svært vanlig forvillet, og flere danner lokalt store, iøyenfallende bestander. Flere av artene er dessuten under spredning, dvs. at de dukker opp på stadig nye steder. Forvilling og etablering av hageplanter utenfor hager er en av de sterkeste trekkene i en flora som er i stadig endring (Fremstad & Elven 1997a). I boksen s. 30 gis en oversikt over stauder som finnes forvillet, noen av dem blir bare vanligere. Listen omfatter også noen hageplanter (slirekne-arter *Fallopia* spp., bjønnkjeks-arter *Heracleum* spp., kjempe-springfrø *Impatiens glandulifera*, legepestrot *Petasites hybridus*) som er i spredning, men som ikke har vært viet oppmerksomhet i dette prosjektet. Lokalt kan de være gamle nok til å ha interesse for prosjektet. Noen er blitt kartlagt på landsbasis, se litteraturhenvisninger.

4.6 Stauder A-V

Nedenfor gis en oversikt over hageplanter som er observert og/eller samlet for utplantning i RBH. Kilde og bakgrunnen for plantene omtales i den grad vi har hatt opplysninger. For data om funnenes lokalisering (UTM, høyde over havet, vegetasjonsone og -seksjon), se tabell 1.

Achillea ptarmica – nyseryllik, fylt

Registrert bare i få hager. I ventebed:

Achillea ptarmica - fylt: NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre, Anne Vigen. Materialet stammer fra Bråaunet, der moren Ragnhild Vigen (nå snart 90 år) kom fra. På Værås vestre har fylt nyseryllik stått bare i ca. 10 år. Den er mye eldre, men alderen er ukjent.

Aconitum – hjelm

Fra denne slekten forventet vi å finne storhjelms *Aconitum napellus* og mørkeblå og blå/hvite for-

Forvillede stauder av fremmed opphav (ikke norske) i Midt-Norge, som forekommer spredt (2) eller blir mer og mer vanlige (3).

Alchemilla mollis – stormarikåpe 2
Aquilegia vulgaris – akeleie 3
Arabis caucasica – hageskrinneblom 2
Armoracia rusticana – pepperrot 2
Aruncus dioicus – skogskjegg 3
Aster cf. novi-belgii – høstasters 2
Campanula glomerata – toppklokke 2
Campanula rapunculoides – ugrasklokke 3
Centaurea montana – honningknoppurt 2
Cerastium tomentosum – filterarve 2
Fallopia spp. – slirekne-arter 2-3 (Fremstad & Elven 1997b)
Heracleum 'laciniatum'/'mantegazzianum – tromsøpalme/kjempebjørnkjeks 2, lokalt 3 (Often & Graff 1994)
Hesperis matronalis – dagfiol 3
Hieracium auranticum – rødsvæve 2
Impatiens glandulifera – kjempespringfrø 3
Iris sibirica-gruppen – sibiriris-gruppen 2
Lupinus polyphyllus – hagelupin 3 (Elven & Fremstad 2000)
Lysimachia punctata – fagerfredløs 3
Myrrhis odorata – spansk kjørvel 2, i noen strøk 3
Narcissus ssp. – påske/pinselilje 2
Papaver croceum – sibirvalmue 2
Petasites hybridus – legepestrot 2
Polygonatum multiflorum – storkonvall 2
Primula elatior – hageprimula 3
Saponaria officinalis – såpeurt 2
Saxifraga hypnoides/rosacea – mose/teppesildre 2
Scilla sibirica – sibirstjerne 2
Sedum spurium – gravbergknapp 3
Symphytum asperum – förvalurt 2

mer av prakthjelm *A. x stoerkianum*. Vi var forberedt på problemer både når det gjelder artsoppfatning, navngiving og variasjon i materialet. Etter mye om og men har vi kommet til at det midt-norske materialet vi har sett så langt, omfatter bare to taksoner. De viktigste skillene (lettest å kontrollere) er behåringen av blomsten og blomsterfarge. På storhjelm er fargen matt, litt grålig blåfiolett (ikke alltid mørkeblå som angitt av Nordhagen 1951 og Lid & Lid 2004), på prakthjelm rent blå og blank på de plantene som har ensfarget blomst. Ifølge Rich & Jermy (1998) skal storhjelm ha sterkt oppdelte og smale finner, mens prakthjelm skal ha litt mindre oppdelte blader med bredere finner. Disse bladkarakterene får vi ikke til å stemme; prakthjelm har stor variasjon i bladoppdeling og bredden på bladfinnene, og noen har svært smale finner.

Kjennetegn for hjelm-planter i Trøndelag

Aconitum napellus. Blomsten jevnt håret på alle blomsterbladene, matt blåfiolett, hjelmen like høy som bred. Tetthåret blomsterstilk.

Aconitum x stoerkianum. Blomsten håret i kanten av blomsterbladene og innvendig i blomsten, blank på utsiden, hjelmen like høy som bred eller høyere enn bred. Småhåret blomsterstilk. Denne opptrer i to fargevarianter: mørkeblå og spraglete blå/hvit. Mørkved (2000) melder at ulvehjelm *A. vulparia* finnes i No Hadsel. Den regnes av Tutin et al. (1993) som en underart av *A. lycoctonum*, i likhet med vår ville tyrihjelm (ssp. *septentrionale*, Lid & Lid 2005) og kjennes på at blomsterstanden er liten og fåblomstret. Vi har ikke sett noe som ligner i Midt-Norge.

Aconitum napellus – storhjelm

Storhjelm skal ha vært mye brukt i midt-norske hager (Christian Gartner 1694), men i dag er det neppe mye igjen av den. I TRH finnes bare et belegg ved Roy Humstad 1975 fra ST Åfjord (TRH 311697). Der ble den forgjeves ettersøkt i juli 2004. Vi fant storhjelm bare i parken til Austrått-borgen, etter tips fra Per Arvid Åsen, Kristiansand. På Austrått er det bare et bestand på ca. 1 x 2 meter av den. I midten av august 2004 besto bestandet av ca. 40 blomstrende stengler. De var da nesten avblomstret. I ventebed:

Aconitum napellus: ST Ørland, parken til Austrått-borgen, tatt med tillatelse fra Ingebrigt Fallmyr, Statsbygg. Staten overtok bygningen i 1918 (Rognerød 1997), og Statsbygg er nå ansvarlige for drift og vedlikehold av både bygningsmassen og parken. Parken ble i en periode tatt hånd om av fru Nettet på Austrått gård; hun brukte nedre del av borgparken som rekreasjonsområde. Etter hennes tid, fra 1960-årene, forfalt området. Alderen til storhjelm er ukjent. Statsbygg har i de senere årene ikke plantet inn noe i parken (I. Fallmyr, pers. medd.).

Aconitum x stoerkianum – prakthjelm

(Synonym: *A. x cammarum*, en hybrid mellom *A. napellus* og *A. variegatum*)

Innenfor materialet som vi har gitt dette navnet, har vi sett følgende variasjon:

- 1) Blomsterstanden ganske til svært tett, lite eller noe grenet, blomstene sitter inntil midtaksen eller spriker noe. Blomsterstanden opptil et par desimeter høy (figur 4A). Denne vekstformen har vanligvis (utelukkende?) mørkeblå blomster, men størrelsen (høyden) på hjelmen kan variere noe.
- 2) Blomsterstanden høy til svært høy (dvs. at det går grener ut langt nede på stengelen) og med

Figur 3. Blomster av hjelm *Aconitum*: A storhjeml *A. napellus* (ST Ørland, Åaustrått), B prakthjeml *A. x stoerkianum* med mørkeblå blomst (ST Bjugn, Vallersund), C med blå/hvit blomst (ST Bjugn, Vallersund), D sterkt grenet, med mørkeblå blomst (NT Stjørdal, Re).

lange, sprikende grener. Mørkeblå eller blå/ hvite blomster (figur 4B).

Prakthjeml er en av de mest brukte hageplantene i Midt-Norge. Vi samlet 12 planter fra like mange hager. I ventebed:

Aconitum x stoerkianum – blå/hvit: ST Oppdal, Vognill, Skogly, Tut Jessen og Jon Arne Sneli, der den har vært på et småbruk som ble bygd i 1933 av Gudmanda og Arne Vorhaug.

Aconitum x stoerkianum – blå/hvit: ST Trondheim, Bynesveien 13, Ann Haave som leier en vertikalt delt tomannsbolig og steller hagen som

ble anlagt i 1950 av daværende eier, Ragnhild Wickmann. Planten kan skrive seg fra 1950-tallet. *Aconitum x stoerkianum* – blå/hvit: ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7, Hilde-Lise Eide. Hun og mannen bygget i 1984 nytt hus på tomten til et hus fra 1920 og tok vare på staudene fra den opprinnelige hagen.

Aconitum x stoerkianum – blå/hvit: NT Meråker, Kopperå, Randi og Øystein Hernes. Deres hus ble bygd i 1939 for funksjonærer ved Meraker Smelteverk, og hage ble anlagt av profesjonelle gartnere. Mye av staudene som vokser i Hernes sin hage og på naboeiendommen ("Nustadhuset", bygd

Figur 4. Vekstformer hos prakthjelm *Aconitum x stoerkianum*. A stiv, opprett stengel, tett blomsterstand (ST Bjugn, Nes), B mer buet og grenet stengel, høy og grenet blomsterstand (NT Stjørdal, Re).

i 1935) til Kirsten og Oddvar Rian antas å skrive seg fra slutten av 1930-årene.

Aconitum x stoerkianum – mørkeblå: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Aasegg. Huset er fra 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden.

Aconitum x stoerkianum – mørkeblå: ST Trondheim, Munkholmen. Gjenstående i krattet bak kommandantboligen. Alderen er ukjent, men den er neppe plantet der i etterkrigstiden.

Aconitum x stoerkianum – mørkeblå: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Belboe. Han har hatt den i ca. 10 år, men har tatt den på en av øyene på Helgelandskysten der den står ved forlengst nedlagte småbruk, også etter at husene er vekk. Belboe antar at planten kan være eldre enn 100 år.

Aconitum x stoerkianum – mørkeblå: ST Meldal, Røsbergan N Rye i Lobygda. Tidligere husmannsplass som har vært brukt som fritidsbolig siden slutten av 1940-årene. Stedet tilhørte familien Fremstad til 1990, og storhjelmen ble ikke plantet i de nesten 50 årene familien eide stedet. Plantens opp-

hav og alder er ukjent, men kan gå tilbake til iallfall mellomkrigstiden.

Aconitum x stoerkianum – mørkeblå: ST Oppdal, Vognill, Skogly, Tut Jessen og Jon Arne Sneli, i en hage som ble bygd i 1933 av Gudmanda og Arne Vorhaug.

Aconitum x stoerkianum – mørkeblå: ST Selbu, Selbustrand, Litlstrøa, et nedlagt småbruk som eies av Gudny Sæter. Hagen er fra omkring 1945, etter opplysninger fra Odd Solem.

Aconitum x stoerkianum – mørkeblå: NT Nærøy, Ramstad, bruk som har stått ubebodd i 20-30 år. Siste beboer var Ruth og Helge Ramstad. Her er prakthjelm gjenstående som svær hekk på tre sider av hagen og forvillet ved bekkefar like bak den. Hekken går på folkemunne under navnet "Anna-hekken", etter en Anna som bodde der. Vi har ikke lyktes å bringe på det rene når det var, men lurte på om det kunne være Anna Henriksen som bodde på bruket Solvang br.nr. 4/gård 22 fra 1935, og som drev blomsterdyrking og kransbinding (Leirvik 1991).

Aconitum x stoerkianum – mørkeblå, blomsterstand sterkt grenet: NT Stjørdal, Re, Nina og Marit Leirfall. Blomsterstanden er svært lang og planten mer enn to meter høy. Grenene er lange og har få blomster på lange skaft. Denne kom vi over sent i sesongen, da det meste av prakthjelm ellers var avblomstret. På Re står den tre steder rundt østre del av våningshuset. Ifølge Marit Leirfall er den svært gammel, minst 100 år. Hagen på Re ble utformet i siste halvdel av 1800-tallet av naturfaglærer Carl I. Simonsen, Trondheim, som også stod for andre hager i distriktet (Bruun 1984). Gunnhild Honne kartla hagen på Re i 1985.

Sent i inventeringsarbeidet var Re det eneste stedet vi hadde sett denne varianten av prakthjelm, men et par uker etter observerte Fremstad den samme i en liten hage i ”Blakstadbakkan” i Stjørdal, ikke langt unna Re. Herbariemateriale fra 2003 fra MR og ST Fosen tyder imidlertid på at den sterkt grenete varianten finnes flere steder i Midt-Norge.

Begge fargevariantene av prakthjelm kan finnes som gjenstående ved forlatte hus og nedlagte bruk, og i veikanter og skogkanter etter å ha vært kastet ut. I hagene inngår hybridene enten i staudebed eller danner mindre, isolerte bestander inntil husvegger eller sjeldnere småbestander ute i plener. I et par tilfeller har vi sett den blå varianten danne hekk som avgrenser hager ut mot vei, som på Ramstad, NT Nærøy og ved Hopavågen, ST Agdenes. Bruken som hekkplante er også kjent fra Nord-Norge (Mørkved 2001). På Sula, ST Frøya er den blå prakthjelmen uhyre vanlig og har en særlig lav og tett vekstform. Den er gjerne plantet i lange, mer eller mindre hekkliknende, men lave rekker i eller rundt hagene. Denne er ennå ikke representert i det innsamlede materialet.

Navn vi har hørt på prakthjelm er storhjelm og hjelm.

Ajuga reptans – krypjonsokkoll

Krypjonsokkoll brukes som bunndekke og i kanter av bed. Den kan også finnes som flekker i plener. Den er registrert i en del hager, men materialet er vanligvis for ungt. To noe eldre forekomster er samlet. I ventebed:

Ajuga reptans: ST Ørland, Vestråt, Aud Lilleengen. Materialet kom til Vestråt for ca. 30 år siden, men det er uvisst når og fra hvor.

Ajuga reptans: NT Levanger, Ytterøya, Vårås vestre, Anne Vigen. Materialet kommer fra Lydia Pet-

tersen, Ytterøya, men kan føres tilbake til ST Frøya, der den skal være forvillet på ”Dyrøya”.

Alchemilla mollis – praktmarikåpe, stormarikåpe
Brukes i kanter og inne i bed. Om tradisjonell bruk av arten har vi lite informasjon, men bruken er trolig økende. Den finnes forvillet flere steder. Det er samlet materiale fra to slike forekomster som vi tror kan være av eldre dato. I ventebed:

A. mollis: NT Nærøy, Litlval, Val videregående skole (institusjonshage). I hageanlegget til den tidligere landbruksskolen har praktmarikåpe etablert seg i skog- og veikanter flere steder. Skolen kan også ha ført til spredning rundt i distriktet, for den ble observert både i nærliggende hager og forvillet i veikanter.

A. mollis: NT Verran, Follafooss V Follaelva, forvillet i veikant.

Anchusa sp. – oksetunge-art

I ventebed: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Belboe. Her fikk vi en liten plante av en oksetunge-art som vi ikke har identifisert. Den skriver seg fra gartner Tørseth i Trondheim og er fra før 1940.

Aquilegia vulgaris – akeleie

Akeleie er en av de aller vanligst plantene i midt-norske hager. Den vokser dels i bed, dels spredt rundt i hagene på steder der den ikke er plantet. Det er tydeligvis akeleiens natur at den har god frøproduksjon og at frøene havner på uventede steder (Holm 2003). Akeleie finnes i alle typer hager. Så godt som alt vi har sett av eldre, og antatt eldre, akeleier har vært innenfor rammene av *A. vulgaris*, som har relativt kort spore. I et par tilfeller har kronen vært litt større og kronbladene noe mer utstående enn det som er vanlig, men disse plantene tilhører nok også *A. vulgaris*, vurdert etter nøkkelen til Karlsson (2002).

Hos Ingrid Gravem, MR Sunndal vokser en gul, langsporet akeleie som er av eldre dato, likeledes hos Hjørdis Sollie, NT Leksvik, men denne (trolig samme art/sort) er foreløpig ikke samlet.

Akeleie har stor variasjon i blomsten (figur 5): litt variasjon i kronens størrelse, i sporeutvikling (sjelden finnes bestander der sporen varierer fra normal lengde til sporerudimenter eller sporen mangler helt), enkel eller fylt blomst. Den aller største variasjonen er i blomsterfarge, fra hvit, lyst blå-hvit (nærmest gjennomskinnelig), mellomblå, mørkeblå, mørkt (nesten svartaktig) lilla og flere nyanser av rosa fra det helt lyse til mørk rosa. Det er

A

D

B

E

C

Figur 5. Variasjon i blomsten hos akeleie *Aquilegia vulgaris*. A "tett" blomst med oppstående kronblad (MR Kristiansund, Morkgården), B vid blomst med utstående kroblad (MR Surnadal, Stangvik, Brøskja), C mørklilla fargevariant (ST Trondheim, Onsøyhåggån), D sporeløs, rosa blomst (MR Sunndal, Dalaråa), E fylt, rosa blomst (NT Vikna, Rørvik).

også variasjon i bladform, men vi vet ikke hvor mye av den som skyldes forholdene på voksestedet. Variasjoner i bladfarge ser ut til å avhenge av miljøforhold. Hvis plantene er sterkt eksponert for sollys, kan de være noe rødaneløpne eller helt rødgrønne; likeledes kan bladfargen endres midlertidig etter omplantning.

I ventebed: Vi har samlet åtte akeleier fra like mange steder. I de fleste tilfellene har vi tatt forvillete planter uten å kjenne til alderen. Når vi har snakket med hageeiere om deres akeleier, har de bare unnaksvis hatt opplysninger om plantenes alder, men av og til henvist til at plantene kommer fra nabogården, fra venner og lignende.

Aquilegia vulgaris – mørkeblå: MR Kristiansund, Morkgården, informant Anita Kvernmo. Gården har stått forlatt i over 60 år og ble rasert i 2003-04 i forbindelse med oljeutbygging. Alderen er ukjent, men planten har historie minst tilbake til mellomkrigstiden.

Aquilegia vulgaris – mørkeblå: MR Surnadal, S Brøskja. Her vokser akeleie forvillet langs bygdeveien i rikelige mengder. Stedet ligger ikke langt fra Stangvik som ser ut til å ha hage tradisjoner. Alderen er ukjent, men plantene antas å ha lang historie i området.

A. vulgaris – mørkeblå, storblomstret: ST Trondheim, Bynesveien 13, Ann Haave, som leier en vertikalt delt tomannsbolig og steller hagen som ble anlagt i 1950 av daværende eier, Ragnhild Wickmann. Planten kan skrive seg fra 1950-tallet.

Aquilegia vulgaris – mørkeblå, storblomstret: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Aasegg. Huset er fra 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden.

Aquilegia vulgaris – trolig mørkeblå (tatt før blomstring): NT Frosta, Tautra kloster. Forvillet i og rundt klosterruinen. Alderen er ukjent, men akeleie antas å ha aner langt tilbake på stedet.

Aquilegia vulgaris – mørklilla: ST Trondheim, Onsøyhåggån. Dette er et småbruk som tas vare på av Byneset historielag. Bruket har en liten hage med noen få tradisjonelle hageplanter. Vi tok oss den frihet å ta med en plante for utplantning i RBH og litt frø. Denne er svært lik en mørk form avbildet hos Holm (2003), tidligere kalt *A. atrata*, men som nå anses som en underart av *A. vulgaris*.

Aquilegia vulgaris – rosa, varierende fra normal blomst til sporeløs: MR Sunndal, Litldalen, Dalaråa, forvillet ved bekk ved skytebanen. Blomstene er mindre enn det normale hos akeleie og svært variable. Alderen er ukjent.

Aquilegia vulgaris – rosa, fylt: NT Vikna, Rørvik. Innunder muren til en offentlig beplantning vis å

vis Woxengs samlinger står en forvillet akeleie med uvanlig vakre blomster, sammen med flere fargevarianter med enkel blomst. Vi tok med en rot for utplantning i RBH. Alder og opphav er uvisst. Vi har ikke sett denne varianten noen andre steder under inventeringen.

Arabis caucasica – hageskrinneblom

Hageskrinneblom er mye brukt i både eldre og nyere hager i Midt-Norge, dels i steinbed og over murkanter, dels på berg. I ventebed:

Arabis caucasica: NT Leksvik, Skogtrøbakken, Hjørdis Sollie. Den fulgte med jordklumpen da rosekrage *Tanacetum coccineum* (ca. 50 år gammel) ble tatt opp der. Alderen på hageskrinneblom er ukjent, men den er ikke plantet der i senere tid.

Arabis caucasica: NT Levanger, Åsen, Nydalen V Hopla. Her vokser hageskrinneblom forvillet i svære mengder i en høy bergvegg over en strekning på 100-200 m. Arten har stor frøproduksjon, men vi regner med at den må ha brukt en del år på å kolonisere et så stort område.

Armoracia rusticana – pepperrot

Pepperrot er nesten vanligere som utkastet eller gjenstående enn som hageinventar. Vi har ikke sett for mye på kjøkkenavdelingene i hagene vi har besøkt, og noen steder har vi sett den uten å spørre om alderen. Den ser ikke ut til å bli mye brukt. I ventebed:

Armoracia rusticana: NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53, hagen til et hus fra 1900 og som skal rives for å gi plass for andre formål. Informant: nabo Roar Strand. I denne hagen danner pepperrot en diger, tett "tue" på hjørnet av huset mot inngangspartiet, og den vokser i veikanten ut mot sjøen, sikkert utkastet. Vi antar at pepperrot her er gammel nok for prosjektet.

Arnica montana – solblom

Som gammel medisinsplante har solblom sikkert en lang historie i Midt-Norge, men det ser ut til at den er i ferd med å forsvinne fra hageinventaret. Vi registrerte den bare i én hage. I ventebed:

Arnica montana: NT Mosvik, Vinje bruk, Brynhild Jenssen, som angir den som gammel, men ikke nærmere bestemt alder. Solblom hadde i 2004 nokså regelmessig flere blomster på stengelen. Frø ble samlet etter innplantning i ventebed (tabell 2).

Artemisia abrotanum – abrodd

Abrodd er ikke lenger vanlig i midtnorske hager, og bruken av den som medisinsplante og møllmiddel er vel helt avleggs. Noen eldre planter fin-

nes. Fra ST Trondheim kom en melding om individer på minst 70 år, hos Hallfrid Tirslaug, Saupstad, ST Trondheim. I Trøndelag blir abrodd ikke tatt inn i krukke for overvintring, slik Mørkved (2001) melder fra Nord-Norge. I ventebed:

Artemisia abrotanum: NT Verdal, Vinne, Elvetun, Ella Lein som har hatt den siden 1960. Planten stammer fra svigermoren som også bodde på Vinne, så planten kan være gammel. På Elvetun finnes to store busker som står på hvert sitt hushjørne. Hver vår blir de klipt hardt ned og vokser siden uten mye stell.

Aruncus dioicus – skogskjegg

Skogskjegg er en av de aller mest brukte hageplantene i Midt-Norge og finnes ofte i hager der det ellers bare vokser et par arter. Den står som solitærplante på plener, i rekker langs gangstier og oppkjørsler til hus og brukes som hekkplante. Skogskjegg er etter hvert blitt ganske vanlig som forvillet, og flere steder i Trøndelag er den vel etablert i skogkanter og løvskog på god jord, som i grår-heggeskog. Planten er særbu. Vi har ikke undersøkt fordelingen av kjønnene, men det ser ut til at hannplanter er mest brukt. I ventebed:

Aruncus dioicus: NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk, Inger og Knut Getz. Bruket ved Byafossen (se kap. 2) har et gammelt parkanlegg der det nå ikke er mange staudene igjen, men det finnes store mengder av skogskjegg som trolig kan føres langt tilbake.

Aruncus dioicus: NT Verran, Follafoss, fra forvillet bestand i veikant.

Asparagus officinalis – asparagus

Asparagus er nå ikke vanlig dyrket i Trøndelag, men var tydeligvis dyrket her en del i andre halvdel av 1700-tallet (Schøning 1979). Vi har bare kommet over den ett sted, nemlig i en nedlagt hage på Hylla, NT Inderøy. Der sto den inni et gammelt syrindratt. Vi vet ikke om den stammer fra en gammel kjøkkenhage eller et staudebed, og vet heller ikke noe om alderen, så vi anser den i denne sammenheng som en ren kuriositet. I ventebed:

Asparagus officinalis: NT Inderøy, Hylla, Hylla-veien 53, hagen til et hus fra 1900 og som skal rives for å gi plass for andre formål. Informant: nabo Roar Strand.

Aspargespyntegrønt ser vi i buketter i blomsterbodene på torget i Trondheim om sommeren, så vi antar at den dyrkes for dette formålet enkelte steder i Trøndelag.

Aster alpinus – alpeasters

Alpeasters er ikke vanlig i det området vi har undersøkt. Den er påtruffet i noen få hager, men materialet var der av nyere dato. I ventebed:

Aster alpinus: NT Steinkjer, Vive gård, Berit Tønne. Her står den i en terrasseskråning i den 400 år gamle renessansehagen. Så gammel er den nok ikke, men eieren kunne fortelle at alle de gamle plantene i hagen var fra før hennes tid på gården, og hun er 66 år.

Aster cf. novi-belgii – virginiaasters, høstasters

Selve arten dyrkes lite, men det finnes mange hybrider og sorter. Disse er relativt høye, fra 80 til 150 cm med smale, glatte blader oppover stengelen og blomstene i en sterkt greinet topp. De blomstrer sent i sesongen med lyslilla blomster. Vi observerte noe forskjell i blomsterfarge og – størrelse og bladmengde, men mener foreløpig at det dreier seg om forskjellige sorter. Herbariemateriale av forvillet asters samlet i Midt-Norge før 2003 er av R. Elven (med ett unntak) bestemt til *A. x versicolor* (*A. laevis* x *novi-belgii*). Noen innsamlinger for hageplanteprosjektet ble gjort før plantene var kommet i blomst. Når de får etablert seg (i ventebed og endelig staudebed), kan vi gå dem litt nærmere i sømmene. Vi har foreløpig gitt alle navnet *A. cf. novi-belgii*, med ett unntak: En småblomstret plante med mange små blader i blomsterstanden er foreløpig kalt *A. cf. salignus* (jf. illustrasjon hos Mossberg & Stenberg 2003). Litteraturen nevner at høstasters er ekstra utsatt for soppangrep av mjøldogg, noe flere av våre informanter kunne bekrefte. I ventebed:

Aster cf. novi-belgii: ST Agdenes, Agdenes fyr. Gjenstående i fyrhagen og forvillet ved parkeringsplassen opp mot fyrboligen.

Aster cf. novi-belgii: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Aasegg. Huset er fra 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden.

Aster cf. novi-belgii: ST Åfjord, Åfjord prestegård. Gjenstående. Alderen er ukjent.

Aster cf. novi-belgii – muligens mørkere lilla blomst enn det vanlige: NT Namsos, Strandveien 68, Tone Holten Gerhardsen. Den er fra hagen til et hus som ble bygd i 1950-årene. Hagen er eldre og trolig etablert sammen med et lite fritidshus som nå er blitt verksted.

Aster cf. novi-belgii: NT Verdal, ca. 1 km øst for Åsly. Gjenstående i sterkt nedgrodd hage ved forlatt enebolig eller fritidsbolig. Alder er ukjent, men hagen ser ut til å være forholdsvis gammel, bedømt etter restene av den.

Aster cf. novi-belgii: NT Verran, Lillesand, i gårds-
hage. Ingrid Næumann og mannen kjøpte Lil-
lesand for 17 år siden og er pensjonister nå. Her er
høstasters og en rekke andre stauder i hagen fra
Såviken, AA og er ifølge Ingrid i hvert fall fra
1935.

Aster cf. salignus (A. lanceolatus x novi-belgii):
ST Malvik, Stubbveien 7a i Hommelvik, Hedy
Helvik. Den stammer fra hennes mors hage som
Hedy har overtatt. Hedy er 60 år og kan huske ha-
gen svært langt tilbake.

***Astilbe x arendsii* – sildrespir, arendsspir**

Denne hybridgruppen har fremkommet ved kryss-
ninger mellom *A. davidii* og en rekke forskjellige
andre *Astilbe*-arter og omfatter mange sorter. *As-
tilbe* er registrert i mange hager og er slett ikke lite
brukt som Langeland (2003) antyder. Interessen
for *arendsii*-hybridene kom i Norge i 1920-årene,
så en kan ikke vente at materialet er eldre enn
mellomkrigstiden. Innsamlingene dekker på langt
nær den variasjonen vi har sett. En plante er
muligens *Astilbe glaberrima*. Vi har sortert etter
blomsterfarge og høyde. I ventebed:

Astilbe cf. glaberrima - hvit, lav: MR Kristian-
sund, Morkgården, informant Anita Kvermo. På
1800-tallet var gården en storgård med hagean-
legg og parkområde. Den sto forlatt i ca. 60 år og
ble nedbygd i 2003-04 i forbindelse med utbyg-
ging av oljeindustrien i byen. Alderen på planten
er ukjent, men den må minst være fra mellom-
krigstiden.

Astilbe x arendsii - hvit, lav sort 1: ST Trond-
heim, Solhøgdsveien 34, Åsta og Otto Martens.
Stammer opprinnelig fra en hage i SF Balestrand.
Hagen der ble anlagt tidlig på 1900-tallet av
amerikanske miss Abbott. Da hun døde under kri-
gen (1940-45) ble eiendommen testamentert til
Røde Kors. Otto Martens' far var lege i Bale-
strand og overtok eiendommen som heter Bal-
derslund. Plantene ble senere tatt med til Trond-
heim.

Astilbe x arendsii - rosa, høy, muligens to sorter: i
Einar Belboes hage fra 1938 (se under).

Astilbe x arendsii - rosa, middels høy sort: ST
Trondheim, Solhøgdsveien 34, Åsta og Otto Mar-
tens, med opprinnelse i Balderslund, SF Bale-
strand (se over).

Astilbe x arendsii - gammelrosa, høy sort: ST
Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsvei 7. Hus fra
1920. Hilde-Lise Eide og mannen bygget nytt hus
på tomten i 1984 og tok vare på staudene fra den
opprinnelige hagen.

Astilbe x arendsii - mørkerød, høy sort: ST Mal-
vik fra hagen til Einar Belboe, Malvikveien 181,

der den har vært siden 1938.

Astilbe x arendsii - mørkerød, lav sort (trolig
"Fanal"): NT Ytterøy, Værås vestre, Anne Vigen.
Planten har vært der siden 1920-tallet.

Alle vi har hatt kontakt med har omtalt plantene
med det vitenskapelige navnet *Astilbe*.

***Astrantia major* – stjerneskjerm**

Dette er en av de riktig solide staudene som er
relativt vanlig i Trøndelag. Som hos mange arter
har stjerneskjerm flere sorter, og en av for-
skjellene består av fargeforskjeller i svøpbladene.
Det er svøpbladene som dominerer inntrykket av
"blomsten" som egentlig er en skjerm av små,
uanselige, grønnhvite blomster, og hos selve arten
er svøpbladene hvite. I ventebed:

Astrantia major - hvit: ST Trondheim, Lade, res-
tene etter det gamle hage/parkanlegget til Fager-
heim gård der den har forvillet seg. Siden
Astrantia tåler en god del skygge, trives den godt
som undervegetasjon i den relativt tette løvskogen
som har kommet opp. Alderen er ukjent, men vi
regner med at den har vært lenge ved Fagerheim.

Astrantia major - hvit: ST Trondheim, Bynes-
veien 13, Ann Haave som leier en vertikalt delt
tomannsbolig og stiller hagen som ble anlagt i
1950 av daværende eier, Ragnhild Wickmann.
Planten kan skrive seg fra 1950-tallet.

Astrantia major – rosa: ST Åfjord, Åfjord preste-
gård. Står flere steder i hagen, dels nedgrodd av
andre planter. Innsamlet uten tillatelse.

Vi har registrert stjerneskjerm med sterkere røde
svøpblad flere steder, men disse har vært av nyere
dato og uaktuelle for prosjektet.

***Bellis perennis* – tusenfryd**

Den rene arten har "blomster" med hvite/rosa kant-
kroner og gule midtkroner, én kurv i toppen av
hver stilk på ca. 7-10 cm. Bladrosetten brer seg ut
i bakkenivå. Dette er en plante som egner seg godt
til kantplante, men aller mest effekt har den som
innslag i plener. I Midt-Norge er dette vanligst i
kyststrøkene, sjeldnere innover i fjordene. I vente-
bed:

Bellis perennis: ST Ørland, Austrått-borgen, der
Ingebrikt Fallmyr på vegne av Statsbygg ga sin
velsignelse til innsamlingen. Alderen er ukjent.

Det er uvisst om tusenfryd er en hjemlig art eller
om den er en fremmed, godt naturalisert art (R.
Elven pers. medd.). Den er vanlig i fuktige enger
og plener langs kysten i Sør-Norge.

***Bergenia* – bergblom**

Med det grove, vintergrønne og blanke bladverket er bergblom et vanlig innslag i midtnorske hager, gjerne over murer og i skråninger. De vanligste artene er *B. cordifolia* og *B. crassifolia* (Norsk hageleksikon 1982). I ventebed:

Bergenia sp.: ST Oppdal, Vognill, Skogly, Tut Jessen og Jon Arne Sneli, på et småbruk som ble bygd i 1933 av Gudmanda og Arne Vorhaug.

Bergenia sp.: NT Leksvik, Bergset NV Skålvika, Torbjørn Rønning. Han mener den må være minst 50 år, kanskje eldre. Han har for øvrig mange spennende planter, f. eks. apeskrekk, magnolia og kristtorn som er helt uvanlige i Trøndelag.

Vi har ikke sett noen av bergblom'ene i blomst og vet ikke sikkert hvilke av de to arter vi har, men hjerteformet bladbasis tyder på at begge kan være *B. cordifolia*. For å skille mellom artene er Mossberg & Stenberg (2003) til god hjelp.

***Campanula carpatica* – karpatklokke**

Karpatklokke var en av de plantene vi etterlyste via Adresseavisen, og vi fikk en del henvendelser om den, men de var uten unntak for unge til å være interessante. Eldre karpatklokke er ikke vanlig, og det eneste stedet vi fant den med passende alder (antagelig fra mellomkrigstiden) var på Ytterøya, NT Levanger. I ventebed:

Campanula carpatica: NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre, Anne Vigen. Hun har fått den fra sin tante, Ingebjørg Vigen som gikk på Vea hagebruksskole ved Mjøsa, men det er litt usikkert om planten stammer derfra.

***Campanula glomerata* – toppklokke**

Toppklokke er nesten standardinventar i eldre hager, fra den milde ytterkysten til Røros. Den har ofte betydelig alder og forviller seg litt (men sjelden langt fra hager), og den finnes som gjenstående eller utkastet. Arten har flere former i Norden (Tyler 1999), og to av dem beskrives fra Nord-Norge av Alm et al. (2003). Vi har ikke undersøkt plantene nøye, men mener at det aller meste, og iallfall alt vi har samlet, tilhører prakttoppklokke *C. glomerata* 'Superba' som har et markert toppstilt hode med mørkt blåfiolette blomster og stengelblad med hjerteformet basis. (Denne ser ut til å bli kalt 'Speciosa' av Mossberg & Stenberg 2003) Den andre formen, ssp. *glomerata*, har vi sett i én hage, på gården Lilleflor, NT Stjørdal. Dette materialet var for ungt for å være interessant for prosjektet. Det ser ut til at 'Superba' er den tradisjonelle formen i midtnorske hager, som i Nord-Norge (Alm et al. 2003). I ventebed:

Campanula glomerata: ST Agdenes, Oldervika, småbrukshage. Informant Ruth Meland, Meland gård i Ingdal. Den vokser spredt i grasmarka ovenfor husene. Alderen er ukjent.

Campanula glomerata: ST Oppdal, Vognill, Skogly, Tut Jessen og Jon Arne Sneli, på et småbruk som ble bygd i 1933 av Gudmanda og Arne Vorhaug.

Campanula glomerata: ST Selbu, Selbustrand, Litjtrøa der den har forvillet seg fra et nedlagt småbruk som eies av Gudny Sæter. Hagen er fra omkring 1945, etter opplysninger fra Odd Solem.

Campanula glomerata: ST Trondheim, Bynesveien 13, Ann Haave som leier en vertikalt delt tomannsbolig og stiller hagen som ble anlagt i 1950 av daværende eier, Ragnhild Wickmann. Planten kan skrive seg fra 1950-tallet.

Campanula glomerata: NT Leksvik, ved rv. 755, NV Havstein der den er forvillet fra hage ned i veiskråningen. Alderen kjenner vi ikke. Naboen opplyste at eieren, Magnhild Havstein nå bor i aldersbolig i Vanvikan, og vi har ikke fått snakket med henne.

***Campanula rapunculoides* – ugrasklokke**

Ifølge "Ta plantearven i bruk" (Genressursutvalg for kulturplanter og Det norske hageselskap, s. 10) hørte ugrasklokke til i renessansens hager. I Midt-Norge er den i dag vanligere utenom hager som "ugras" i veikanter og skrotemark. Den er observert i noen hager, og der står den også gjerne som ugrasaktig innslag i bed, innimellom andre arter, langs gjerder og lignende. Den er knapt sett som regulær del av bed, men i ett tilfelle (ST Bjugn, Vallersund) ble det opplyst at det som fantes i hagen var tatt inn fra en veikant. I ventebed:

Campanula rapunculoides: NT Steinkjer, Vive gård, Berit Tønne. På Vive står den bl.a. i den lange rabatten langs hovedhuset, men også i noen av terrassene. Vive har 400 år med hagetradisjoner. Alt i denne hagen er av eldre dato.

***Centaurea montana* – honningknoppurt**

Honningknoppurt er svært vanlig i eldre hager til tross for en lei tendens til bli dekket av meldugg utover sommeren. Den er ellers svært villig og kan være vanskelig å bli kvitt når den dukker opp på uønskede steder i hagen. Ikke sjelden finnes den utkastet fra hager. Vi har fire innsamlinger der det er en viss variasjon i bladbredde og behåring; denne variasjonen er ikke nærmere undersøkt. I ventebed:

Centaurea montana – relativt smalbladet og lite håret: ST Trondheim, Bynesveien 13, Ann Haave som leier en vertikalt delt tomannsbolig og stiller

hagen som ble anlagt i 1950 av daværende eier, Ragnhild Wickmann. Planten kan skrive seg fra 1950-tallet.

Centaurea montana – intermediær i bladbredde og behåring: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Åsegg. Huset er fra 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden.

Centaurea montana: NT Leksvik rv. 715 nær Keiserås der den er forvillet ved en parkeringsplass. Alderen er ukjent.

Centaurea montana: NT Meråker, Kopperå der den er forvillet fra en hage med tilknytning til Meraker Smelteverk. Der kan den gå tilbake til 1930-tallet.

Vi tror at når hageplantene har forvillet seg, til dels langt fra nærmeste hage, så har de en viss alder, antagelig ganske høy. Flere hageeiere kaller honningknoppurt for kornblomst.

Centaurea sp. – knoppurt-art

På gården Asphaugen på Fagerhaug, ST Oppdal, står en knoppurt som er rosalilla i blomsten, men ellers helt lik honningknoppurt i bladverket. Elin og Simen Bretten kjøpte gården i 1997 av Sivert Asphaug, og det var hans bestefar Ole Asphaug og kona som anla hagen der tidlig på 1900-tallet. Knoppurten er en av de få staudene som har overlevd fra originalhagen. Vi tror det kan dreie seg om *Centaurea cheiranthifolia* var. *purpureascens* som er til forveksling lik *C. montana*, men ikke spres like villig. Dette siste kan også stemme, for den står stort sett i en enkelt tue. En annen mulighet er at det kan være en fargevariant av honningknoppurt, i så fall er den også uvanlig. Den er plassert i ventebed.

Cerastium spp. – arve

To hvithårete, nedliggende arver er mye plantet på grunnlendt mark, i steinbed, på kanten av mur og opphøyde bed og kan derfra bre seg utover som tepper. De skilles først og fremst på størrelsen til blader og blomster og skuddlengde. Begge har kritthvite blomster. De to innsamligene er fra en hage der de vokser ved siden av hverandre og hvor forskjellen mellom dem trer tydelig frem. I ventebed:

Cerastium biebersteinii – sølvarve (norsk navn etter Norsk hageleksikon 1982): ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duuns vei 7. Hage fra 1920. Hilde-Lise Eide og mannen bygget nytt hus på tomten i 1984 og tok vare på staudene fra den opprinnelige hagen. Dette er den største av de to arvene, med 2-5 cm lange blader og ca. 3 cm brede blomster.

Cerastium tomentosum – filterarve: innsamlingssted som ovenfor. Bladene er 1-3 cm lange, blomstene ca. 2 cm brede. Filterarve har en tendens til å kripe ut av hagene og påtreffes på berg og veikjæringer i bebygde strøk.

Convallaria majalis – liljekonvall

Denne vanlige villplanten blir tatt inn i hager og plantet, gjerne på steder med litt skygge. Vi har tatt den fra en hage der vi regner med at den har stått lenge i tilknytning til en tregruppe. I ventebed:

Convallaria majalis: NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53, hagen til et hus fra 1900 og som skal rives for å gi plass for andre formål. Informant: nabo Roar Strand.

Delphinium cf. *elatum* – hageridderspore

Ridderspore er ganske utbredt og er en av plantene som i mange år har holdt stand på 900 moh. på Kongsvoll, ST Oppdal. Den har tradisjoner også på Røros og må være en av de mest hardføre av de riktig storvokste staudene. Det er usikkert om alt midtnorsk materiale hører til *D. elatum* og *elatum*-hybrider eller om det også er andre taksoner involvert. Det er atskillig variasjon i bladens form, blomsterfarge og nektarier. Vi er usikre på alderen til en del av materialet, bl.a. på en plante med svært lyst blå (nærmest gjennomskinnelige) blomster i Råkvåg, ST Rissa og en mørkt lilla fra ST Ørland, som vi begge har samlet frø av (tabell 2). Mens mesteparten av plantene har mørke nektarier (en *D. elatum*-karakter), har bl.a. en gjenstående ridderspore på Nærøya, NT Nærøy hvite nektarier (figur 6). Det innsamlede materialet er ikke representativt for morfologisk variasjon eller geografi; ingen planter er så langt samlet fra kystområdene. I ventebed:

Delphinium cf. *elatum* – mellomblå, svarte nektarier: ST Oppdal, Kongsvoll, utkastet fra fjellstuas hage. Hagen på Kongsvoll ble anlagt mellom 1860 og 1900, jf. figur 2-3 hos Fremstad (2000b), og riddersporene har vært der lenge, men nøyaktig alder er ikke kjent.

Delphinium cf. *elatum* – mørkeblå, svarte nektarier: ST Oppdal, Kongsvoll, utkastet fra fjellstuas hage. Som over.

Delphinium cf. *elatum* – skarpt mellomblå: ST Oppdal, Fagerhaug, Stogo, Marit Førland. Stogo (Stuggu) har vært skysstasjon. Marits bestefar Ola B. Stuen, gift med Marta, anla hagen på tidlig 1900-tall. Han engasjerte en hagearkitekt fra Trondheim, og anlegget var ferdig ca. 1927. Marta tok hånd om hagen etterpå.

A

C

B

D

E

Figur 6. Litt av variasjonen i blomster hos *Delphinium*: A lyseblå, mørke honningblad (ST Oppdal, Kongsvoll fjellstue), B gjennomskinnelig lyseblå, mørke honningblad (ST Rissa, Råkvåg), C mørkeblå, lyse honningblad (ST Oppdal, Kongsvoll fjellstue), D lyseblåblå, lyse honningblad (NT Nærøy, Nærøya) E lilla, lyse honningblad (ST Ørland).

***Dianthus barbatus* – busknelik**

Busknelik er en kortlivet staude som setter rikelig med spiredyktige frø i Trøndelag. Fargespekteret går fra rent hvitt til dyp rødrosa med ensfargete eller brokete blomster i juni-juli. I ventebed:

Dianthus barbatus – mørkrosa: ST Midtre Gauldal, Soknedal NV Estenstad, fra hagen til et nedlagt småbruk som er blitt fritidsbolig.

Dianthus barbatus – hvit: som over.

Dianthus barbatus – rosa: NT Leksvik, ved rv. 755, Havstein, er forvillet nedenfor hagen til Magnhild Havstein som vi ikke har kommet i kontakt med.

Siden busknelik er kortlivet (den behandles ofte som toårig), er det frømateriallet som er viktig i dette prosjektet.

***Dianthus* spp. - nellik**

Puteformete nelliker voldte oss en del bry. Vi har to innsamlinger fra NT Mosvik, Vinje bruk, der Brynhild Jenssen kunne fortelle at de var gamle nok til vårt formål (ca. 50 år). Begge kan være hybrider av *Dianthus plumarius* (hagenelliker), men materialet må undersøkes bedre senere. Det samme gjelder en mye mindre, mer engnellikligende plante fra NT Namsos. Det innsamlede materialet er på ingen måte representativt for hva som finnes i midtnorske hager. I ventebed:

Dianthus plumarius – hvite blomster med flikete kronblader og blågrått bladverk: NT Mosvik, Vinje bruk, der den meget effektfullt omkranser et

staudebed som en tykk pølse med masser av blomster.

Dianthus sp. – skarpt rosa, renere grønt bladverk: NT Mosvik, Vinje bruk.

Dianthus sp. – konsentrisk mønster i to rosafarger: NT Namsos, Strandveien, der den er forvillet fra hagen til en enebolig nedover bergene mot veien. Alderen er ukjent.

Dicentra cucullaria

Denne fulgte nærmest “med på lasset” da vi grov opp stauder, og vi har bare sett den i én hage. I ventebed:

Dicentra cucullaria: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

***Dicentra formosa* – småhjerte**

Denne er et vanlig innslag i hagene. I ventebed:

Dicentra formosa: ST Trondheim, Peder Morsets vei 21, Inger Marna Beskeland. Inger Marna er pensjonist nå, og hun hadde fått den med fra hagen til moren, Ingeborg Beskeland, som var fra Sørbygda, Åsguttu på Frosta. Vi regner med at denne kan være omkring 50 år gammel.

Dicentra formosa: ST Trondheim, Bymarka, Holstvollen. Denne er hentet fra hagen til et nedlagt småbruk, der den sto inntil en mur, overgrodd av busker. Alderen er uviss.

***Dicentra spectabilis* – løytnantshjerte**

Denne er temmelig vanlig. Vi ser ikke bort fra at det kan finnes mange gamle røtter av løytnantshjerte i Midt-Norge, men de vi har sett var for det meste yngre enn de ca. 50 årene vi ønsket. Et par eldre forekomster er registrert, men ikke samlet inn foreløpig. I ventebed:

Dicentra spectabilis: NT Verran, Lillesand, Ingrid Næumann, som kjøpte den på Staup gartnerskole for ca. 30 år siden.

***Digitalis purpurea* – revebjelle**

Revebjelle fines mest i hager i kyst- og fjordstrøkene i MR, på ytterkysten i ST og i lavlandet rundt Trondheimsfjorden. På Mørkysten, Fosen i ST og på nordsiden av Trondheimsfjorden (ST Rissa – NT Leksvik og Verran) kan den like gjerne være tatt inn fra naturen som å være kjøpevare. Andre steder er den “ren hageplante”. Revebjelle er to-årig, men vi har tatt inn en rosett for ev. å få frem frø. I ventebed:

Digitalis purpurea: NT Verran, Svean der den vokser i store mengder i skråningen ned mot fylkesveien. Her opptrer den trolig spontant, men er

også tatt inn i hagen. Vi antar den har en lang historie på stedet.

***Doronicum* – gullkorg**

Gullkorg i fine tuer finnes i svært mange hager. Den blomstrer tidlig og rikelig og er særdeles lette å dele opp og formere. Hvilke arter det dreier seg om, er vi ikke sikre på. Vi tror at det for det meste dreier seg om smågullkorg *Doronicum orientale*. Dette bør undersøkes nærmere. I ventebed:

Doronicum sp.: ST Meldal, Røsbergan N Rye i Lo-bygda, informant Eli Fremstad. Tidligere husmannsplass som har vært fritidsbolig siden slutten av 1940-årene. Plantens opphav og alder er ukjent, men den går trolig minst tilbake til mellomkrigstiden. I årenes løp er den blitt overført til en rekke hager rundt Trondheimsfjorden.

***Epimedium* sp. – bispelue**

Biskelue er ikke særlig vanlig, og de to innsamlingene har vi ikke sett i blomst. I ventebed:

Epimedium sp.: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelmen. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

Epimedium sp.: NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre, Anne Vigen. Denne er minst 50 år.

Vi tror begge innsamlingene kan dreie seg om *Epimedium rubrum* siden de har innslag av rødt i bladkantene. En annen aktuell art er *E. alpinum*, men vi påventer blomstring i 2005 for å avgjøre dette.

***Euphorbia cyparissias* – sypressvortemelk**

Arten er ikke særlig vanlig, iallfall ikke planter som er tilstrekkelig gamle. I ventebed:

Euphorbia cyparissias: ST, Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Åsegg. Huset ble bygd i 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden.

Euphorbia cyparissias: ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duuns vei 7, Hilde-Lise Eide. Alderen er noe uviss, men Hilde-Lise har hatt den lenge og i sin tid fått den fra Aud Husby på Selsbakk der hun visste den var gammel.

***Euphorbia polychroma* – vårvortemelk**

Denne er i ferd med å bli ganske vanlig (observasjon), men er stort sett av nyere dato. I ventebed:

Euphorbia polychroma: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Åsegg, se under *Euphorbia cyparissias*.

***Filipendula* cf. *rubra* – præriemjødurt**

Denne er svært uvanlig i midtnorske hager. Vi har ikke sett den i blomst, men blomstene skal være røde. I ventebed:

Filipendula cf. *rubra*: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Belboe som har den fra gartner Forbord, som igjen fikk den fra Halvor Svinvik (1894-1976) i Todalen, MR Surnadal.

***Fritillaria meleagris* – rutelilje**

Under inventeringen av hager har vi ikke støtt på eldre materiale av rutelilje. Den har vært dyrket i trondhjemske hager i lange tider, og Høeg (1945) meldte den som forvillet flere steder i byen. Den er ikke kjent forvillet i Trondheim i dag, bortsett fra et helt ferskt funn ved Fjellseterveien i 2004 (fotobelegg i TRH). Det var desto gledeligere når Ingebrigt Fallmyr, Statsbyggs mann på Austrått, ST Ørland opplyste at rutelilje vokser i parken, på en haug litt sørøst for borgen. Vi vil oppsøke Austrått i 2005 for å se på denne forekomsten og be om plantemateriale derfra. Alderen er ukjent, men kan være anselig.

***Gentiana septemfida* – frynsesøte**

Norsk hageleksikon (1982) mener denne er den mest dyrkede av søtene. I Norge har den aner tilbake til 1858, da den ble dyrket på Tøyen (Bille 1959). Den står ikke på vår liste over arter som skulle ettersøkes og er sett bare i to hager under prosjektarbeidet. Den ble meldt inn som kinasøte som vi hadde etterlyst i Adresseavisen (Sand 2004). Trass i feilbestemmelsen (og alderen) ble den samlet for å gå inn i et demonstrasjonsbed i RBH. I ventebed:

Gentiana septemfida: ST Trondheim, Harald Botners vei 18, Reidun Harstad. Den sto i hagen da Reidun flyttet inn i huset for 30 år siden og er følgelig eldre enn det.

***Gentiana sino-ornata* – kinasøte**

Kinasøte er ikke vanlig i midtnorske hager. Arten ble oppdaget i Kina så sent som 1904 (Bille 1959). Med så kort europeisk hagehistorie kan den ikke ha lange tradisjoner i Norge heller. I ventebed:

Gentiana sino-ornata: ST Malvik, Hommelvik, Stubbveien 7a, Hedy Helvik, som kan huske den fra hun var jentunge, dvs. mer enn 50 år tilbake.

***Geranium* – storkenebb**

I flere hager, bl.a. i MR Aure og Sandøy og ST Åfjord har vi sett en grovvokst, lodden og svært storblomstret storkenebb. Blomstene er mørkt lilla. Vi har ikke opplysninger om dens alder i noen

av hagene, men på Ona i MR Sandøy står den slik til i utkanten av en hage at den kan tenkes å være av eldre dato. Vi tror dette kan være *Geranium ibericum*, som kjennetegnes av å være svært lodden på alle grønne deler og ha store, mørkt lilla blomster. Materiale av denne er ennå ikke hentet inn.

***Geum quellyon* – chilehumleblom**

(Synonym: *Geum chilense*, *G. coccineum*)

Denne er en del brukt i hager i Midt-Norge, men bare i ett tilfelle er den blitt pekt ut som tilstrekkelig gammel for prosjektet. I ventebed:

Geum quellyon: NT Meråker, Kopperå, Kirsten og Oddvar Rian. Finnes også i naboeiendommen til Randi og Øystein Hernes. Begge hagene går tilbake til 1930-årene da husene ble bygget av Meraker Smelteverk og hagene anlagt av innleide gartnere.

***Helleborus niger* – julerose**

Julerose er ikke vanlig. Den ble meldt inn et par ganger, bl.a. fra ytre Sunnmøre, og i Trondheim finnes den spredt i hager, delvis med materiale fra Møre. I ventebed:

Helleborus niger: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Belboe. Den kommer fra moren til fru Belboe som igjen hadde fått den i 1960 fra hagen til en venninne. Minimumsalder 44 år, antagelig er den eldre.

***Hemerocallis* – daglilje**

To dagliljer har tradisjoner i Midt-Norge (figur 7). De skilles i blomstenes størrelse, form og farge, bladbredde og blomstringstid. Gul daglilje *Hemerocallis lilioasphodelus* finnes i alle deler av landsdelen, mens brun daglilje *H. fulva* har vi bare sett i lavlandet ved fjordene. Det kan tyde på at den er mindre vinterherdig enn gul daglilje.

***Hemerocallis fulva* – brun daglilje**

Brun daglilje har rødbrun, vidt åpen blomst, bredere blader enn gul daglilje, og den blomstrer senere. I 2003 ble brun daglilje observert fire steder i MR Tingvoll, ST Bjugn og to steder i NT Leksvik. I 2004 fant vi den flere steder, men den er langt mindre utbredt enn gul daglilje. Vi kjenner ikke alderen til noen av forekomstene, men i Botngården, ST Bjugn (NR 3979,7079) danner den en ca. 20 m lang hekk foran et (i 2004) ubebodd hus (figur 7). En så stor forekomst bør være ganske gammel. Rhizomene danner kompakte, ”ugjennomtrengelige” matter. I ventebed:

Hemerocallis fulva: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til

hagearkitekt Edith Weydal Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

H. fulva: NT Leksvik, Storvika, Jan Tømmerdal. Brun daglilje har stått på bruket iallfall siden 1950-årene.

Hemerocallis cf. *fulva* - muligens mer oransje blomst enn det normale: NT Stjørdal, Mæle, Dordi Stenvik Klevan. Denne har vi ikke sett i blomst og tar forbehold om både art og blomsterfarge. Planten kan være en hybrid. Den ble spadd frem fra under busker en del år tilbake. Den huskes fra 1950-tallet og er sannsynligvis eldre.

Hemerocallis cf. *fulva* - mørkere blomst enn det normale: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Bleboe. Der har den vært siden 1938.

***Hemerocallis lilioasphodelus* – gul daglilje**

(Synonym: *Hemerocallis flava*)

Gul daglilje har rent gule, trompetformete blomster. Den er svært mye dyrket og er mer utbredt enn brun daglilje. Informantene har sjelden opplysninger om den, verken om opphavssted eller alder. Den danner ofte store tuer i staudebed, av og til i lange rekker inntil grunnmur, eller soltært i plener. På nedsiden av våningshuset på Vive, NT Steinkjer, danner den en bord langs hele låna. Vi har ikke observert variasjon i denne arten. Noen innsamlinger vi ikke har sett blomster på, er listet under gul daglilje. I ventebed:

H. lilioasphodelus: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Aasegg. Huset er fra 1936, og mange av plantene antas å skrive seg fra mellomkrigstiden.

Hemerocallis lilioasphodelus: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydal Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden. Den er ikke sett i blomst.

H. cf. lilioasphodelus: ST Midtre Gauldal, Asphaug V Røttem, Inger og Bjarne Grytdal. De har liljen fra Sluppen, ST Trondheim der den ble tatt fra et konemnert hus. Den har gul blomst og blomstrer tidlig. Alderen er ukjent.

Hemerocallis cf. *lilioasphodelus*: NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53, hagen til et hus fra 1900 og som skal rives for å gi plass for andre formål. Informant: nabo Roar Strand. Liljen er ikke sett i blomst.

***Heracleum* – bjønnkjeks**

De to fremmede bjønnkjeksartene, tromsøpalme *Heracleum 'laciniatum'* og kjempebjønnkjeks *Heracleum mantegazzianum* (jf. Often & Graff 1994) er begge i spredning i Midt-Norge. Noen av forekomstene skyldes åpenbart spredning fra gamle plantinger i hager. Vi har flere registreringer av

A

B

C

Figur 7. Dagliljer *Hemerocallis*: A gul daglilje *H. lilioasphodelus* (Op Lillehammer, Bjerkebæk), B brun daglilje *H. fulva* (ST Bjugn, Botngård), C brun daglilje danner "hekk" foran et hus i Botngård.

bjønnekjeks i hager, som, dersom eierne ikke er seg ansvaret bevisst, kan gi opphav til bestander utenfor hagene. Ingen bjønnekjeks er tatt inn i ventebed og bør heller ikke bli det. I 2005 vil det bli gjennomført et prosjekt på spredning, etablering og bekjempelse av bjønnekjeksartene i Norge (ved E. Fremstad, NTNU og R. Elven, Universitetet i Oslo).

***Hesperis matronalis* – dagfiol**

Dagfiol er en svært vanlig hageplante i Midt-Norge, men en finner den som regel ikke i regulære prydbed. Vanligvis står den innimellom andre planter her og der, mot gjerder og i rotehjørner, nesten som et ugras. Derimot er den svært vanlig som forvillet og kan danne "enger" utenfor hagegjerder og i veiskråninger. Ingen steder kjenner vi til

plantenes alder. Trass i at den er toårig, og raskt vil kunne gå ut, har vi satt den i ventebed:

Hesperis matronalis: NT Leksvik, Hindrem vestre, fra skrotemark rundt gården, der det finnes rikelig av den.

Heuchera – alunrot

Alunrot er ikke så vanlig, og det kan dreie seg om flere arter. I ventebed:

Heuchera cf. *sanguinea*: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Åsegg. Hagen er fra 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden. Den var ikke i blomst, og dette kan godt være en av sortene av arten.

Hieracium aurantiacum – hagesvæve, rødsvæve
Denne fantes (ssp. *aurantiacum*) tidligere i større anlegg med plener eller enger som ble sådd til med frøblandinger fra Mellom-Europa. Den nevnes fra slike anlegg av Nordhagen (1954a), og den er kjent som gjenstående i gamle hageanlegg i Sør-Norge. Nordafjells er den ikke vanlig. Vi har støtt på rødsvæve tre ganger under inventeringen. Hos Jan Tømmerdal i Storvika, NT Leksvik vokser hagesvæve ssp. *aurantiacum* i mengder i ei eng like ved husene og spredt i hagen. Rødsvæve finnes også i hagen til Lillegården, ST Trondheim. I ventebed:

Hieracium aurantiacum: NT Meråker, Kopperå, forvillet i boligområdet under Meraker Smelteverk. Se boks i kap. 2.

Hosta – bladlilje

Bladliljer inngår i mange hager, og noen steder er de sikkert gamle. De tre innsamlingene er alle fra NT Mosvik, Vinje bruk, der Brynhild Jenssen ikke var sikker på hvor gamle de kunne være; hun hadde ikke hatt dem i 50 år. Men hun hadde i sin tid fått dem fra Inderøy prestegård der de muligens er gamle. I ventebed:

Hosta sieboldiana – med blågrønne blad.

Hosta sp. – med blanke grønne blad som har gule kanter (en sort?).

Hosta sp. – med hvite striper i bladene som ikke er bølget (en sort?).

Iris - iris

Iris har voldt oss hodebry, idet vi i utgangspunktet visste lite om hva som fantes i eldre, midtnorske hager. Etter hvert har vi delt alt materiale i to grupper. Gruppene som sådan er lette å kjenne igjen (Mathew (1981), men vi kjenner ikke til hvor stor variasjonen er innen hver av gruppene og om det innsamlede materialet dekker denne variasjonen. Gruppen av sibiriris er mer brukt enn

hageiris-gruppen og har enn viss tendens til å vokse ut over bedene, og av og til utenfor hagen i tilstøtende eng eller i veikanter. Blomster av gruppene er vist i figur 8.

I tillegg til ni innsamlinger som er ført opp under de to gruppene (fire i *Iris germanica*-gruppen, fem i *Iris sibirica*-gruppen) har vi to innsamlinger som vi ikke har bestemt til gruppe. De kom med ved gravingen i hagen til Arild Hjelmen, ST Trondheim. Den ene har vi bare knoller av, den andre har middels brede blader, men ble ellers ikke undersøkt.

Hagefolk kaller iris for iris og skjelner knapt mellom gruppene, selv om man ser at plantene er forskjellige – slik vi lenge gjorde under inventeringen.

***Iris germanica*-gruppen** – hageiris-gruppen

Hageiris *Iris germanica* (i seksjon *Iris*) er en mediterrann art eller er oppstått ved krysning mellom andre mediterrane arter. Arten dyrkes ikke, men hybrider av den. Gruppen kjennetegnes ved:

- blomstens tre ytre kronblader har skjegg, dvs. hår som står opp fra flaten i et begrenset parti (figur 8A)
- blomstene er relativt mørkt blå (av og til blåfiolett, sjelden hvite), skjegget gult, blomsten ca. 10 cm i diameter. Blomstene kan være tofarget, men vi har bare sett blå blomster.
- bladene er flate, 2,5-4,5 cm brede, 30-40 cm lange, blågrønne eller grågrønne i farge og stive, står lenge etter blomstringen
- blomsterstenglene er ugrenet eller har et par grener, har to til flere blomster
- stenglene fra 0,6 til over 1,2 m høye
- kraftige, krypende rhizomer

I ventebed:

Iris germanica-gruppen: ST Malvik, Hommelvik, Stubbveien 7a, Hedy Helvik. Hun har fått den av Einar Knutsen, som har fått den av moren Marta Knutsen på Skjetnehaugen i Tiller, ST Trondheim. Alderen er ukjent, men flyttingene tyder på at den er gammel nok til å være interessant for prosjektet.

Iris germanica-gruppen: ST Rissa, Fevåg, Gudveig Haarberg. Hun har fått denne av naboen på Stranden gård. Derfra kan den ha blitt flyttet fra et annet sted i Rissa.

Iris germanica-gruppen: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Aasegg. Huset er fra 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden.

A

B

Figur 8. Blomster av A *Iris germanica*-gruppen (med ”skjegg”, fra ST Trondheim, Byneset, Soltun) og B *Iris sibirica*-gruppen (fra ST Trondheim, Solhøgdsveien 34).

Iris germanica-gruppen: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydal Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

***Iris sibirica*-gruppen – sibiriris-gruppen**

Gruppen har utgangspunkt i den østeuropeiske/vestasiasiske sibiriris *Iris sibirica* (i seksjon *Limniris*). Den kjennes ved:

- blomstens tre ytre kronblader mangler skjegg
- blomstene er mellomblå, 6-7 cm i diameter, sitter 2-5 sammen
- bladene ca. 0,5 cm brede, lange og grasgrønne, danner ”tuer”. Bladbredden varierer noe; enkelte planter har graslignende blader.
- bladene har et anstrøk av rødt ved basis
- stengler grenete, hule, 0,5-1,2 m høye, rager over bladene
- rhizomene slankere og lengere enn for *I. germanica*-gruppen, danner tett nettverk i bakken

Vi har ikke kunnet se om *Iris laevigata* er representert i materialet, bl.a. fordi ikke alt materialet har vært i blomst. Denne arten har bloms-

tene enkeltvis på ugrenete stengler og har to-delt arrflik, i motsetning til *I. sibirica*-gruppen som har trekantet arrflik. Blomstene skal også sitte noe mer nedi bladmassen enn hos *I. sibirica*. I ventebed:

Iris sibirica-gruppen: ST Trondheim, Solhøgdsveien 34, Åsta og Otto Martens. Stammer opprinnelig fra en hage i SF Balestrand. Hagen der ble anlagt tidlig på 1900-tallet av amerikanske miss Abbott. Da hun døde under krigen (1940-45) ble eiendommen testamentert til Røde Kors. Otto Martens’ far var lege i Balestrand og overtok eiendommen som heter Balderslund. Plantene ble senere tatt med til Trondheim.

Iris sibirica-gruppen: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden. Fra denne hagen har vi samlet fra to planter (tuer), og fordi de ikke blomstret i 2004, vi vet ikke om det dreier seg om samme sort.

Iris sibirica-gruppen – svært smale blad: ST Trondheim, Tyholtveien 32, Thyra Solem som har hatt planten i 30 år. Den kommer opprinnelig fra Øf Halden og sto i farmoren Anna Elise Bakkes

hage (sent 1800 – tidlig 1900-tall).

Iris sibirica-gruppen: NT Leksvik, riksvei 755 NV Havstein. Her vokser irisen rikelig i skråningen mellom hagen og veien. Alderen er ukjent, men vi regner med at den er tilstrekkelig gammel i og med at den har forvillet seg såpass mye.

Iris cf. sibirica-gruppen: MR Sandøy, Ona, der den finnes forvillet eller utkastet i en skråning ved veien nord på Husøya. Alderen er ukjent.

Iris pseudacorus – sverdlilje

Sverdlilje vokser spredt i lavlandsstrøk i Midt-Norge og er lokalt relativt vanlig, særlig i kyststrøkene. Den er så mye tatt inn i hager at den nesten må regnes til det regulære hageplanteinventaret. En del hageeiere er seg bevisst at det dreier seg om en ”villplante”, andre tror den primært er en hageplante, som, hvis den finnes utenfor hager, er forvillet. I hager finnes den av og til plantet på de fuktigste stedene, men ofte står den langt tørrere enn en skulle tro den trivdes med. I ventebed:

Iris pseudacorus: ST Oppdal, Vognill, Skogly, Tut Jessen og Jon Arne Snelli, på et småbruk som ble bygd i 1933 av Gudmanda og Arne Vorhaug. Arten finnes ikke naturlig på Oppdal, så her er den ”ren hageplante”. (Kjent høydegrense for arten er 560 m i Te, Tokke (Lid & Lid 1994), og hovedbygda i Oppdal ligger på dette nivået, mens flere av de store bygdelagene ligger høyere, som Vognill.)

Leucanthemum x superbum – kjempekrage

(Synonym: *Chrysanthemum maximum*)

Dette er en stor prestekrage som skiller seg fra den viltvoksende ved å ha lansettformete, tykke blad, og blomstene blir opp til 10 cm i diameter. Fylte former finnes. I ventebed:

Leucanthemum x superbum: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Belboe. Belboe har denne fra sin bestemor, Indiana Johansen i Nordsolvær, No Lurøy.

Leucanthemum x superbum: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

Levisticum officinale – løpstikke

Løpstikke finnes i mange hager, men er vanligvis for ung til å komme i betraktning for prosjektet. Den kan stå i nyere nytteplantebed (som grønnsak/krydderplante), men finnes oftere inntil husvegger på gårder, tilsynelatende som rester etter tidligere utplantning. Det skal være en gammel skikk å sette den inntil husvegger for å hindre

smågnagere og orm i å invadere huset (Høeg 1976). I ventebed:

Levisticum officinale: NT Inderøy, Hylla, Hylla-veien 53, i hagen til et hus fra 1900 og som nå skal rives og bygges ut for andre formål. Informant: nabo Roar Strand.

Lilium – lilje

Vi har identifisert tre (ev. fire) grupper med liljer som er mer eller mindre utbredt i Midt-Norge: krøll-lilje *Lilium martagon*, som er temmelig vanlig, tigerlilje *L. lancifolium*, som er langt sjeldnere, og brannlilje *L. bulbiferum*, som er aller vanligst, men også den som har størst variasjon. Den kan skyldes at vi ikke klarer å skjelne mellom brannlilje og hybridgruppen hagelilje *L. x hollandicum*. To innsamlinger fra NT Verran kan være asiatiske hybrider (figur 9E-F).

De oransje liljene innen gruppen *L. bulbiferum* voldt oss mye bry. Vi har mange observasjoner og mange innsamlinger, men vi så ingenting til bulbillene (yngleknopper i bladhjørnene) som skal være så karakteristisk for denne gruppen. Den har lange hagetradisjoner og er vanlig i alle undersøkte deler av Midt-Norge. Dessuten observerte vi flere variasjoner, det gjaldt farge og graden av mørke prikker, papiller og ribber i blomstene, utforming og bøyning av blomsterdekkbladene og forgreining i blomsterstanden, behåring på stengel og blomsterskaft, bladform og bladmengde på stengelen. Variasjon i blomsten er vist i figur 9.

Arten skal ha oransje, opprette blomster med svarte prikker. Dette stemmer for noen av våre innsamlinger. Men så var det bulbillene – dannes de ikke hvert år? Litteraturstudier brakte på det rene at *L. bulbiferum* har en underart, ssp. *croceum*, som er vanlig. Den mangler bulbiller og skal være mer klart orange i blomstene. Fargenyanser kan være vanskelig å forholde seg til, men mangelen på bulbiller har vært påfallende.

Vi har to innsamlinger av en lilje med mer åpen blomsterstand i ”etasjer” og guloransje blomster med mørke prikker (figur 10). Littertauren førte oss til *L. x hollandicum* (et av synonymene for denne hybridgruppen er *L. umbellatum*). Skjermformen på blomsterstanden har fått oss til å tro at vi kanskje har noen innsamlinger av denne hybridriden som er meget hardfør og villig. Vår foreløpige konklusjon for de 15 innsamlingene (alle uten bulbiller!) er at vi ikke er sikker på hva vi har, men håper at vi med tiden kan få tatt rede på dette eller helst at en liljeekspert kan ta fatt.

A

D

B

E

C

F

Figur 9. Brannlilje *Lilium bulbiferum*: variasjon i blomsten. (A-D). To av innsamlingene (E-F) kan være asiatiske hybrider. A Smale, jevnt avsmalnende kronblad, oransje/gule, nesten uten ribber og fargeflekker (MR Aure, Revheim). (forts.)

B Breidere kronblad enn A, oransje/gule, svake ribber med antydning til papiller (utvekster), nesten uten fargeflekker (ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7).

C Breidere kronblad enn A, oransje/gule, ribber med papiller og avlange fargeflekker (NT Mosvik, Vinje bruk).

D Kronblad relativt smale (her visnende?), flammete i rødoransje/guloransje, nesten uten ribber og fargeflekker (ST Selbu, Selbustrand).

Disse kan være asiatiske hybrider:

E Brede kronblad, jevnt og matt oransje, svake ribber nederst, små, runde fargeflekker (NT Verran, Lillesand).

F Kronblader blekt oransjegule, uten ribber, få og små runde fargeflekker (NT Verran, Lillesand).

Figur 10. Liljer som skiller seg fra brannliljene i figur 9, særlig i vekstform og høyde. A ”kandelaberformet” vekst (ST Meldal, Å, Helgenget), B nærbilde av A: kronblad litt sammenrullet og ujevne i kanten, med ribber, papiller og fargeflekker. C bredere kronblad med jevne kanter og ribber, papiller og fargeflekker (ST Åfjord, Å. Hubakkveien). A/B har snau knopper, mens knoppene hos C er hårete.

Foreløpig kaller vi dem

Lilium bulbiferum/L. *bulbiferum* ssp. *croceum*/L. *x hollandicum* – brannlilje/underart av brannlilje/hagelilje, for korthets skyld L. *bulbiferum* nedenfor. I ventebed:

Lilium bulbiferum – høyvokst, guloransje blomster i åpen blomsterstand: ST Meldal, Helgenget,

Lars Jordet. På Helgenget har det tidligere vært både blomsterutsalg og meieri. (informant Jan Olav Re). Lars Jordets far, Størker Jordet, f. 1908, tok et gartnerkurs og var drivkraften i hagen, men begge foreldrene hadde hagen som hobby. De var medlemmer av hagelag og liljen kan være et bytteprosjekt eller ha kommet inn ved en handle-bytte-tur som hagelaget arrangerte (Lars Jordet pers.

medd.). Alderen er ukjent.

Lilium bulbiferum – høyvokst, guloransje blomster i åpen blomsterstand: ST Åfjord, Å, Hubakkveien 7, Borghild Frønes. Her har den vært siden 1954 da den ble tatt med fra Sordalen, der Borghild Frønes kommer fra.

L. bulbiferum – flammete rød-oransje, smale kronblader: ST Trondheim, Tyholtveien 32, Thyra Solem. Disse har de mest flammete blomstene vi har kommet over. De stammer fra Thyras svigermor Magnhild Solem som hadde dem i hagen på Belle, Selbustrand, ST Selbu. Magnhild stelte hagen der fra 1937 og kalte dem keiserkroner.

Lilium bulbiferaum: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Belboe. Liljene har stått der siden 1938.

Lilium bulbiferaum: ST Trondheim, Bynesveien 13, Ann Haave som leier en vertikalt delt tomannsbolig og steller hagen som ble anlagt i 1950 av daværende eier, Ragnhild Wickmann. Planten kan skrive seg fra 1950-tallet.

Lilium bulbiferum: ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsv. 7, Hilde-Lise Eide. Hun og mannen bygde i 1984 nytt hus på tomten til et hus fra 1920 og tok vare på staudene fra den opprinnelige hagen.

Lilium bulbiferum: ST Trondheim, Alexander Kielandsgt. 1, Sofie Hegli og Jens Thomas Sagør. Fra ca. 1927.

Lilium bulbiferum: NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53, hagen til et hus fra 1900 og som skal rives for å gi plass for andre formål. Informant: nabo Roar Strand. Herfra ”reddet” vi tre forskjellige: 1) rent gul, uten bulbiller, 2) høyrød, uten bulbiller, 3) en med uviss farge, mulig en dublett av en av de andre to, uten bulbiller.

Lilium bulbiferum: NT Leksvik, rv. 755 NV Havstein. Forvillet fra hage til veigrøfta godt nedenfor huset. Alder uviss, men antatt gammel.

Lilium bulbiferum: NT Mosvik, Vinje bruk, Brynhild Jenssen. Alderen er ukjent, men mange av plantene i hagen er gamle; noen stammer fra Inderøy prestegård.

Lilium bulbiferum: NT Sparbu, Vollan, Minda Rinan. Alderen er uviss; huset er bygd i 1949, og liljen er muligens noe av det eldste i hagen.

Lilium sp.: NT Verran, Lillesand, Ingrid Næumann. Liljene kommer opprinnelig fra Grethe Bremseth, Sparbu, bestemoren til Ingrids mann, Tor Bremseth. Ingrid og Tor er pensjonister.

Lilium sp. – matt lys oransje blomster: NT Verran, Lillesand, se over.

Navnene brannlilje og keiserkrone brukes om liljer med oransje, oppvendte blomster. De fleste som bruker navnet keiserkrone er klar over at navnet ikke er korrekt.

Lilium lancifolium – tigerlilje

Langt utover i feltseongen 2004 trodde vi at tigerlilje på det nærmeste var forsvunnet fra trønderske hager. Men etter hvert ble den observert; den blomstrer sensommers og tidlig høst, etter at andre liljer er avblomstret. Alt tyder på at den finnes spredt i mesteparten av Midt-Norge, men at den er sjeldnere enn både brannlilje *L. bulbiferum* og krølllilje *L. martagon*. Vi har ikke observert noen variasjon i arten. I ventebed:

Lilium lancifolium: ST Rennebu, Ulsberg, Marie og Henry Krokan. Herfra fikk vi tilsendt bulbiller. Marie (72 år i 2004) har planten fra barndomshjemmet i Ak Lørenskog, der hun husker den fra hun var tre år gammel.

Lilium lancifolium: ST Rissa, Fevåg, Gudveig Haarberg. Her ble bulbiller samlet fra planter som bare har stått fire år i denne hagen, men som skriver seg fra naboen på gården Sanden; dit er den trolig kommet fra annet sted i Rissa.

Lilium lancifolium: ST Trondheim, Framveien 21, Sølvi Sand, løker og bulbiller. Denne skriver seg fra barndomshjemmet til Sølvis mor, Sigrid Sand (f. 1922) på gården Hafella/Grønning i Stadsbygd, ST Rissa. Via Sølvis foreldre, som bygde hus i Sundsmyr i Rissa i 1948/49 er den kommet til Trondheim.

Lilium lancifolium: NT Verdal, Vuku, Vestby, Jørit Haugan, løker og bulbiller. I hennes hage (til et hus fra 1882) har tigerlilje vært i over 20 år, men hun mener planten kan være svært gammel.

Lilium martagon – krøll-lilje

Krøll-lilje er mer utbredt i midtnorske hager enn vi antok fra starten. Den varierer både i blomsterfarge, høyde og bladstørrelse og hvordan bladkransene er plassert på stengelen. Det vanligste er enkle blomster, men vi kjenner 4-5 forekomster med fylte blomster. Den vanligste blomsterfargen er litt skittent mellomrosa, men det finnes blekere rosa-farge og dypere, klarere rosa samt rent hvitt. Bladene varierer i lengde: på noen individer er de jevnt avlange, andre er relativt kortere og bredere. Hos høye former sitter bladkransene nokså jevnt fordelt oppover, mens iallfall hos den fylte formen er de mer konsentrert i den nedre delen av stengelen. Den fylte formen har på alle måter et litt ”kompakt” preg. Det innsamlede materialet omfatter hele variasjonen som er beskrevet her. I ventebed:

Lilium martagon – høy, rosa, enkel: ST Trondheim, Leangen gård, der den er sterkt forvillet i skogen mellom gården og fjorden. Hagen i engelsk landskapsstil ble anlagt i tilknytning til de nåværende husene fra 1820-tallet (Gjærevoll 2002).

Det er ikke utenkelig at krøll-liljen kan føres tilbake til 1800-tallet.

Lilium martagon – høy, rosa, enkel: ST Midtre Gauldal, Støren museum, Guri Solberg og Per Vik. Gjenstående i gråroskogen nedenfor museet. Alderen er ukjent, men kan være anselig.

Lilium martagon – høy, rosa, enkel: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelmen. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

Lilium martagon – høy, mørkrosa, enkel: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelmen (se over).

Lilium martagon – høy, mørkrosa, enkel: NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk, Inger og Knut Getz. Bruket har en gammel hage (se kap. 2) der krøll-lilje er gjenstående under trærne i utkanten av hagen.

Lilium martagon – lav, blekrosa, enkel: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelmen (se over).

Lilium martagon – høy, hvit, enkel: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelmen (se over).

I tillegg er det i ventebedet satt ned to løker av krøll-lilje som vi ikke har sett skudd eller blomster av. De kommer fra ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelmen (se over.)

Lilium martagon – høy, rosa, muligens fylt: NT Mosvik, Vinje bruk, Brynhild Jenssen. Alderen er uviss, men mange av plantene i hagen er gamle; noen kommer fra Inderøy prestegård.

L. martagon – rosa, fylt: ST Ørland, parken til Austrått-borgen, tatt med tillatelse fra Ingebrigt Fallmyr, Statsbygg. Alderen er ukjent, men kan være anselig. Krøll-lilje med rosa, fylte blomster er sett bare fire steder. I 2003 ble den vist frem av Liv Strand, Trondheim i hennes fritidshus i Vallerund, ST Bjugn (NR 361,808). Hun bemerket at den er vært sjelden. Den står også i haven til fritidshuset til Karin Hellem på Nes, ST Bjugn (NR 300,737) og hos Laila Lund, Ytre Uthaug, ST Ørland (NR 28,66). Laila har sett den omtalt i en hagebok som om den var forsvunnet og anser den som et klenodium. Blomstene skal etter sigende se normale ut når den begynner å blomstre, men får etter hvert flere og flere kronblader, se figur 14C. To av damene mente at deres materialet skrev seg fra Austrått-parken, og konsentrasjonen av forekomster i nabokommunene Bjugn og Ørland kan tyde på at Austrått har vært kilden. Der ble den funnet i 2004: en klynge av 20-30 stengler som står alene i et rundt bed på under 1 m² i plenen sør for borgen. Statsbygg, som forvalter parken, stiller den pent for å bevare den i parken, men var ikke klar over hvor uvanlig liljen er. Det er kjent at fylt, rosa krøll-lilje i sin tid fantes noe sted ved

Jonsvatnet, ST Trondheim, og den står i parken i RBH. Det er dessuten mulig at krøll-liljen fra Vinje bruk i NT Mosvik har fylte blomster.

Krøll-lilje kan holde stand meget lenge i forlatte gårdshager og lignende. Den er kjent som gjenstående bl.a. flere steder i Trondheim og på Nærøya gård, NT Nærøy. Flere av forekomstene kan være svært gamle.

Lupinus polyphyllus – hagelupin

Hagelupin er en av de aller vanligste hageplantene i Midt-Norge. Den finnes i mange hager i alle deler av det undersøkte området, ofte med flere mindre bestander i hver hage. Hvis en ikke vil la den få fritt spillerom, må blomsterstandene fjernes rett etter blomstring. Vi har bare unntaksvis støtt på hageeiere som har kunnet fortelle om alderen på plantene. I enkelte hager har den løpt løpsk, og en finner ungplanter spredt utover grusganger og småplasser i hagen. Den kan fort spre seg ut fra hagen. Den finnes ofte forvillet langs veiskråninger og på all mulig skrotemark nær bebyggelse. Hva som er spredt fra hager, og hva som skriver seg fra utsåinger fra veivesen og underkontraktører er ikke lenger godt å si. Fordi arten er så livskraftig (jf. Elven & Fremstad 2000), har vi vært forsiktige med å ta den inn i ventebed.

Hagelupin har vanligvis mellomblå blomster med mindre, lysere partier i kronen. Den kan også være mørkeblå, hvit, svakt gulfarget eller rosa. Det meste som finnes i midtnorske hager er trolig ikke den rene arten, men hybrider mellom *L. polyphyllus* og flere andre arter, dog ikke Russel-lupiner. Det vi har sett av Russel-lupiner har vært av yngre dato. I ventebed:

L. polyphyllus – blå/hvite blomster: NT Steinkjer, Vive, Berit Tønne. Vive har 400 år med hage-tradisjoner. Alt i denne hagen er av eldre dato.

Luzula luzuloides – hvitfrytle

Hvitfrytle (figur 14 D) er et uvanlig innslag i midtnorske hager og har sannsynligvis bare forekommet i hager eller parkanlegg i landskapsstil ved store gårder, der det ble hentet inn utenlandske treslag og grasfrøblandinger (se 4.2). Rotvoll nedre har hatt et slikt anlegg (Nordhagen 1954a, b), og rester av det finnes ennå. Nordhagen (1954b) konkluderte: "På Rotvoll ved Trondheim må denne art [*Luzula luzuloides*] og *Poa Chaixii* antas å ha holdt stillingen siden ca. år 1800". I ventebed:

L. luzuloides: ST Trondheim, Rotvoll nedre. Kanskje bortimot 200 år gammel.

Lychnis chalcidonica – ildkjærighet, brennende kjærighet

Dette er en nøysom plante som slett ikke er vanlig lenger. Med den nesten overveldende skarlagensrøde blomsterfargen kan den være vanskelig å plassere i en hage. I ventebed:

Lychnis chalconica: NT Overhalla, Skage, Langlia 3, der Helga Marie Vannebo kunne fortelle at den var ca. 30 år gammel.

Ildkjærlighet er notert for et par hager til, men er der av enda yngre dato.

***Lysimachia nummularia* – krypfredløs**

Krypfredløs er den ideelle bunndekkplante. Sør i Norge er den viltvoksende. Den trives utmerket i hager i Midt-Norge også, men den er ikke så vanlig. Krypfredløs finnes både i eldre og yngre hager, men opptrer litt forskjellig i ulike hage typer. I eldre hager, og ofte i gamle anlegg som på Austrått-borgen, ST Ørland, Reinsklosteret, ST Rissa, storgårder på Innherred og i Domkirkeparken i Trondheim, inngår den i plenene, som en bunndekkplante. I yngre hager er den gjerne plantet i kanten av opphøyde bed med bartrebusker eller inntil steinkanter som den brer seg utover. I ventebed:

Lysimachia nummularia: ST Trondheim, Solhøgdeveien 34, Åsta og Otto Martens. Stammer opprinnelig fra en hage i SF Balestrand. Hagen der ble anlagt tidlig på 1900-tallet av amerikanske miss Abbott. Da hun døde under krigen (1940-45) ble eiendommen testamentert til Røde Kors. Otto Martens' far var lege i Balestrand og overtok eiendommen som heter Balderslund. Plantene ble senere tatt med til Trondheim.

Lysimachia nummularia: NT Steinkjer, Vive, Berit Tønne. Her kryper den i plenen og gir et meget sjarmerende inntrykk. Som de fleste andre plantene på Vive, stammer den fra før Berits (66 år) tid på gården. Hagen på Vive er ca. 400 år, så det er muligheter for at krypfredløs kan ha en anseelig alder.

Lysimachia nummularia: NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk, Inger og Knut Getz. Planten "krøp omkring i parken" som undervegetasjon. Alderen kan være anseelig. (Se kap. 2 om brukets hage.)

***Lysimachia punctata* – fagerfredløs**

Fagerfredløs er robust, villig, staselig og sprer seg lett (litt for lett – men den er ikke vanskelig å holde i sjakk), og den er enhver hageeiers trøst der klima og jordsmonn er vanskelig. Den finnes i nesten alle hager vi har besøkt og er av de plantene som blir stående igjen etter at plasser blir fraflyttet. I ventebed:

Lysimachia punctata: ST Trondheim, Solhøgdeveien 34, Åsta og Otto Martens. Stammer opprinnelig

fra en hage i SF Balestrand. Hagen der ble anlagt tidlig på 1900-tallet av amerikanske miss Abbott. Da hun døde under krigen (1940-45) ble eiendommen testamentert til Røde Kors. Otto Martens' far var lege i Balestrand og overtok eiendommen som heter Balderslund. Plantene ble senere tatt med til Trondheim.

Lysimachia punctata: NT Leksvik, Bergset NV Skålvika, Torbjørn Rønning, der den er minst 60 år gammel.

Fagerfredløs er en av de oftest forvillede hageplantene i Midt-Norge. Folk flest kaller den fredløs.

***Malva moschata* – moskuskattost**

Dette er en "gammeldags" staude som ser ut til å tape terreng i hagesammenheng, men den forviller seg lett. På beitemark blir den ikke spist. Siden den ikke er giftig, er det kanskje den moskuslignende duften av bladene som avskrekker. Duften er så svak at våre neser ikke plages. Plantene er ikke særlig langlivet, men de sår seg lett. I ventebed:

Malva moschata – rosa: NT Leksvik, Bergset, NV Skålvika, Torbjørn Rønning. Plantens alder er omkring 60 år.

Malva moschata – rosa: NT Verran, Svean. Her er den forvillet fra gårdshage. Alderen er uviss.

Malva moschata – hvit: NT Verran, Lillesand, Ingrid Næumann, som mener den må være opprinnelig på gården der hust ble satt opp i 1888. Hagen kan være noe yngre, så alderen anslås til slutten av 1800-tallet.

Malva moschata – hvit: NT Verran, Svean. Denne var også forvillet fra samme gårdshage der vi samlet den med rosa blomster. Alderen er uviss.

***Mentha* spp. – mynter**

Mynter har vært en av overraskelsene under hagebesøkene. Vi har registrert fire arter. For ingen av dem kjenner vi alderen, men vi har tatt med materialet ikke for bevaring av gammelt genmateriale, men som eksempler på mynter i et demonstrasjonsbed for nytteplanter i RBH. Myntene sprer seg lett med utløpere, og selv store bestander trenger ikke være så gamle. I ventebed:

Mentha spicata – grønnmynte: ST Frøya, Sula. Stor bestand, trolig fra utkastede planter, på skrotemark i bebyggelsen sør for fyret.

Mentha piperita – peppermynte: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

Mentha piperita – peppermynte: NT Leksvik, Bjørgan. I bed ovenfor hovedhuset. Bjørgan er

fråflyttet, men hus og hage holdes ved like.

Mentha suaveolens – rundmynte: NT Steinkjer, Vive, Berit Tønne. Her dro vi frem mynten fra et kratt i hagen. Berit visste ikke at den var der. Den er ikke blitt plantet der det hun kunne huske. Planten er lysegrå av sterk behåring og har runde blader.

Mentha longifolia: ST Rissa, Svevet N Helset. Gjenstående bak uthuset på forlatt plass.

Gjenstående og utkastede mynter er trolig ikke vanlig i Midt-Norge, men det vi fant, tyder på at flere arter har vært i bruk. De ser ut til å ha stort overlevelsespotensiale når dyrkingen opphører.

***Mertensia* cf. *ciliata* – østersurt-art**

Dette må være en uvanlig slekt i midtnorske hager. Vi har observert én art i hagen til Kongsvoll fjellstue, ST Oppdal. Norsk hageleksikon (1982) nevner fire fremmede arter som dyrkes i hager, men beskrivelsene er ikke slik at vi kan identifisere Kongsvoll-planten med sikkerhet. Denne er over en meter høy, opprett, med blomsterstandene på lange grener. Planten har et litt "sleivete" preg. Bladene er ikke hårete, men har mange kjertel-prikker nedsenket i overflaten. Karakterene kan tyde på virginiaøstersurt *M. virginica*, som angis til 30-60 cm høyde og skal ha blågrønne, egg- til lansettformede blader som er 10-15 cm lange og 5-7 cm brede. Blomstene på virginiaøstersurt er hengende, 2,5 cm lange, trompetformede og sitter i kvaster i toppen av skuddet. Den blomstrer i april-mai. Blomstene på Kongsvoll-planten er imidlertid ikke mer enn ca. 1,2 cm lange. Ifølge Stace (1997) er to arter av og til funnet forvillet i Storbritannia: *M. virginica* og *M. ciliata*. Den siste skal ha 1,0-1,7 cm lange blomster og beger som er delt nesten til basis. Begge karakterene stemmer godt med vårt materiale. Østersurt-artene skal være hardføre nok til å plantes langt mot nord (Norsk hageleksikon 1982). De er gode nektarplanter for sommerfugler og bier (Schul 2001), og Kongsvoll-planten kan noen gang har vært i handelen som sådan. Den er over én meter høy og står i et tradisjonsrikt bed der det ikke har vært plantet inn nye stauder på mange år. (Om Kongsvoll-hagen, se under *Delphinium*.) I de senere årene har bedet imidlertid blitt delvis ødelagt av Statsbygg, som forvalter hagen, og plantens fortsatte eksistens er ikke sikret. Det er så langt ikke hentet materiale av den, noe som vil bli forsøkt i 2005.

***Meum athamanticum* – bjønnrot**

Denne er ikke særlig vanlig og fortjener større oppmerksomhet. Prydverdien ligger i det lette, fin-delte bladverket med krydderlukt (karri) og

vekstformen som er nærmest en 25-30 cm høy halvkule. Blomstene, uanselige skjermblomster, strekker seg bare litt over bladverket. Viltvoksende i Hordaland. En dansk hagebok forteller at iallfall i Danmark var den mer vanlig i hagene tidligere. I ventebed:

Meum athamanticum: ST Trondheim, Byenesveien 13, Ann Haave som leier en vertikalt delt tomannsbolig og steller hagen som ble anlagt i 1950 av daværende eier, Ragnhild Wickmann. Planten kan skrive seg fra 1950-tallet.

I MR Sunndal er bjønnrot ganske utbredt og bl.a. mye brukt på gravene ved Romfo kirke, en skikk som også nevnes fra Agder av Åsen (2003).

***Myosotis* spp. – minneblom**

Skogminneblom *Myosotis sylvatica* (til forskjell fra fjellminneblom *M. decumbens*, som tidligere ble kalt *M. sylvatica*) er en gammel, innført hageplante. Den finnes forvillet i tilknytning til gamle hager flere steder i Midt-Norge (belegg i TRH), og vi hadde forventet å finne den i noen hager. Det er samlet to minneblom fra gamle parkanlegg. I ventebed:

Myosotis scirpoides – engminneblom: ST Trondheim, Rotvoll nedre i restene av parken, der en minneblom sto tett ved gjenstående krøll-lilje *Lilium martagon*. Den viste seg å være engminneblom, som er en villplante i Midt-Norge, men som også har lange tradisjoner som hageplante. Den nevnes bl.a. fra landskapshager (Nordhagen 1954) og står i "Sortslisten" til Det norske hageselskap (1998) og kataloger fra hagesentre (for eksempel "Stauder" utgitt av Floraprint Norge A.s, uten.år).

Myosotis sp. – minneblom-art: NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk, Inger og Knut Getz. Om bruket se kap. 2. I plenene i nedre del av parken vokser store mengder av en minneblom, nærmest som en bunndekkeplante. Plenene slås, og ved vårt besøk var plantene sterile. Artsbestemmelse gjenstår til 2005. Vi håper det er skogminneblom.

***Myrrhis odorata* – spansk kjørvel**

Spansk kjørvel er en stor, velduftende staude. I Norden hevdes den å stamme fra klostertiden, og den største verdien har den som anis- eller lakrislignende smakstilsetning. I tillegg til å være høy, blir planten også vid, og kan være vanskelig å plassere i bed. Derimot gjør den seg som solitærplante, men kan raskt bre seg utover.

Den er ikke vanlig i Trøndelag, noe hyppigere i MR der den enkelte steder er sterkt forvillet. I ventebed:

Myrrhis odorata: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelmen. Han har tatt over hagen til Edith

Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.. Den hadde spredd seg til flere plasser i hagen.

Narcissus poeticus – pinselilje

Pinseliljer er mye dyrket. Variasjonen i blomsten er betydelig; vi har helt sikkert ikke fått dekket den gjennom innsamlingene. Flere av de innsamlede plantene har vi ikke sett i blomst. I ventebed:

Narcissus poeticus – blek bikrone: ST Rissa, Vemundstad. Lett forvillet i eng og veikant.

Narcissus poeticus – blek bikrone: ST Trondheim, Solhøgdeveien 34, Åsta og Otto Martens. Stammer opprinnelig fra en hage i SF Balestrand. Hagen der ble anlagt tidlig på 1900-tallet av amerikanske miss Abbott. Da hun døde under krigen (1940-45) ble eiendommen testamentert til Røde Kors. Otto Martens' far var lege i Balestrand og overtok eiendommen som heter Balderslund. Plantene ble senere tatt med til Trondheim.

Narcissus poeticus – helt hvit (ev. blek bikrone): NT Namsos, Strandveien 68, Tone Holten Gerhardsen. Den er fra hagen til et hus som ble bygd i 1950-årene. Hagen er eldre og trolig etablert sammen med et lite fritidshus som nå er blitt verksted.

Narcissus poeticus – fylt: ST Trondheim, Lillegården, Sigrid Due Stang Ås. Minimum alder vel 70 år; den huskes fra Sigrids oppvekst.

Narcissus poeticus – fylt: ST Trondheim, Høyem på Byneset, Sigmund Sivertsen. Hagen er fra 1920-tallet, og pinselilje var godt forvillet allerede i 1970-årene.

Narcissus poeticus – enkel: ST Trondheim, Høyem på Byneset, Sigmund Sivertsen, som over.

Narcissus poeticus: NT Steinkjer, Vive, Berit Tønne. Vive har 400 år hagetradisjoner; alt i denne hagen er av eldre dato.

Narcissus pseudonarcissus – påskelilje

Påskelilje er svært mye dyrket i hager i Midt-Norge. Som for mange arter som har lange hagetradisjoner, har påskelilje stor formrikdom. Vi hadde lite kunnskap om hva vi kunne forvente å finne i Midt-Norge. Formrikdommen i svensk materiale er beskrevet av Jansson & Persson (2004), og vi antar at den er tilsvarende i Norge. Våren 2004 var eksplosiv, og det ble for lite anledning til å reise rundt for å se bare på vårfloraen. Vi satset derimot på å skaffe materiale fra to områder der påskelilje er gammel og godt forvillet. Påskeliljene på Gossa, MR Aukra og i MR Tingvoll ser ut til å være ensartede: korte blader (ca. 25-30 cm), korte blomsterstengler som rager litt over bladmassen, små (ca. 5 cm lange), enkle

blomster med lysegule blomsterblader og noe mørkere bikrone, selve blomsterbladene 3,5-4 cm lange (figur 11). Plantene i Tingvoll er muligens litt lavere og mindre i blomsten, men dette kan ha sammenheng med forholdene på voksestedene. Både i Aukra og Tingvoll vokser den i fuktig grasmark, i Tingvoll også temmelig vått, iallfall om våren. Plantene fra begge steder ligner svært på påskeliljene på forsiden av Svensk botanisk tidsskrift 2000-1. Undersøkelse av de svenske ”enkla, förvildade” påskeliljene viser at de er vanskelige å skille morfologisk og at de også står genetisk nær hverandre. Øvstedal et al. (2000) fant at gamle påskeliljekultivarer fra Sogn, Hardanger og Sverige som er svært like morfologisk, kunne skilles på kjemiske komponenter, særlig forbundet med plantenes duft. Påskeliljene fra Sogn og Hardanger synes å ha enda mindre blomster enn de fra MR, og fargen beskrives som ”gul-oransje”, en farge ingen vil si gjelder for påskeliljene i Aukra og Tingvoll. Her er det grunnlag for videre påskeliljeundersøkelser i Norge.

Påskeliljen fra Sogn utpekes av Øvstedal et al. (2000) som kanskje den eldste i Norge, fordi den har vært dyrket der ”probably for more than 200 years.” Her kan Aukra-påskeliljen konkurrere. Julnes & Rød (1985) skriver om hvordan påskeliljen kom til Aukra. Den var etablert allerede i 1749 da den nevnes i protokollen fra en bispevisitas. Det skal være presten Alexander Borch som brakte den med seg fra en ”jorsalfarreise”. Borch var prest i Aukra 1696-1725. Dermed kan påskeliljen ha rundet 300 år i Aukra.

Aukra-forekomsten kan tenkes å være opphav til de som vokser i Gyl-bygda i Tingvoll. Der er den forvillet flere steder: ved gården Sandvika, både i hagen og skråningen opp mot fylkesveien (MQ 563,803) og i brattlendt grasmark under veien nordøst for gården (MQ 565,805), og ved Vikan (MQ 551,809) i skråningen mellom husene og riksvei 70. Den skal dessuten finnes ved gårder på nordsiden av riksveien, ca. MQ 561,808 (Dagmar Hagen pers. medd.). Den siste forekomsten ble ikke oppsøkt i 2004. I ventebed:

N. pseudonarcissus – lav, enkel: MR Aukra, Gossa, Aukra kirke. Her vokser påskelilje i svære mengder i grasmarka foran kirken (figur 11), og spredt i mindre mengder noen andre steder i nærheten. Vi innhentet tillatelse fra kirkevege Anny Hollingsæter, Aukra kyrkjeråd som sørget for at løker ble tatt opp for prosjektet.

A

B

Figur 11. Lave, forvillede påskeliljer. A kirkebakken til Aukra kirke på Gossa, MR Aukra er full av forvillede påskeliljer *Narcissus pseudonarcissus* i slutten av april. B Vekstform og blomsterfarge synes å være svært lik hos bestanden på Aukra og i MR Tingvoll. Tingvollplanter er vist i B.

N. pseudonacissus – lav, enkel: MT Tingvoll, Sandvika, Ola Bjørn Husby. Gravd opp i grasrik lerkeplantning nær husene. I 1905-08 var det landbruksskole på Sandvika (Brakstad 1970-75), og en kunne mistenke at påskeliljene skrev seg fra den tiden. Imidlertid fortalte Arna Hagen (1908-2004), som vokste opp i Sandvika, at påskeliljene var der i rikt monn i hennes barndom og at de ”alltid hadde vært der” (Dagmar Hagen pers. medd.). Hvor de kom fra og alderen er ukjent. Forvillede påskeliljer nevnes ikke av Gjærevoll & Hagen (1970-75).

N. pseudonarcissus – hvit, med frynsete bikrone: ST Trondheim, Lillegården, Sigrid Due Stang Ås. Minimum alder vel 70 år; den huskes fra Sigrids oppvekst.

***Omphalodes verna* – vårkjærminne**

Vårkjærminne er ikke vanlig. Den er en utmerket bunndekkplante. Når den trives, viser den noe aggressive tendenser, men er lett å luke. I ventebed. *Omphalodes verna*: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Hjelman har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

***Ornithogalum nutans* – nikkestjerne**

Denne anser vi som sjelden, faktisk hadde ingen av oss sett den før, og vi visste ikke engang navnet på denne tidligblomsterende løkplanten. Det gjorde heller ikke eieren. Blomstene er ganske uanselige, grønn og hvitstripete klokke. I masseforekomst gir den et betagende syn. Som kuriositet kan nevnes at den i en av årets løk-kataloger (2004) lanseres som nyhet! I ventebed:

Ornithogalum nutans: ST Trondheim, Solhøgdsveien 34, Åsta og Otto Martens. Stammer opprinnelig fra en hage i SF Balestrand. Hagen der ble anlagt tidlig på 1900-tallet av amerikanske miss Abbott. Da hun døde under krigen (1940-45) ble eiendommen testamentert til Røde Kors. Otto Martens' far var lege i Balestrand og overtok eiendommen som heter Balderslund. Plantene ble senere tatt med til Trondheim.

***Paeonia* - pion**

Pioner er svært mye brukt i midtnorske hager, og i mange tilfeller har de betydelig alder. Vi fikk flere meldinger om planter på 80-100 år. Det dreier seg om flere arter og sorter innen artene. *Paeonia lactiflora* – silkepion med de mørkerøde skudene om våren og det mørkegrønne, blanke bladverket, har vært grei å skille ut. Det er flere sorter, vi lister dem foreløpig med en beskrivelse av blomsten. Derimot har vi hatt problemer med å

skille *Paeonia officinalis* – bondepion, klosterpion (som opprinnelig har enkle blomster, men som også har fylte sorter) og *P. x festiva* – hagepion (med fylte sorter). Denne siste er en kryssning mellom *P. officinalis* og *P. peregrina*, og hybridene skal være steril i motsetning til *P. officinalis*. Dette er et skille tegn vi dog ikke har kunnet ta rede på. Foreløpig har vi registrert dem sammen.

Pion-problemer

”Gamle hageplanter i Midt-Norge” er ikke de eneste som har problemer med å bestemme pioner. De to store gruppene av pioner kjennetegnes ved (Page 2002):

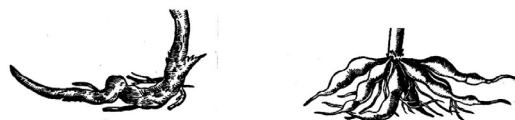
P. officinalis/x festiva – bondepion, klosterpion

- enkelt blomst på tykk stilk som er furet
- arten har enkel (ikke fylt) og anemone-lignende blomst, ensfarget mellomrød, men fylte former finnes i rødt, rosa og hvitt
- blader matte, mørkegrønne, snaue, med blekere underside som er fint håret (eller snau)

P. lactiflora – silkepion

- to til flere blomster per stengel
- blomst opprinnelig hvit, men andre farger finnes
- blader blanke, mørkegrønne og gjerne med anstrøk av rødt, snaue, med lysere grønn underside med hår langs nervene

Det er også forskjell i knollene. *P. officinalis* har avlange, noe spoleformete knoller i knipper (til høyre nedenfor), mens flere vi har tatt opp har avlange, mer krypende rhizomer (til venstre).

Vi har 18 kollektorer fra 10 hager. I et par tilfeller har vi tatt pioner fra hager som er planlagt utbygd til andre formål eller fra forsømte institusjons-hager der plantene kunne stå i fare for å forsvinne. I ventebed:

Paeonia anomala: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Dyprød, enkel blomst og finere oppdelt bladverk. Det er mulig denne stammer fra Halvor Svinvik som anla arboretet i Todalen i MR Surnadal. Alderen er uviss.

Paeonia lactiflora – mørkerød, fylt: ST Trondheim, Falsensgt. 5b, der Paula Utigard Sandvik har den fra sin mors hage på Utigard i Eikesdal, MR Nesset. Dit kom den omkring 1930.

Paeonia lactiflora – hvit, fylt, sentblomstrende: ST Trondheim, Bakkehell, Olav Duunsvei 7. Hage fra 1920. Hilde-Lise Eide og mannen bygget nytt hus på tomten i 1984 og tok vare på staudene fra den opprinnelige hagen. Denne pionen har vært delt opp flere ganger og står i store grupper

flere steder i hagen.

Paeonia lactiflora – hvit, fylt: NT Stjørdal, Åsan Østre, Aud og Arne Moksnes. Arnes mor, Synnøve Moksnes, anla staudebed i 1947-48, og pionene i den nåværende hagen er de opprinnelige fra den gang.

Paeonia lactiflora – rød, enkel: NT Stjørdal, Åsan Østre, Aud og Arne Moksnes. Se over.

Paeonia lactiflora – rød, fylt: NT Stjørdal, Åsan Østre, Aud og Arne Moksnes. Se over.

Paeonia lactiflora – farge uviss: ST Trondheim, Alexander Kiellands gt.1. Sofie Hegli og Jens Thomas Sagør kjøpte huset fra 1927 i 2002. Forrige eier var Ingrid Rønning som har bodd der siden hun var ung (født omkring 1910). Hennes mor syslet med hagen der staudebedet og enkelte solitærplanter har stått siden den gang. Denne pionen, stor i omfang, står fremdeles i hagens staudebed.

Paeonia lactiflora – farge uviss: NT Mosvik, Vinje bruk. Vinje er en gammel storgård med et nydelig gårds- og hageanlegg der de fleste plantene ifølge Brynhild Jenssen er gamle. Her fikk vi frie hender til å ta med oss to planter. Fargen på disse silkepionene vet vi foreløpig ikke noe om.

Paeonia cf. *lactiflora* – farge uviss: NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53, hagen til et hus fra 1900 og som skal rives for å gi plass for andre formål. Informant: nabo Roar Strand. Pionen var avblomstret da den ble samlet inn.

Paeonia officinalis/*P. x festiva* – mørkerød, fylt: ST Trondheim. Alexander Kiellandsgt. 1. I hagen til Sofie Hegli og Jens Thomas Sagør der den står som solitærplante i plenen. Se over.

Paeonia officinalis/*P. x festiva* – farge uviss: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Den ble tatt inn før den var i blomst. Hjelman har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra denne tiden.

Paeonia tenuifolia, trådpion: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Denne pionen, som har meget karakteristiske, trådformete blader, har vi bare kommet over i denne hagen. Alderen er uviss, men den kan være fra 1950-årene (se over).

Paeonia sp. – lys rosa, enkel: ST Trondheim, Røsslyngveien 5, Solveig og Thorleif Eggen. Denne pionen virket lysere og mer gråblå i bladene enn andre vi har sett. Det er mulig dette er *P. officinalis*. *P. mollis* kan være et alternativ. Ifølge Thorleif Eggen har Solveig (nå pensjonist) fått den med fra sin mors hage.

Paeonia sp. – rød, fylt: ST Trondheim, Elvegt. 17. Denne er fra hagen til fylkesmannsboligen som ble oppført i 1914-15 og brukt som sådan til 1950. Fra da og til i dag har huset vært disponert av flere

offentlige etater og institusjoner (Bratberg 1996), fra 1995 av NTNU, Vitenskapsmuseet. I de siste 50 årene har ikke hagen vært tatt godt vare på. Pionen sto på mager mark helt inntil grunnmuren. Den bør være minst 50 år gammel, sannsynligvis mye eldre.

Paeonia sp. – lys rød, fylt: NT, Ytterøya, Øvre Bjørvik. Gården er siden 1994 en stiftelse i sameie med arvingene og drives som Ytterøy bygdetun. Her blir et staudebed langs hele langveggen på hovedhuset restaurert. Noen stauder er opprinnelige. Pionen har i mange år vært på Sandstad, Ytterøy, og er blitt tilbakeført til Øvre Bjørvik.

Paeonia sp.: NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53 (se over). Avblomstret ved innsamling.

Paeonia sp.: NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53 (se over). Avblomstret ved innsamling.

De to siste har forskjellige underjordiske deler (rhizomer/knoller) og representerer to grupper/arter. Pioner bli alltid omtalt med navnet pioner; vi har ikke støtt på andre navn på slekten.

Papaver croceum – sibirvalmue
(Synonym: *Papaver nudicaule*)

Denne lille, spinkle valmuen er svært vanlig, og den opptrer som regel med to-årige tendenser, dog med rikelig frøsetting som gjør at den fort befinner seg ”over alt” i hagen. Den er ofte gjenstående på grusganger og åpne, skrinne steder i og rundt hager, men kan også inngå i plen eller eng som slås. Blomsterfarge er gul, oransje og hvit. På Kongsvoll, ST Oppdal, 900 m o.h. har den holdt stand i iallfall 40 år. Den er foreløpig ikke samlet. Derimot er frø samlet på Kristiansten, ST Trondheim, der sibirvalmue dukket spontant opp i 2004 på berg som var blitt blottlagt under vinteren nedenfor festningsmurene. Innsamlingen tok sikte på å forsyne en demonstrasjonshage i RBH med planter.

Papaver orientale - orientvalmue

Hele planten er strihåret og har skarp melkesaft. Men de store, meget iøyenfallende blomstene har stor pryddverdi den korte tiden de varer. En kraftig pelerot gjør den vanskelig å flytte dersom hagen skal ”ommøbleres”, men det hender rotstiklinger klarer seg. Det finnes mange sorter og farger, men vi regner med at det er den sterkt oransjerøde med svart flekk ved basis av kronbladene som er den opprinnelige. Den finnes også med fylte blomster. Orientvalmue er ikke så vanlig, kanskje fordi fargen kan være vanskelig å plassere, og bladverket blir stygt etter blomstringen. I ventebed:

Papaver orientale: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Hjelman har tatt over hagen til

hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra denne tiden.

Papaver orientale: NT Levanger, Ytterøya, Solstad, Anne Vigen. Solstad eies av Annes slektninger Hans Ivar, Tore og Reidar Vigen, men Anne lot oss spa opp litt av valmuen som er minst 50 år gammel i hagen på Solstad.

***Peucedanum ostruthium* – mesterrot**

(Synonym: *Imperatoria ostruthium*)

Denne gamle universalmedisin-planten inntar en særskilt stilling i ST, der den er kjent fra noen få lokaliteter i ST Melhus og Midtre Gauldal. Den ble dyrket i Trondheim på slutten av 1600-tallet idet den nevnes i Christian Gartners hagebok fra 1694 (Balvoll & Weisæth 1994), og J.E. Gunnarus hadde et belegg av den i sitt eldste herbarium (kanskje fra 1760-årene, Krovoll & Nettelbladt 1985). Den gikk stort sett ut av bevisstheten til både botanikere og andre planteinteresserte, inntil materiale av den fra ST Melhus ble levert til herbariet i Bergen i 1944 (Fægri 1945). Senere ble den særlig ettersøkt av T. Ouren i 1950, -60 og -90-årene. Etter hans undersøkelser var den kjent fra åtte lokaliteter. I 2004 ble den ikke funnet på to av de åtte lokalitetene TRH hadde belegg fra. Til gjengjeld ble den funnet på en til da ukjent lokalitet (Fremstad 2004). Mesterrot vokser ved gårder og setre i ST Melhus og Midtre Gauldal og ved Hølanda kirke, Melhus. Det er ukjent hvordan arten er kommet til distriktet og er blitt spredt lokalt. Artens status i ST vurderes som god, men flere av bestandene er små og kan lett bli negativt påvirket av inngrep. Andre bestander er ganske store og livskraftige. Materiale fra bestander på Estenstadsetra, Midtre Gauldal er levert til P.H. Salvesen, Bergen for genetisk analyse. I ventebed: *P. ostruthium*: ST Melhus, Hølanda kirke.

I MR Molde kom arten tilfeldig inn i en hage under andre verdenskrig (belegg fra 1942 i herbarium O). Den sto der da T. Ouren besøkte stedet i 1993, og da Fremstad var der i 2004. Nåværende eier av Lillevikveien 4 ble gjort oppmerksom på hvilken spesiell plante han har i hagen, helt på kanten mot fortauet. Forhåpentlig lar han den stå og spar den ikke vekk, slik han hadde planlagt.

***Phalaris arundinacea* f. *picta* - båndgras**

Båndgras er en form av sandrør med stripe- (variegerte) blader. Den er ikke uvanlig i midt-norske hager, dels i staudebed, dels som solitære bestander ute i plener. Der kan den holdes i tømme med plenklipping, men en del hageeiere har nok erfart at den tar overhånd (på grunn av krypende, underjordiske stengler), og den kastes i

kompostbingen eller ut av hagen. Den finnes nå og da i veikanter og skrotemark med hageavfall. I ventebed:

Phalaris arundinacea f. *picta*: NT, Stjørdal, Øfsti søndre, Ragnar Stene. Alderen er ukjent, men bestandet er ikke av nyere dato.

***Phlox paniculata* – høstfloks**

Høstfloks er en av de "gammeldagse" staudene som finnes i mange hager. Blomstene har skarpe farger og ganske kraftig duft (muligens ikke helt behagelig), og de blomstrer senere på sommeren enn mange andre stauder. Fargeskalaen på floks er slik at det gjør seg godt med flere forskjellige plantet sammen, og det finnes både ensfargete og tofargete blomster.

Vi forbinder høstfloksrabatter med bestemorshager, men slike masseoppbud av floks finner vi ikke i hagene lenger. Sigrid Undset hadde mye floks i hagen sin på Bjerkebæk (Conradi et al. 2000). En sortsliste fra den gartneren hun kjøpte fra, inneholdt 64 navnesorter av floks, og vitner om denne staudens popularitet på Undsets tid. I ventebed:

Phlox paniculata – skarprosa: ST Trondheim, Falsensgt, Paula Utigard Sandvik. Paula har denne fra hjemgården Utigard i Eikesdal, MR Nettet, der den har vært siden omkring 1935.

Phlox paniculata – skarprosa: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Aas-egg. Huset er fra 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden.

Phlox paniculata – skarprosa: NT, Verran, Follafoss, Alvild Fagervik. Alvild (nå 90 år) hadde med seg denne fra hjemmet sitt da hun flyttet til trygdebolig i Follafoss.

Phlox paniculata – hvit: ST Trondheim, Solhøgdsveien 34, Åsta og Otto Martens. Stammer opprinnelig fra en hage i SF Balestrand. Hagen der ble anlagt tidlig på 1900-tallet av amerikanske miss Abbott. Da hun døde under krigen (1940-45) ble eiendommen testamentert til Røde Kors. Otto Martens' far var lege i Balestrand og overtok eiendommen som heter Balderslund. Plantene ble senere tatt med til Trondheim.

Phlox paniculata – hvit: NT Stjørdal, Åsan Østre, Aud og Arne Moksnes, opprinnelig i hagen som Arnes foreldre Synnøve og Leiv Moksnes anla i 1947-48.

Phlox paniculata – lilla blomster med hvitt midtparti: NT Stjørdal, Litl-Flora, Asgjerd Lilleflor. Hagen ble anlagt i 1958, og floksen er fra den gang.

Phlox paniculata – lilla blomster med hvitt midtparti, noe mindre blomster enn foregående:

NT Stjørdal, Åsan Østre, Aud og Arne Moksnes, opprinnelig i hagen som Arnes foreldre Synnøve og Leiv Moksnes anla i 1947-48.

***Polemonium caeruleum* – fjellflokk**

Fjellflokk er vanlig i midtnorske hager. Den vokser vill i Norge som en del av frodige enger og åpen høystauteskog. I visse distrikter kan den være hentet inn direkte fra naturlige forekomster, i andre områder, der den ikke finnes i naturen, er den enten anskaffet fra områder med naturlige forekomster eller er handelsvare. I naturen dominerer den blå blomsterfargen; i hager dyrkes den med blå og hvite blomster. I ventebed:

Polemonium caeruleum – blå: ST Oppdal, Vognnill, Skogly, Tut Jessen og Jon Arne Sneli, på et småbruk som ble bygd i 1933 av Gudmanda og Arne Vorhaug.

Polemonium caeruleum – hvit: ST Oppdal, Fagerhaug, Asphaugen, Elin og Simen Bretten. De kjøpte gården i 1997 av Sivert Asphaug, og det var hans bestefar Ole Asphaug og kona som anla hagen der tidlig på 1900-tallet.

Blå fjellflokk kalles noen steder ”junkeren i det grønne” og den hvite ”jomfruen i det grønne”.

***Polygonatum multiflorum* – storkonvall**

Storkonvall er mye brukt og lite påaktet. Den står gjerne som ”grønnfyll” inntil grunnmurer og som del av større bed. Den er en av de seigste gjenstående plantene og vanskelig å bli kvitt om en ønsker det. I ventebed:

Polygonatum multiflorum: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Aasegg. Huset er fra 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden.

Storkonvall finnes nå og da som utkastet. Den kommer til å bli stadig vanligere utenfor hagene.

***Primula* – primula, aurikkel, nøkleblom**

For denne mangslungne slekten har vi ikke maktet å skaffe materiale som dekker variasjonen i de tradisjonelle artene eller hybridgruppene.

***Primula denticulata* – kuleprimula**

Da vi etterlyste denne (Sand 2004) fikk vi en del tilslag, men ved nærmere ettersyn viste de fleste seg å være for unge. Heldigvis kunne vi sikre oss den fra det nå nedlagte Eggens Staudegartneri. Rikelig innsamling av både hvite og lilla-blomstrede er plassert i ventebed:

Primula denticulata: ST. Trondheim, Røsslyngveien 5, Solveig og Thorleif Eggen. Thorleifs far Albert Eggen startet staudegartneriet som ble

nedlagt tidlig på 1950-tallet, og kuleprimulaene er fra dette gartneriet. Eggens gartneri fortsatte og spesialiserte seg på inneplanter.

***Primula elatior* – hagenøkkelblom**

Den ligner sin viltvoksende slektning marinøkkelblom (*Primula veris*), men har litt større og blekere gule blomster i en ensidig, hengende skjerm. Den er meget hardfør og forvilles lett. Nedlagte småbruk og fraflyttede hus kan formelig stå i en blekgul eng om våren. I ventebed:

Primula elatior: ST Selbu, Selbustrand, Litjtrøa, Gudny Sæther. Litjtrøa er for lengst fraflyttet og til nedfalls, men hagen der kan spores tilbake til omkring 1945 (informant Odd Solem).

Hageprimula blir stadig vanligere i Trøndelag, der den er et kjærkomment fargeinnslag i veiskråninger, enger, plener og småskog tidlig på våren. Den ble først meldt forvillet fra ST Trondheim av Bryn (1888) og Storm (1888). Forvillet hageprimula ser ut til å være et særtrekk for Midt-Norge.

Primula cf. x pruhonica/juliae

Teppedannende med sterkt blåfiolette blomster. Arten *Primula juliae* er ikke så vanlig dyrket, men en hybrid, *x pruhonica* er vanligere. Den skiller seg fra arten ved å være kraftigere og mer robust. Vi er ikke helt sikker på om vi har arten eller hybridene på den eneste innsamlingen i ventebed:

Primula cf. pruhonica/juliae: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Belboe. Han har den fra gartner Tørseth i Trondheim, og alderen er omkring 60 år.

***Primula x pubescens* – hageaurikkel**

Dette er hybridene mellom *Primula auricula* med gule blomster og *P. hirsuta* som har røde blomster med hvitt øye. Bladene i rosetten er lyse og tykke. Det har vært drevet og drives fortsatt et omfattende foredlingsarbeide, og variasjonen er meget stor. Auriklene dufter godt og er hardføre og ganske vanlig i hager vi har besøkt. Men også dette er planter som nok var vanligere før. De har en lei tendens til ”vokse seg opp av jorden” og må omplantes ofte. Uten stell vil de lettere forsvinne. I ventebed tre innsamlinger som kan suppleres med flere.

Primula x pubescens – mørklilla: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Aasegg. Huset er fra 1936, og mange av plantene antas å stamme fra mellomkrigstiden.

Primula x pubescens – mørklilla: NT Stjørdal, Litl-Flora, Asgjerd Lilleflor. Hun er opprinnelig fra Storflor midtre litt lenger opp i dalen, og

auriklene hadde hun med seg hjemmefra da hun anla hage i 1958. De er gamle.

Primula pubescens – blomsterfarge ukjent: NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre, Anne Vigen. Vi fikk med oss planter fra flere plasser i hagen, Anne kunne ikke si akkurat hvilke farger som var hvor, da de forlengst var blomstret av, men de er minst 50 år gamle.

***Primula* sp.**

I ventebed: NT Levanger, Ytterøya, Værås vestre, Anne Vigen. Dette er muligens hagenøkleblom (*P. elatior*), bladene kan tyde på det, men vi venter og ser!

***Pseudofumaria lutea* – gul lerkespore**

(Synonym: *Corydalis lutea*)

Som staude synes gul lerkespore å være kortlivet, men den sprer seg lett ved frø og kan stå mange steder i hagen: i bed, inntil grunnmurer, på jorddekt berg og mur. Den er sannsynligvis vanligst i kyst- og fjordstrøk. I Kristiansund er den sett i rikelige mengder i flere hager. I ventebed:

Pseudofumaria lutea: ST Trondheim, Tyholtveien 32, Thyra Solem. Hun har fått den via Rolf Petersen fra hans mors hage. På tidlig 1960-tall kjøpte han den til henne fra gartner Persson som drev et enkeltmannsgartneri i Trondheim.

Pseudofumaria lutea: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden. Med denne innsamlingen fulgte et par knoller som kan være en *Corydalis* sp.

***Pulmonaria* – lungeurt**

Lungeurt-arter er en del brukt i Midt-Norge, men er ikke vanlige. Slekten er vanskelig, og vi har ikke hatt kapasitet til å se nærmere på den. Det er dessuten viktig å få sett eller samlet plantene i det stadiet da de viser de karakteristiske trekkene. Bestemmelsen av de to innsamlingene er foreløpige. Handeland (1989, 1990) og illustrasjonene til Mossberg & Stenberg (2003) gir gode holdepunkter for bestemmelser av lungeurt.

***Pulmonaria* cf. *rubra* – rød lungeurt**

Denne er ikke så vanlig. Vårblomstrende, lave planter med bladene i rosett. Bladene dekker marka godt og holder seg pene gjennom sesongen. I ventebed:

Pulmonaria cf. *rubra*: ST Trondheim, Solhøgdeveien 34, Åsta og Otto Martens. Stammer opprinnelig fra en hage i SF Balestrand. Hagen der ble anlagt tidlig på 1900-tallet av amerikanske

miss Abbott. Da hun døde under krigen (1940-45) ble eiendommen testamentert til Røde Kors. Otto Martens' far var lege i Balestrand og overtok eiendommen som heter Balderslund. Plantene ble senere tatt med til Trondheim.

***Pulmonaria* cf. *saccharata* – flekkklungeurt**

Bladene har sølvfargete flekker og er meget dekorative. Den er kanskje mest dyrket for bladverkets skyld. Flekkklungeurt er heller ikke særlig vanlig, og vi har ikke sett blomstene. I ventebed:

Pulmonaria cf. *saccharata*: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden. Den var meget omfangsrik.

***Pulsatilla pratensis* – kubjelle**

Kubjelle er sjelden å se i hagen, iallfall som eldre. I ventebed:

Pulsatilla pratensis: ST Makvik, Malvikveien 181, Einar Belboe. Han har den fra No Helgeland-kysten. Alderen er uvisst, men planten er gammel.

***Ranunculus aconitifolius* (flore pleno) – duppesoleie**

Dette er virkelig en av de staudene man "får" av noen, siden den ikke setter frø. Vi har truffet på flere som ønsker seg denne. Den er ikke uvanlig i vårt område, men likevel langt vanligere lenger nord. De tre vi har i ventebed kommer til dels nordfra. Duppesoleie er mer uvanlig sør i landet, og dette kan ha med blomstringen å gjøre, for den har et forholdsvis kortvarig flor. Siden faller den etter hvert sammen for så å forsvinne helt til neste år, så den må plantes med omhu slik at den blir kamuflert utover sommeren. Blomstrefloret varer lenger jo lenger nord den vokser. I ventebed:

Ranunculus aconitifolius: ST Trondheim, Peder Morsets vei 21, Inger Marna Beskeland. Planten er minst 50 år gammel, og den vokser i tykke "hekker". Den kommer fra bestemoren, Marit Reitan i Flå, ST Melhus.

Ranunculus aconitifolius: ST Trondheim, Tyholtveien 32, Thyra Solem, som har hatt den i sin hage i ca. 30 år. Hun fikk den av en venninne som igjen hadde fått den fra prestegården på Stokmarknes, No Hadsel der den stod i store mengder.

Ranunculus aconitifolius: NT Vikna, Rørvik, Fossåveien 8, Evy Sinkaborg. Alderen er ukjent.

Den er også kalt ranunkel (Karin Hellem, Nes i ST Bjugn), sølvknapp og hvite dupper.

***Rudbeckia laciniata* – gjerdesolhatt**

Gjerdesolhatt ble ikke meldt inn av hageiere. Det var først utpå ettersommeren 2004 vi oppdaget at den finnes spredt i det minste i Trøndelag, og er der forholdsvis vanlig i enkelte distrikter. Vi har bare sett den fylte formen, som kan være cultivaren 'Goldball', men det finnes flere fylte former. Gjerdesolhatt plantes ofte ved hushjørner eller inntil vegger der den kan bindes opp. I ventebed:

Rudbeckia laciniata – fylt: ST Midtre Gauldal, Bakkely V Røttem, der naboeine Inger og Bjarne Grytdal ga tillatelse til å ta med en rot. Huset var i mange år eid av Trygve Grytdal (død april 2004), som arvet den etter moren. Planten kom fra naboeiendommen Asphaug, der den iallfall fantes i 1968, men nå er utgått. Planten er minst 40 år gammel.

Rudbeckia laciniata – fylt: NT Verdal, Vinne, Leirgård, Marie Buran. Marie har gjerdesolhatt fra bestemoren. Planten er mer enn 60 år gammel.

***Sanguisorba obtusa* – buttaksblomst**

Denne er sjelden; vi har bare sett den i to hager (den andre i ST Trondheim, Jonsvannsveien). I ventebed:

Sanguisorba obtusa: NT Verran, Lillesand, Ingrid Næumann og Tor Bremseth som har bodd på bruket siden 1987. Sylvia Sørli (58 år) husker at moren plantet den; planten er ca. 50 år.

***Saponaria officinalis* – såpeurt**

Såpeurt finnes spredt i hager og av og til som forvillet. Vi har sett den med enkle og fylte blomster. I ventebed:

Saponaria officinalis: NT Stjørdal, Stjørdalshalsen, nær Husbyveien 38 der den vokser forvillet i veiskråning.

Saponaria officinalis: NT Verran, Lillesand, Ingrid Næumann og Tor Bremseth, som har bodd på bruket siden 1987. Såpeurt er tatt med fra Såviken, AA og kan iallfall føres tilbake til 1935.

***Saxifraga* – sildre**

Flere sildrer er i bruk, men vi har ikke viet dem så mye oppmerksomhet at de er blitt artsbestemt. Utenom skyggesildre *Saxifraga umbrosa* (se nedenfor) skiller vi foreløpig mellom to grupper som oftest plantes på grunnlendt mark eller berg.

***Saxifraga arendsii/cespitosa*-gruppen – hagesildre/teppesildre-gruppen**

Disse danner tette tuer der de korte skuddene står pakket sammen. Spadeformete blader med tannet ende. Blomstene er hvite eller rosa. I ventebed:

Saxifraga arendsii/cespitosa-gruppen: NT Namsos, Strandveien, forvillet fra hage til enebolig, på berg ned mot veien.

***Saxifraga hypnoides/rosacea*-gruppen – mosesildre/teppesildre-gruppen**

Disse danner flate, løse tuer eller matter av lange, krypende skudd med smale, spisse blader som spriker ut fra stengelen. Blomstene er ofte hvite. I ventebed:

Saxifraga hypnoides/rosacea: NT Namsos, Strandveien, forvillet fra hage til enebolig, på berg ned mot veien. Informant: Tone Holten Gerhardsen.

Saxifraga hypnoides/rosacea: NT Verran, Svean, forvillet fra gårdshage ned mot veien.

***Saxifraga umbrosa* – skyggesildre**

Skyggesildre er en del brukt, men er ikke vanlig. I hager som ikke er i hevd har den en tendens til å spre seg fra steinbed og berg til grasmark. I ventebed:

Saxifraga umbrosa: ST Trondheim, hytte ved Tømmerdalen vestre. Hytta er fra 1920/30-tallet og er ikke lenger i bruk. Skyggesildre har vært lenge på stedet og vokser rikelig på tomte. Informant: Mary Bye Storø.

Saxifraga umbrosa: NT Vikna, Rørvik. På gammel hagemur, gjenstående. Alderen er ukjent.

***Sedum* – bergknapp**

Bergknappartene har vi ikke sett så mye på, og det kan finnes flere arter enn de som er samlet inn. Flere av artene brer seg lett utover, og i gamle hager og eldre bebyggelse kan de dekke atskillige kvadratmetre på bergflater og i skrenter. Det blir stadig vanligere å se bergknapparter i berg og skjæringer langs veier.

***Sedum aizoon* – rakbergknapp**

Denne er registrert noen ganger, men er ikke vanlig. I ventebed:

Sedum aizoon: NT Verdal, nordsiden av Hyllbukta, der den er forvillet på strandbeerg og ned i strandkanten. Den skriver seg åpenbart fra nærmeste hus ovenfor stranden. Alderen er ukjent, men må være betydelig siden den vokser her i så store mengder (se Fremstad 2000a, figur 3).

***Sedum ewersii* – høstbergknapp**

Høstbergknapp er den sjeldneste av bergknappartene vi har registrert. Den ser ut til å ha mindre spredningsevne enn rakbergknapp og gravbergknapp. I ventebed:

Sedum ewersii: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Belboe. Alderen er ukjent.

Sedum ewersii: NT Steinkjer, Vive, Berit Tønne. Vive har 400 år hagetradisjoner; alt i denne hagen er av eldre dato.

***Sedum rupestre* – broddbergknapp**

Broddbergknapp er en norsk villart med meget spesiell utbredelse; et større område i det sørligste Norge og et konsentrert område rundt Trondheimsfjorden (jf. Fægri & Danielsen 1996). Det var overraskende å finne så mye av den i hagene, også i kystområder (for eksempel i MR Kristiansund) der den er langt utenfor sin naturlige utbredelse. Tidlig i sesongen kan vi ha blandet den sammen med *S. forsteranum*, som er blitt oversett (ikke forstått). I ventebed:

Sedum rupestre: ST Malvik, Malvikveien 181, Einar Belboe. Kommer fra gartner Tørset i Trondheim og er fra før 1940. Vi ser ikke bort fra at denne kan vise seg å være *S. forsteranum*.

Sedum rupestre: NT Leksvik, ved rv. 755 NV Havstein, nå ubebodd enebolig. Her vokser den i mengder i berg og veikant langs oppkjørseln. Her må den har vært lenge, men alderen er ukjent. I dette området har broddbergknapp også naturlige forekomster.

***Sedum spectabile* – oktoberbergknapp**

Den bleke smørbukken er mye brukt i hagene og plantes mest i bed sammen med stauder eller sommerblomster, sjeldnere på grunnlendt mark. I ventebed:

Sedum spectabile: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelmen. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

***Sedum spurium* – gravbergknapp**

Denne er den mest brukte av de små bergknapp-artene. I ventebed:

Sedum spurium: ST Trondheim, Bymarka, Holstvollen. Gjenstående i steinrøys i hagen til nedlagt småbruk.

Sedum spurium: NT Leksvik, ved rv 755 NV Havstein. Forvillet i nedre del av hagen ned mot veien, sammen med en rekke andre hageplanter.

Sedum spurium: NT Namsos, Strandveien 68, Tone Holten Gerhardsen. Den er fra hagen til et hus som ble bygd i 1950-årene. Hagen er eldre og trolig etablert sammen med et lite fritidshus som nå er blitt verksted.

Gravbergknapp finnes ofte forvillet, av og til også langt fra hager.

***Sedum telephium* ssp. *telephium* – hagesmørbukk**
Hagesmørbukk er mye brukt og står, som oktober-

bergknapp, vanligvis i staudebed. Den forekommer også i en svært mørk form, trolig sorten 'Atropurpureum', der blomsten er dypt purpurfarget og blader og stengler er rødsløpne. I ventebed:

Sedum telephium ssp. *telephium*: NT Verdal, ca. 1 km Ø Åsly, gjenstående på berg og forvillet i hagen til forlatt enebolig/fritidshus. Alderen er ukjent.

Sedum telephium ssp. *telephium*: NT Verran, Svean, forvillet fra gårdshage nedover mot veien. Alderen er ukjent.

***Sempevivum tectorum* – takløk**

Takløk er sett i flere hager, men uten at vi har hatt opplysninger om alderen. Det innsamlede materialet er tatt med for å ha i en demonstrasjonshage, ikke fordi vi vet noe om alderen eller forhistorien til materialet. I ventebed:

Sempervivum tectorum: ST Rissa, Fevåg kai, fra en hagekant.

***Solidago canadensis* – kanadagullris**

Den første beretningen om at kanadagullris ble dyrket i Norge er fra 1768 da den ble observert av P.D. Baade i mange hager i Trondheim. Den har muligens vært vanligere før; vi betrakter den ikke som særlig vanlig i dag. Den er fullt herdig, men forviller seg lite i Midt-Norge, i motsetning til på Østlandet. I ventebed:

Solidago canadensis: NT Mosvik, Vinje bruk, Brynhild Jenssen. Den er gammel på Vinje, men nøyaktig alder er ikke kjent.

Solidago canadensis: NT Verran, Svean. Forvillet fra gårdshage ned i veikant. Alderen er uvisst.

***Stachys grandiflora* – prydsvinerot**

Prydsvinerot viste seg å være vanligere i midt-norske hager enn forventet. Den står i staudebed, ofte i forkant av høyere arter, eller i noen tilfeller i bed for seg selv. I ventebed:

S. grandiflora: ST Bjugn, Sandvoll, Randi og Ove Dueskar. Randi tok plantene med seg fra barnedomshjemmet ved Råkvåg, ST Rissa, der moren tok hånd om den. Hvor moren fikk den fra er uvisst. På Sandvoll har den stått i iallfall 45 år. Der danner den nå et langt bed foran huset ut mot veien (figur 12); alt stammer fra én rot som er blitt delt.

S. grandiflora: ST Trondheim, Solhøgdeveien 34, Åsta og Otto Martens. Stammer opprinnelig fra en hage i SF Balestrand. Hagen der ble anlagt tidlig på 1900-tallet av amerikanske miss Abbott. Da hun døde under krigen (1940-45) ble eiendommen testamentert til Røde Kors. Otto Martens' far var

Figur 12. Prydsvinerot *Stachys grandiflora* finnes spredt i midt-norske hager, men får sjelden dominere som her (ST Bjugn, Sandvoll).

lege i Balestrand og overtok eiendommen som heter Balderslund. Plantene ble senere tatt med til Trondheim.

Symphytum asperum – förvalurt

Denne hadde vi ingen forventninger om, og den er knapt omtalt som hageplante noe sted, i motsetning til valurt *Symphytum officinale* (se nedenfor) og mellomvalurt *S. x uplandicum* (syn. *S. peregrinum*). Alle har vært i dyrking og finnes som gjenstående eller forvillet. Vi har ikke med sikkerhet påvist mellomvalurt under inventeringen. Derimot viste förvalurt (figur 13) seg å være vanlig, både i gårdshager og småhushager. Vi tror ikke den er rester etter dyrking, men er tatt inn som prydblant. Den blir ca. to meter høy, og står ofte som en "busk" bakerst i bed, ofte inntil vegger. På Gravåsørningen, NT Leksvik ble den sådd ut sammen med valurt (se *Symphytum officinale*). Förvalurt forekommer oss å være Midt-Norges minst påaktede hageplante. I ventebed:

Symphytum asperum – ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan være fra den tiden.

Symphytum asperum – ST Trondheim, Peder Morsets vei 21 (figur 13), Inger Marna Beskeland. Alderen er ukjent.

Symphytum asperum – NT Inderøy, Hylla, Hyllaveien 53, i hagen til et hus fra 1900 og som skal rives for å gi plass for andre formål. Informant: nabo Roar Strand.

Symphytum officinale – valurt

Valurt nevnes i en del plantelister som gammel

medisinplante og typiske for inventaret i "bondehager" (Reisæter 1941, ukjent år). Vi hadde forventet å finne den i mange hager, men det slo ikke til. Den finnes hist og her, gjerne som gjenstående

Figur 13. Förvalurt *Symphytum asperum* er vanlig i midt-norske hager (ST Trondheim, Peder Morsetsv. 21).

etter dyrking. Vi har tatt med materiale for å ha i en demonstrasjonshage i RBH. I ventebed:

Symphytum officinale: NT Leksvik, Rydningen (Gravåsrrønningen), der eieren sådde den i 1988 som fôrplante for kaniner, fra frø kjøpt fra Østlandet.

***Tanacetum coccineum* – rosekrage**

(Synonym: *Pyretrum coccineum*, *P. roseum*, *Chrysanthemum coccineum*, *C. roseum*)

Rosekrage er forholdsvis sjelden, i alle fall som eldre plante i bed. (Vi har sett den flere ganger plantet i pletter utendørs.) Den blir fremhevet som god snittblomt. I ventebed:

Tanacetum coccineum – hvit: ST Trondheim, Soltun ved Gaustad på Byneset, Elly og Knut Ås-egg. Den eneste blomsten som kom på materialet som ble samlet i juni 2004 var hvit. Huset er fra 1936, og planten kan være fra mellomkrigstiden.

Tanacetum coccineum – skarpt rosa: NT Leksvik, Skogtrøbakken, Hjørdis Sollie. Planten ble anskaffet tidlig i 1950-årene.

***Tanacetum parthenium* – matrem**

(Synonym: *Chrysanthemum parthenium*)

Matrem er en tradisjonsrik plante som har vært dyrket for medisinsk bruk (Mørkved 1998). Den er fremdeles forholdsvis vanlig i midnorske hager, men det virker ikke som om brukstradisjonene er holdt i live. En del av eierne kjenner heller ikke til plantens navn. I ventebed:

Tanacetum parthenium: ST Trondheim, Peder Morsets vei 21, Inger Marna Beskeland. I hennes hage er det mye matrem. Den stammer fra hagen til hagearkitekt Edith Weydal Vik, Trondheim og kan være fra 1950-årene.

***Tanacetum vulgare* – reinfann**

(Synonym: *Chrysanthemum vulgare*)

Villplanten reinfann er mye brukt i hager, dels som prydplante, dels kanskje som gjenstående etter dyrking for medisinske formål. Langt sjeldnere er formen med krusete blader. Vi har fått tak i to stiklinger, begge fra høyereliggende områder. I ventebed:

Tanacetum vulgare: ST Frøya, Sula fyr. Ved fyret står 3-4 større bestander av reinfann som åpenbart skriver seg fra en hage ved fyret. Fyret ble tent i 1909 og avfolket i 1974 (Bjørkhaug 1987). Det ligger tett opptil fiskeværrets bebyggelse, der det er mange stauderike hager. (Disse blir undersøkt ved en senere anledning.)

Tanacetum vulgare var. *crispum* – kruset form: ST Midte Gauldal, Soknedal, Solemsetra. Setra ble oppsøkt i 2003 i forbindelse med under-

søkelser rundt mesterrot *Peucedanum ostruthium*. Her vokste krusbladet reinfann svært sparsomt inntil grunnmuren på nedsiden av huset. I august 2004 ble Solemsetra oppsøkt på nytt. Det siste året hadde planten vokst betraktelig, og litt av den ble tatt med for oppformering i RBH.

Tanacetum vulgare var. *crispum* – kruset form: ST Oppdal, Fagerhaug, Nyhaugen, ved Line Bretten og Gorm Aukrust. Denne går tilbake til mellomkrigstiden (S. Bretten pers. medd.). Hagen på Nyhaugen er en klassisk småbrukshage som har de tradisjonelle fire r-ene: rips, rabarbra, reinfann og rogn (*Ribes rubrum/spicatum*, *Rheum*, *Tanacetum vulgare*, *Sorbus aucuparia*).

***Thalictrum minus* – kystfrøstjerne**

Denne ble vi oppmerksom på i et TV-program fra Hvam gård, Akershus våren 2004, der det er en museumshage med gamle stauder. Vi hadde overhodet ikke tenkt på denne som aktuell for prosjektet og heller ikke sett den noe sted, men Solem har den i sin hage. I Trondheim har den bare ca. 30 år på baken, men roten kommer fra hagen til Thyra oldemor, Hanna Regine Liniegård som bodde i Tistedalen, Øf Halden, på slutten av 1800- og begynnelsen av 1900-tallet. Hanna Regine brukte den som pyntegrønt i buketter; hun var den som laget buketter til fest og begravelse i bygda, og hadde en liten, men blomsterfylt hage.

Senere ble kystfrøstjerne registrert i en hage til, hos Hedy Hervik, Stubbveien 7a, Hommelvik, ST Malvik. I ventebed:

Thalictrum minus: ST Trondheim, Tyholtveien 32, Thyra Solem, se over.

***Trollius europaeus* – ballblom**

Ballblom er viltvoksende i østlige deler av Trøndelag, der den sikkert blir tatt inn i hagene. Når en finner den i hager på ytterkysten, kan det være materiale som er tatt med østfra eller handelsvare. Den er vanlig som hageplante i Midt-Norge. I ventebed:

Trollius europaeus: ST Oppdal, Vognill, Skogly, Tut Jessen og Jon Arne Snelli, på et småbruk som ble bygd i 1933 av Gudmanda og Arne Vorhaug.

Trollius europaeus: ST Trondheim, Alexander Kjelandsgt. 1, i hagen til Sofie Hegli og Jens Thomas Sagør der den står som solitærplante i plenen. Hagen er fra mellomkrigstiden.

***Tulipa sylvestris* – villtulipan**

Villtulipan (figur 14E) har fått navnet fordi den sørvest i landet finnes forvillet. I Midt-Norge ser den ut til å være svært sjelden i hager, og vi har bare to registreringer av den; én fra ST Trond-

heim, Jakobsli der det meldes av Kari Moslet at den spres lett. Hennes tulipan er hentet fra Innherred. Villtulipan vokser også i en av de hagene vi har hentet mest materiale fra. I ventebed:

Tulipa sylvestris: ST Trondheim, Hyllveien 11B, Arild Hjelman. Han har tatt over hagen til hagearkitekt Edith Weydahl Vik fra 1950-årene, og planten kan skrive seg fra den tiden. Villtulipan er ikke kjent forvillet i Midt-Norge.

***Veratrum album* – nyserot**

Nyserot hører til sjeldenhetene og er nevnt som en av de såkalte klosterplantene. Den er svært giftig, men har hatt en medisinsk betydning. Vi har to innsamlinger i ventebed, men tror at disse kan ha samme opphav. På 1800-tallet var både Vive og By eiet av en tromsøværing som plantet trømsøpalme *Heracleum 'laciniatum'* på Vive. Vi anser det som mulig at han også har introdusert nyseroten, som vokser vill i Vest-Finnmark, til gårdene i Steinkjer. Berit Tønne (pers. medd.) mener den må stamme fra den tiden da Vive lå under Reinsklosteret i ST Rissa.

Veratrum album: NT Steinkjer, Helge-Rein-By bruk, Inger og Knut Getz. Der står den litt bortgjemt i parken. Om bruket se kap. 2.

Veratrum album: NT Steinkjer, Vive, Berit Tønne. Hos Berit står den i fem store bestander på rekke i en av terrassene og gjør et mektig inntrykk. Vive har 400 år hagehistorie, og det er ikke umulig at den kan gå tilbake til førreformatorisk tid.

***Veronica longifolia* – storveronika**

Denne er viltvoksende i Norge, men er også forvillet fra hager. Den må betraktes som sjelden i hagesammenheng i vårt område. I ventebed:

Veronica longifolia: ST Oppdal, Vognill, Skogly, Tut Jessen og Jon Arne Sneli. Det sto ett eneste eksemplar inneklemt i et hav av prakthjelm. Eierne var først nylig blitt oppmerksom på den. Sansynligvis har også denne arten vært på stedet i "den blå hagen" fra starten i Gudmanda og Arne Vorhaugs hage fra 1933.

***Vinca minor* – gravmyrt**

Gravmyrt er forvedet, men tas ofte (også i "Sortslisten", Det norske hageselskap 1998) med under staudene. Den er mye brukt som bunndekke i bed, særlig i beplantninger av busker. Vi har sjelden spurt om alderen, men i én hage finnes den med to farger, og begge går 50-60 år tilbake. I ventebed:

Vinca minor – blå: NT Leksvik, Bergset, Torbjørn Rønning. Han er nå pensjonist. Planten skriver seg fra huset til foreldrene, Gunvor og Karl Rønning

på Hindrum, og ble flyttet til Bergset på 1960-tallet.

Vinca minor – rødilla (figur 14F): Som over. Rødilla sorter av gravmyrt nevnes ikke i "Sortslisten", heller ikke av (Fischer 1978) som regner opp 16 kultivarer med ulik blomsterfarge, -størrelse, normale og variegerte blader. Ingen synes å stemme med sorten fra Bergset. En mulighet er kultivaren 'Atropupurea' med purpurøde blomster som er nevnt i Langschwager (1991).

***Viola cornuta* – hornfiol**

Hornfiol er mye brukt i midtnorske hager, men gjør sjelden særlig mye av seg. Vi har inntrykk av at materialet er nokså ungt. Ingen av informantene har nevnt gamle hornfioler. Desto mer overraskende var det å komme over en hage der hornfiol vokser i påfallende store mengder. I ventebed:

Viola cornuta: NT Leksvik, Skogtrøbakken, Hjørdis Sollie. Her står mange og store tuer i en skråning mellom huset og fylkesveien. Plantene går tilbake til et kjøp tidlig i 1950-årene. Siden er den blitt delt og spredt rundt i skråningen. Fargen varierer fra dyp blåilla til mellomblå. Den blomstrer svært rikelig og produserer mye frø. Frø er samlet etter innplantning i RBH.

***Viola odorata* – marsfiol**

Marsfiol (figur 14G) har neppe hatt særlig utbredelse i Midt-Norge, og har trolig bare vært plantet i storgårders hager og parker. Ingen av informantene våre har nevnt den, og vi har bare registrert den ved Reinsklosteret, ST Rissa. Her vokser den i steintrappa, i kanten av bed og i plenene i skråningen foran hovedhuset og i retning gårdsbruket. Eierne var ikke klar over hvilken plante som vokser der, men mente den er i spredning. Den tåler godt å bli utsatt for plenklipperen. Fremstad så marsfiol i fruktstadiet sensommers 2003 og 2004 (frøene forlengst spredt) og i rik blomstring i begynnelsen av april 2004. Alderen er ukjent, men bestanden er livskraftig. I ventebed:

Viola odorata: ST Rissa, Reisklosteret. Materiale ble hentet i september etter muntlig tilsagn fra eieren 7.4.04 om å få hente materiale senere på året.

5 Ringve botaniske hage

Genressursutvalg for kulturplanter har foreslått en plan for bevaring av genetiske ressurser av kulturplanter, deriblant stauder. Planen vil kunne føre til at botaniske hager og andre plantesamlinger blir "vertsinstitusjoner" for utvalgte planter som dyrkes med tanke på bevaring og spredning av det genetiske materialet. Uansett hvilken rolle Ringve botaniske hage (RBH) vil komme til å spille i et slikt bevaringsarbeid, tar RBH sikte på å opprette en demonstrasjonshage for gamle hageplanter. Denne er tenkt som en plantesamling med arter og sorter som har vært i mye bruk, noen som er sjeldnere, noen som er uvanlige, noen som viser stor variasjon i vekstform, blomsterfarge osv. Hensikten er å gi det hageinteresserte publikumet en samling for jevnføring med dets eget materiale, gi informasjon om plantenes navn, bruk osv., til å friske opp hageminner fra svundne dager og å gi publikum en god hageopplevelse.

I løpet av våren 2005 overlater prosjektet det innsamlede plantematerialet til RBH for innlemming i hagens samlinger. Utformingen av en demonstrasjonshage blir en utfordring for det hagekyndige personalet. Vi har likevel gjort oss noen tanker om hvordan en demonstrasjonshage rettet mot allmennheten kan organiseres. En mulighet er å lage flere tematiske bed, dvs. en samling bed med ulike grupper av arter:

-Prydstaudene i ett eller flere hovedbed. De(t) vil omfatte flertallet av artene og materialet omtalt i kap. 4.6. Samlingen bør også omfatte et parti med grunnlende (berg eller mur) for demonstrasjon av bergknapp *Sedum*, sildrer *Saxifraga* og andre arter som vokser best på grunn, tørr jord. Hovedbedområdet kan også ha solitærbed med arter som blir særlig omfangsrike, for eksempel skogskjegg *Aruncus dioicus* og båndgras *Phalaris arundinacea* f. *picta*.

-Nytteplantebed, med arter nevnt i kap. 4.3, gjerne formet som en kjøkkenhage.

-Plenområde der tusenfryd *Bellis perennis*, krypfredløs *Lysimachia nummularia* og marsfiol *Viola odorata* kan bre seg utover og som om våren er full av sibirstjerne *Scilla siberica* og andre løkplanter.

-Villplantebed med de viktigste villplantene som hageeiere i Midt-Norge gjerne tar inn i hagene sine, se kap. 4.4.

Vi tror det er viktig at anlegget utformes slik at bedene utgjør en separat avdeling innen RBHs arealer, på linje med "Systemet" og "Renessanse-

hagen". Demonstrasjonshagen bør kunne fungere som "publikumsmagnet", en attraksjon i seg selv som trekker staudeinteresserte til Ringve. Vi mener det også er viktig at anlegget har muligheter for utvidelser for planter som kan tenkes å komme til etter hvert som kunnskapen øker om hva som har vært og fremdeles er i dyrkning, og etter som flere arter kan bli samlet.

6 Sammendrag og anbefalinger

Nedenfor gir vi noen kommentarer til gjennomføring av prosjektet og resultatene.

Tidsramme og geografisk spenn. Så vidt vi vet er prosjektet "Gamle hageplanter i Midt-Norge" den første undersøkelsen av hva som finnes av tradisjonelle ("gamle") stauder i hagene i landsdelen. I løpet av to sesonger (2003-04) har det ikke vært mulig å gi en fullgod oversikt over emnet. Det er fremdeles mange distrikter som burde vært besøkt, særlig MR fra Romsdalen og sørover. Også i Trøndelag er det distrikter vi ikke har rukket å besøke. Undersøkelsene bør forlenges med bedre dekning av MR og særlig på Sunnmøre, der en av klimatiske grunner kan vente til dels andre hageplanter enn i strøk med barskere vinterklima.

Vanlige og sjeldne arter. Trass i prosjektets korte varighet og et stort geografisk område som skulle dekkes, mener vi å ha kommet frem til en liste over arter, artsgrupper, sorter og hybrider (kalt arter i det følgende) som har vært og er vanlige i landsdelen. Disse er så utbredt at det ikke er behov for særskilte tiltak for å sikre artenes fortsatte eksistens, jf. kap. 3, de plantene som er ført opp som svært vanlige og vanlige, til sammen ca. 45 arter. Imidlertid viser flere av disse en variasjon som kan bli gjenstand for bevaringstiltak. Ca. 30 arter forekommer spredt, dvs. at de er verken særlig vanlige eller sjeldne. Også blant disse kan det finnes former som er særlig bevaringsverdige, spesielt materiale med stor historisk interesse, som de forvillede påskeliljene i MR. Selv om status til disse er god i dag, gir det større sikkerhet for fremtiden om materialet finnes på flere voksesteder enn der de finnes i dag. 25-30 arter er registrert én eller så få ganger at de må betegnes som sjeldne.

Hagetyper og artsinventar. Prosjektet har prøvd å omfatte ulike typer hager: byhager, gårdshager (store og små bruk), et par setre, noen embetsmannshager, fyrhager m.m. Vi har oppsøkt en del kirkegårder og tror at de i liten grad kan bidra når det gjelder tradisjonsrike hageplanter. Unntak finnes, som Aukra kirke (MR Aukra, se 4.6 om *Narcissus pseudonarcissus*) og Romfo kirke (MR Sunndal, der det vokser bjønnrot *Meum athamanticum*). I parken til Nidarosdomen (ST Trondheim) er russeblåstjerne (*Scilla siberica*) så kraftig forvillet at den nok tilfredsstillende prosjektets alderskrav. Her er det fremdeles mye arbeid utgjort.

Hagefloraen i midtnorske hager har mye til felles med den en finner i andre landsdeler, dvs. at en del arter er vanlige over store deler av Norge (jf. Mørkved 2000, Marstein 2000, Åsen 2003) og nærmest er "standardplanter". Innen arter som er så mye brukt, kan det være betydelig genetisk variasjon. På den annen side har landsdelene sine spesielle arter, som skogtulipan *Tulipa sylvestris* i sørvest (Åsen 2004) og steigenlilje *Lilium monadelphum* og seiersløk *Allium victorialis* m.fl. i nord (Mørkved 2000). Vi har så langt ikke grunnlag for å peke ut spesialiteter for Midt-Norge, dertil er det for mange ubesøkte steder og hager. En kandidat til "Midt-Norges hageplante" kan være hageprimula *Primula elatior*.

Mørkved (2000) fant at i nord-norske småhager har ca. 130 arter "vært av betydning" fra 1800-tallet av. Materialet i ventebedene i RBH omfatter ca. 135 arter eller hybrider/hybridgrupper, hvorav noen har stor morfologisk variasjon. Det er litt overraskende at antallet synes å være like høyt i Nord-Norge som i Midt-Norge, de klimatiske betingelsene tatt i betraktning. Noe av forskjellen kan ligge i undersøkelsenes varighet og omfang. Hvis våre undersøkelser i Midt-Norge hadde pågått i flere sesonger, ville vi ganske sikkert ha kommet frem til et høyere antall arter. Tabell 1 omfatter for eksempel få primula/aurikler *Primula*, ingen humle *Humulus lupulus*, rabarbra *Rheum*, løk *Allium*, vårplanter som snøstjerne *Chionodoxa*, krokus *Crocus*, snøklokke *Galanthus*, perleblom *Muscari*, blåstjerne *Scilla* m.fl. som har lang historie i landsdelen. Et mer omfattende registrerings- og innsamlingsarbeid ville følgelig ha økt listen over arter "som har vært av betydning" i Midt-Norge.

Identifisering av hageplanter. Vi ser behov for å avklare både identiteten og kjennetegnene for arter og artsgrupper, der vi mener at hagelitteraturen gir få eller motstridende opplysninger om florakarakterer og morfologisk variasjon. Det er ønskelig å få utarbeidet nøkler eller et "atlas" over arter og variasjoner innen norske hageplanter, med gode illustrasjoner. Hageplanter burde også bli gjenstand for genetiske studier, på linje med de som er satt i gang på mesterrot *Peucedanum ostruthium* (Universitetet i Bergen, Arboretet og Botanisk hage, Agder naturmuseum og botanisk hage og NTNU) og hjelm *Aconitum* (Universitetet i Tromsø) og andre studier, som er utført på påskelilje *Narcissus pseudonarcissus* (Universitetet i Bergen, Øvstedal et al. 2000). Narcisser kan det være verdt å gå videre på, ved å trekke inn

flere bestander i Sogn og de i MR. Andre vanskelige grupper er ridderspore *Delphinium*, brannlilje/hagelilje, *Lilium bulbiferum/x hollandicum*, pioner *Paeonia* og asters *Aster*.

Bevaring. Det blir ikke prosjektet ”Gamle hageplanter i Midt-Norge” som til slutt kommer til å vedta hvilke planter fra prosjektet (om noen) skal bli gjenstand for ”offentlig bevaring” i form av frø eller vevskulturer i genbank, eller gjennom utendørs kultur i botaniske hager, museumshager eller andre anlegg som pekes ut som ”klonarkiv”. Mange arter er dessuten fremdeles så mye i dyrking at de neppe står i fare for å forsvinne fra hagene. (Mange av plantene som er tatt inn for en demonstrasjonshage i RBH tilhører denne kategorien.) Noen har vi derimot funnet en enkelt gang eller de synes å være så sjeldne at det kan være aktuelt å iverksette tiltak for å bevare dem i genbank eller i klonarkiv eller begge deler. Vi mener følgende planter kan være kandidater for bevaringstiltak i offentlig regi (noen er vist i figur 14):

Aconitum napellus – storhjelmskjold (se figur 3). Visstnok vanligere tidligere, nå svært sjelden.

Aquilegia vulgaris – akeleie, rosa, fylt (se figur 5E). Sjelden.

Arnica montana – solblom. Sjelden.

Artemisia abrotanum – abrodd (figur 14B). Vanligere tidligere, nå sjelden.

Asparagus officinalis – asparges. Vanligere tidligere, nå sjelden eller erstattet med nyere materiale.

Centaurea cf. *cheiranthifolia* var. *purpurascens* – en honningknoppurt-lignende plante. Sjelden.

Fritillaria meleagris – rutelilje. Sjelden.

Lilium martagon – krøll-lilje, rosa, fylt (figur 14C). Sjelden.

Luzula luzuloides – hvitfrytle (figur 14D). Sjelden, av stor kultur/hagehistorisk verdi.

Mertensia cf. *ciliata* – østersurt-art. Sjelden.

Tanacetum vulgare var. *crispum* – reinfann, krusbladet. Sjelden, muligens vanligere tidligere.

Tulipa sylvestris – skogtulipan (figur 14E). Sjelden.

Vinca minor – gravmyrt, rødilla (figur 14F). Sjelden.

Veratrum album – nyserot. Sjelden.

Viola odorata – marsfiol (figur 14G). Sjelden.

A

B

C

D

E

F

G

Figur 14. Sjeldne arter i midtnorske hager, ev. arter for bevaring i genbank, se også liste s. 68: A solblom *Arnica montana*, B abrodd *Artemisia abrotanum*, C fylt krølllilje *Lilium martagon*, D hvitfrytle *Luzula luzuloides*, E skogtulipan *Tulipa sylvestris*, F rødilla gravmyrt *Vinca minor*, G marsfiol *Viola odorata*.

7 Litteratur

- Alm, T., Often, A. & Piirainen, M. 2003. Engtoppklokke *Campanula glomerata* ssp. *glomerata* i Sør-Varanger, Finnmark – med noen kommentarer til toppklokkene i Nord-Norge. – Blyttia 61: 21-28.
- Backer, I. 1980. Prestegårdshager. – Foreningen til norske fortidsminnesmerkers bevaring Årbok 90: 87-104.
- Balvoll, G. & Weisæth, G. 1994. Horticultura. Norsk hagebok frå 1694 av Christian Gartner. – Landbruksforlaget. 96 s.
- Bille, O. 1959. Våre hageblomsters historie. – Johan Grundt Tanum, Oslo. 159 s.
- Bjørkhaug, B. 1987. Norges fyr. 1-2. – Grøndahl et Sønn, Oslo. 2 b.
- Brakstad, E. 1970-75. Bygdehistorie for Tingvoll og Straumsnes. 2. – Tingvoll Sogelag og Straumsnes Bygdeboknemnd, Tingvoll.
- Bratberg, T. 1996. Trondheim byleksikon. – Kunnskapsforlaget, Oslo. 679 s.
- Bruun, M. 1984. Hundre grønne år. Våre hager i bilder 1884-1984. – Det norske hageselskap, Oslo. 160 s.
- Bryn, H. 1888. Indberetning til det kongelige norske videnskabers selskab om en botanisk reise i det trondhjemske sommrene 1886. – K. norske Vidensk. Selsk. Skr. 1886/87: 1-20.
- Baade, P.D. 1768. Trondhiemske Have-Planter. – K. norske Vidensk. Selsk. Skr. 4: 372-416.
- Christian Gartner 1694. Horticultura, Det er: En kort Undervisning og Anledning Hvorledis En liden Lyst-Urte-Frugt- eller Kiøcken-Have I disse Nordiske Lande, særligen her Nordenfields best kand funderis, anleggis, innhægnis, afdeelis, Jorden dyrkis, plantis, saais, vandis, formeeris og bevaris. - Kiøbenhafn.
- Conradi, E., Eggen, M., von Essen, M. & Langeland, K. 2000. Gjennom hageporten til hundre års hageglede. – Landbruksforlaget, Oslo. 208 s.
- Dahl, O. 1892. En gammel trondhjemsflora af Joachim Irgens. – Archiv Math. Naturvid. 15: 348-391, 16: 1-49.
- Det norske hageselskap 1998. Hageselskapets sortsliste. – Grøndahl og Dreyers Forlag, Det norske hageselskap, Oslo. 304 s.
- Elven R. & Fremstad, E. 2000. Fremmede planter i Norge. Flerårige arter av slekten lupin *Lupinus* L. – Blyttia 58: 10-22.
- Fischer, L. 1978. *Vinca minor* L. – NLH, Semesteroppgave 1. Skildring av planter. 16 s. Stensilert. [Finnes i arkivet etter Oddvin Reisæter, NLH, Institutt for plante- og miljøvitenskap.]
- Fremstad, E. 2000a. Naturalisering av hageplanter. – S. 32-39 i Moe, D., Salvesen, P.H. & Øvstedal, D.O. (red.) Historiske hager. Alma Mater, Bergen.
- Fremstad, E. 2000b. Skjøtelsesplan for innmarka til Kongsvold Fjeldstue. – NTNU Vitensk.mus. Rapp.bot. Ser. 2000-6: 1-34.
- Fremstad, E. 2004. Mesterrot *Peucedanum ostruthium* i Midt-Norge. – Blyttia 62: 62-70.
- Fremstad, E. & Elven, R. 1997a. Alien plants in Norway and dynamics in the flora: a review. – Norsk geogr. Tidsskr. 51: 199-218.
- Fremstad, E. & Elven, R. 1997b. Fremmede planter i Norge. De store *Fallopia*-astene. – Blyttia 55: 3-14.
- Fægri, K. 1945. Mesterroten funnet i Trøndelag. – Naturen 69: 62-63.
- Fægri, K. & Danielsen, A. 1996. Maps of distribution of Norwegian vascular plants. III. The southeastern element. – Fagbokforlaget, Bergen. 129, 40 s.
- Genressursutvalg for kulturplanter 20004. Plan og strategi for langsiktig bevaring av plante genetiske ressurser i klonarkiv. – Høringspapirer. 17 s.
- Genressursutvalg for kulturplanter og Det norske hageselskap 2003. Ta plantearven i bruk. – Bilag til Norsk hagetidende februar 2003. 19 s.
- Gjærevoll, I. 2002. "Man må dyrke sin have" – hage, park og jordbrukslandskapet. – S. 53-63 i Guttormsen, S. (red.) Lystgårdene på Lade. En reise i Trondheims Arkadia. Ringve Museums Skrifter VIII. Trondheim.
- Gjærevoll, O. & Hagen, E. 1970-75. Frå plantelivet. – S. 116-126 i Brakstad, E. Bygdehistorie for Tingvoll og Straumsnes. 2. Tingvoll Sogelag og Straumsnes Bygdeboknemnd, Tingvoll.
- Grue, U.D. (red.) 1993. Ta vare på gamle hager. – Statens fagtjeneste for landbruket/Hageselskapet. 52 s.
- Handeland, S. 1989. Lungeurt – ei vrien slekt på frammarsj i Norge. – Blyttia 47: 37-44.
- Handeland, S. 1990. Hageplanter som har forvilla seg og etablert seg i Bergensområdet. – Hovedsagsoppg. Univ. Bergen. 140 s. Upubl.
- Holm, C. 2003. Akeleie – vakker og vidløftig. – Hagen for alle 2003-4: 52-57.
- Høeg, O.A. 1945. Planteveksten i Strinda. – Strinda bygdebok 2: 451-470.
- Høeg, O.A. 1976. Planter og tradisjon. Floraen i levende tale og tradisjon i Norge 1925-1973. – Universitetsforlaget, Oslo. 751 s.
- Jansson, E. & Persson, K. 2004. Mor Annas lökar öppnar för vetenskapen. Sveriges narciss inventeras. – Svensk bot., Tidskr. 2000-1: 10-20.
- Julnes, J. & Rød, K. (red.) 1985. Aukra kyrkje

- 150 år. – Aukra, Aukra sokneråd. 125 s.
- Karlsson, T. 2002. Nyheter i den svenska kärlväxtfloran. 1. Ormbunksväxter – jordrosväxter. – Svensk bot. Tidskr. 96: 75-93.
- Krovoll, A. & Nettelbladt, M. 1985. Catalogue of the J.E. Gunnerus herbarium. – K. norske Vidensk. Selsk. Mus. Gunneria 52: 1-173.
- Langeland, K. 1992. Oldemors stauder i våre hager. – Schibsted, Oslo. 175 s.
- Langeland, K. 2003. *Astilbe* – en vakker dekkoperasjon. – Norsk Hagetidend 2003-11/12: 690-693.
- Langschwager, L. (red.) 1991. Havens staudefleksikon. – Det danske haveselskap. 420 s.
- Leirvik, S. 1991. Nærøy bygdebok. Gårder og slekter i Nærøy 1600-1964. V. Brukerhistorie. – Nærøy. 741 s.
- Lid, J. & Lid, D.T. 1994. Norsk flora. 6. utg. ved Reidar Elven. – Det norske samlaget, Oslo. 1014 s.
- Lid, J. & Lid, D.T. 2005. Norsk flora. 7. utg. Red.: Reidar Elven. – Det norske samlaget, Oslo. 1230 s.
- Lund, O., Thorsrud, A. & Castberg, K.K.S. (red.) 1960. Norsk hagebruksleksikon. - Aschehoug & co, Oslo. 2 b.
- Marstein, M. 2000. Bruk av lokale hageplanter ved museene. – s. 154-163 i Moe, D., Salvesen, P.H. & Øvstedal, D.O. (red.) Historiske hager. Alma Mater, Bergen.
- Mathew, B. 1981. The Iris. – Batsford, London. 202 s.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge. Vegetasjon. – Statens kartverk, Hønefoss. 199 s.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2003. Den nya nordiska floran. - Wahlström og Widstrand, Stockholm. 928 s.
- Mørkved, B. 1998. Fra kvinne til kvinne. – Ottar 1998-2: 43-48.
- Mørkved, B. 2000. Småhagene i Nord-Norge. – S. 144-152 i Moe, D., Salvesen, P.H. & Øvstedal, D.O. (red.) Historiske hager. Alma Mater, Bergen.
- Mørkved, B. 2001. Stauder – grønne kulturskatter. – Ottar 2001-2: 28-38.
- Nordhagen, R. 1951. Lushatt og tyrihjel. De botaniske motiver i nordiske navn på *Aconitum septentrionale*. – Norge 1: 78-254.
- Nordhagen, R. 1954a. Om gjennombruddet av den engelske landskapsstil i nordisk havekunst og dens betydning for Nordens flora. – Blyttia 12: 37-101.
- Nordhagen, R. 1954b. Om *Poa Chaixii* i det gamle parkanlegg på Rotvoll ved Trondheim og et funn av *Luzula luzuloides* i Lunden på Kjørbo i Bærum. – Blyttia 12: 158-166.
- Norsk hageleksikon 1982. Norsk hageleksikon. Pryd- og nyttevekster ute og inne. – Forlaget Det Beste, Oslo. 731 s.
- Often, A. & Graff, G. 1994. Skillekarakterer for kjempebjørnekjeks – *Heracleum mantegazzianum* – og tromsøplame – *H. 'laciniatum'*. – Blyttia 52: 129-133.
- Page, M. 2002. The gardener's guide to growing peonies. – David & Charles, Newton Abbot, Devon og Timber Press, Portland, Oregon. 160 s.
- Reisæter, O. 1941. Litt om bondehageplanter og deira soge. – [ref. ukjent] 1941-2: 57-67.
- Reisæter, O. [ukjent år] Bondehagen. Planteval. – Vestlandsk landbruk [år/volum]-1: 46-50.
- Reisæter, O. 1979. Om bruken av våre ville planteslag i hagar og grønlanlegg. – Årsskrift for planteskoledrift og dendrologi 23/25: 80-100.
- Rich, T.C.G. & Jermy, A.C. Plant crib 1998. – Botanical Society of the British Isles, London. 391 s.
- Rognerød, D.-I. 1997. På historisk grunn, en kulturhistorisk reise til statlige eiendommer. – Statsbygg, Oslo. 71 s.
- Sand, S. 2003. Ringve lager klonarkiv for hageplanter. – S. 25 i Adresseavisen 8.5.2003.
- Sand, S. 2004. Sikrer oldemors staudefed. – S. 13 i Adresseavisen 19.8.2004.
- Sandved, M. (red.) 1997. Gyldendals nye store hagebok. – Gyldendal fakta, Oslo. 494 s.
- Schnitler, C.W. 1916. Norske haver i gammel og ny tid. Norsk havekunsts historie med oversikter over de europeiske havers utvikling. 1-2. – Alb. Cammermeyers forlag, Kristiania. 2 b.
- Schul, J. 2001. Hvilken plante hvor. – J.W. Cap-pelens forlag 2001. 295 s.
- Schøning, G. 1779. Reise giennem en Deel af Norge i de Aar 1773, 1774, 1775 paa Hans Majestets Kongens Bekostning. 1-2. – Tapir, [Trondheim]. 2 b.
- Skard, T. 1958. [Upubl. manus om når planter først oppgis som dyrket i Norge.] – NLH, Institutt for plante- og miljøvitenskap, arkivet til O. Reisæter, arkivnr. 135.
- Skard, T. 1994. Klostre, prestegårder og havebruk. – Tidsskr. norske Landbr. 51: 4-19.
- Stace, C. 1997. New flora of the British Isles. 2nd ed. – Cambridge University Press, Cambridge. 1130 s.
- Storm, V. 1888. Notitser til Thronhjems Omegns Flora. II. – K. norske Vidensk. Selsk. Skr. 1886/87: 21-39.
- Tutin, T.G., Akeroyd, J.R. & Chater, A.O. 1993. 11. *Aconitum* L. – S. 254-256 i Tutin, T.G. et

- al. (red.) Flora Europaea. 1. Psilotaceae to Platanaceae. 2nd ed. Cambridge University Press, Cambridge.
- Tyler, T. 1999. Fyra sorters toppklocka *Campnula glomerata* i Norden. – Svensk bot. Tidskr. 93: 139-144.
- Tønne, B. uten år. Vibe gård i Ogndal. – Upublisert. 2 s.
- Taagvold, H. 1993. Isblomst/giftblomst. Planten som kom til Oppdal med en russisk soldat. – Bøgda vår. 1993: 33-36. Oppdal historielag.
- Ystad, A. & Sakshaug, I. 1973. Inderøyboka. Ei bygdebok for Inderøy, Røra og Sandvollan. 1. Den ålmenne delen. – Steinkjer. 427 s.
- Øvstedal, D.O., Fossen, T., Grahl-Nielsen, O., Jørgensen, K. & Bolstad, A.M. 2000. Beskrivelse av den trolig eldste norske påskelilje kultivar basert på kjemiske, morfologiske og cytologiske undersøkelser. – s. 28-31 i Moe, D., Salvesen, P.H. & Øvstedal, D.O. (red.) Historiske hager. Alma Mater, Bergen.
- Åsen, P.A. 2003. Gamle stauder på Agder. – Natur i Sør, Agder naturmuseums rapportserie 2003-2: 1-81.

K. NORSKE VIDENSK. SELSK. MUS. RAPP. BOT. SER. 1974-86
 UNIV. TRONDHEIM VITENSK. MUS. RAPP. BOT. SER. 1987-1995
 NTNU VITENSK. MUS. RAPP. BOT. SER. 1996-

1974	1	Klokk, T. Myrundersøkelser i Trondheimsregionen i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 30 s.	kr 50
	2	Bretten, S. Botaniske undersøkelser i forbindelse med generalplanarbeidet i Snillfjord kommune, Sør-Trøndelag. 24 s	utgått
	3	Moen, A. & T. Klokk. Botaniske verneverdier i Tydal kommune, Sør-Trøndelag. 15 s.	utgått
	4	Baadsvik, K. Registreringer av verneverdig strandengvegetasjon langs Trondheimsfjorden sommeren 1973. 65 s.	kr 100
	5	Moen, B.F. Undersøkelser av botaniske verneverdier i Rennebu kommune, Sør-Trøndelag. 52 s.	utgått
	6	Sivertsen, S. Botanisk befarings i Åbjøravassdraget 1972. 20 s.	utgått
	7	Baadsvik, K. Verneverdig strandbergvegetasjon langs Trondheimsfjorden - foreløpig rapport. 19 s.	kr 50
	8	Flatberg, K. I. & B. Sæther. Botanisk verneverdige områder i Trondheimsregionen. 51 s.	utgått
1975	1	Flatberg, K. I. Botanisk verneverdige områder i Rissa kommune, Sør-Trøndelag. 45 s.	utgått
	2	Bretten, S. Botaniske undersøkelser i forbindelse med generalplanarbeidet i Åfjord kommune, Sør-Trøndelag. 51 s	kr 100
	3	Moen, A. Myrundersøkelser i Rogaland. Rapport i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 127 s.	kr 100
	4	Hafsten, U. & T. Solem. Naturhistoriske undersøkelser i Forradalsområdet - et suboceanisk, høytliggende myrområde i Nord-Trøndelag. 46 s.	kr 50
	5	Moen, A. & B. F. Moen. Vegetasjonskart som hjelpemiddel i arealplanleggingen på Nerskogen, Sør-Trøndelag. 168 s., 1 pl.	kr 100
1976	1	Aune, E. I. Botaniske undersøkingar i samband med generalplanarbeidet i Hemne kommune, Sør-Trøndelag. 76 s.	kr 100
	2	Moen, A. Botaniske undersøkelser på Kvikne i Hedmark, med vegetasjonskart over Innerdalen. 100 s., 1 pl.	utgått
	3	Flatberg, K. I. Klassifisering av flora og vegetasjon i ferskvann og sump. 39 s.	kr 50
	4	Kjelvik, L. Botaniske undersøkelser i Snåsa kommune, Nord-Trøndelag. 55 s.	kr 100
	5	Hagen, M. Botaniske undersøkelser i Grøvuområdet i Sunndal kommune, Møre og Romsdal. 57 s.	kr 100
	6	Sivertsen, S. & Å. Erlandsen. Foreløpig liste over Basidiomycetes i Rana, Nordland. 15 s	kr 50
	7	Hagen, M. & J. Holten. Undersøkelser av flora og vegetasjon i et subalpint område, Rauma kommune, Møre og Romsdal. 82 s.	kr 100
	8	Flatberg, K. I. Myrundersøkelser i Sogn og Fjordane og Hordaland i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 112 s.	kr 100
	9	Moen, A., L. Kjelvik, S. Bretten, S. Sivertsen & B. Sæther. Vegetasjon og flora i Øvre Forradalsområdet i Nord-Trøndelag, med vegetasjonskart. 135 s., 2 pl.	kr 100
1977	1	Aune, E. I. & O. Kjærem. Botaniske undersøkingar ved Vefnsavassdraget, med vegetasjonskart. 138 s. 4 pl.	kr 100
	2	Sivertsen, I. Botaniske undersøkelser i Tydal kommune, Sør-Trøndelag. 49 s.	kr 50
	3	Aune, E. I. & O. Kjærem. Vegetasjon i planlagte magasin i Bjøllådalen og Stormdalen, med vegetasjonskart i 1:10 000, Saltfjellet/Svartisen-prosjektet. Botanisk delrapport nr. 1. 65 s., 2 pl	kr 100
	4	Baadsvik, K. & J. Suul (red.). Biologiske registreringer og verneinteresser i Litlvatnet, Agdenes kommune i Sør-Trøndelag. 55 s.	kr 100
	5	Aune, E. I. & O. Kjærem. Vegetasjonen i Saltfjellområdet, med vegetasjonskart Bjøllådal 2028 II i 1:50 000. Saltfjellet/Svartisen-prosjektet. Botanisk delrapport nr. 2. 75 s., 1 pl.	kr 100
	6	Moen, J. & A. Moen. Flora og vegetasjon i Tromsdalen i Verdal og Levanger, Nord-Trøndelag, med vegetasjonskart. 94 s., 1 pl.	kr 100
	7	Frisvoll, A. A. Undersøkelser av mosefloraen i Tromsdalen i Verdal og Levanger, Nord-Trøndelag, med hovedvekt på kalkmosefloraen. 37 s.	kr 50
	8	Aune, E. I., O. Kjærem & J. I. Koksvik. Botaniske og ferskvassbiologiske undersøkingar ved og i midtre Rismålsvatnet, Rødøy kommune, Nordland. 17 s.	kr 50

1978	1	Elven, R. Vegetasjonen ved Flatisen og Østerdalsisen, Rana, Nordland, med vegetasjonskart over Vesterdalen i 1:15 000. Saltfjellet/Svartisen-prosjektet. Botanisk delrapport nr. 3. 83 s., 1 pl.	kr 100
	2	Elven, R. Botaniske undersøkelser i Rien-Hyllingen-området, Røros, Sør-Trøndelag. 53 s	kr 100
	3	Aune, E. I. & O. Kjærem. Vegetasjonsundersøkingar i samband med planene for Saltdal-, Beiar-, Stor-Glomfjord- og Melfjordutbygginga. Saltfjellet/Svartisen-prosjektet. Botanisk delrapport nr. 4. 49 s.	kr 50
	4	Holten, J. I. Verneverdige edellaauvskoger i Trøndelag. 199 s.	kr 100
	5	Aune, E. I. & O. Kjærem. Floraen i Saltfjellet/Svartisen-området. Saltfjellet/Svartisen-prosjektet. Botanisk delrapport nr. 5. 86 s.	kr 100
	6	Aune, E. I. & O. Kjærem. Botaniske registreringar og vurderingar. Saltfjellet/Svartisen-prosjektet. Botanisk sluttrapport. 78 s., 4 pl.	kr 100
	7	Frisvoll, A. A. Mosefloraen i området Borrsåsen-Barøya-Nedre Tynes ved Levanger. 82 s.	kr 100
	8	Aune, E. I. Vegetasjonen i Vassfaret, Buskerud/Oppland med vegetasjonskart 1:10 000. 67 s., 6 pl.	kr 100
1979	1	Moen, B. F. Flora og vegetasjon i området Borrsåsen-Barøya-Kattangen. 71 s., 1 pl.	kr 100
	2	Gjærevoll, O. Oversikt over flora og vegetasjon i Oppdal kommune, Sør-Trøndelag. 44 s.	kr 50
	3	Torbergsen, E. M. Myrundersøkelser i Oppland i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 68 s.	kr 100
	4	Moen, A. & M. Selnes. Botaniske undersøkelser på Nord-Fosen, med vegetasjonkart. 96 s., 1 pl.	kr 100
	5	Kofoed, J. -E. Myrundersøkingar i Hordaland i samband med den norske myrreservatplanen. Supplerande undersøkingar. 51 s.	kr 100
	6	Elven, R. Botaniske verneverdier i Røros, Sør-Trøndelag. 158 s., 1 pl.	kr 100
	7	Holten, J. I. Botaniske undersøkelser i øvre Sunndalen, Grødalen, Lindalen og nærliggende fjellstrøk. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 1. 32 s.	kr 50
1980	1	Aune, E. I., S. Aa. Hatlelid & O. Kjærem. Botaniske undersøkingar i Kobbelv- og Hellemo-området, Nordland med vegetasjonskart i 1:10 000. 122 s., 1 pl.	kr 100
	2	Gjærevoll, O. Oversikt over flora og vegetasjon i Trollheimen. 42 s.	kr 50
	3	Torbergsen, E. M. Myrundersøkelser i Buskerud i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 104 s.	kr 100
	4	Aune, E. I., S. Aa. Hatlelid & O. Kjærem. Botaniske undersøkingar i Eiterådalen, Vefsn og Krutvatnet, Hattfjelldal. 58 s., 1 pl.	kr 100
	5	Baadsvik, K., T. Klokk & O. I. Rønning (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll, 16. - 18.3 1980. 279 s.	kr 100
	6	Aune, E. I. & J. I. Holten. Flora og vegetasjon i vestre Grødalen, Sunndal kommune, Møre og Romsdal. 40 s., 1 pl.	kr 100
	7	Sæther, B., T. Klokk & H. Taagvold. Flora og vegetasjon i Gaulas nedbørfelt, Sør-Trøndelag og Hedmark. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 2. 154 s., 3 pl.	kr 100
1981	1	Moen, A. Oppdragsforskning og vegetasjonskartlegging ved Botanisk avdeling, DKNVS, Museet. 49 s.	kr 50
	2	Sæther, B. Flora og vegetasjon i Nesåas nedbørfelt, Nord-Trøndelag. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 3. 39 s.	kr 50
	3	Moen, A. & L. Kjølvik. Botaniske undersøkelser i Garbergselva/Rotla-området i Selbu, Sør-Trøndelag, med vegetasjonskart. 106 s., 2 pl.	kr 100
	4	Kofoed, J. -E. Forsøk med kalibrering av ledningsevne målere. 14 s.	kr 50
	5	Baadsvik, K., T. Klokk & O. I. Rønning (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 15.-17.3.1981. 261 s.	kr 100
	6	Sæther, B., S. Bretten, M. Hagen, H. Taagvold & L. E. Vold. Flora og vegetasjon i Drivas ned- børfelt, Møre og Romsdal, Oppland og Sør-Trøndelag. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 4. 127 s.	kr 100
	7	Moen, A. & A. Pedersen. Myrundersøkelser i Agder-fylkene og Rogaland i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 252 s.	kr 100
	8	Iversen, S. T. Botaniske undersøkelser i forbindelse med generalplanarbeidet i Frøya kommune, Sør-Trøndelag. 63 s.	kr 100
	9	Sæther, B., J. -E. Kofoed & T. Øiaas. Flora og vegetasjon i Ognas og Skjækras nedbørfelt, Nord-Trøndelag. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 5. 67 s.	kr 100
	10	Wold, L. E. Flora og vegetasjon i Toås nedbørfelt, Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 6. 58 s.	kr 100
	11	Baadsvik, K. Flora og vegetasjon i Leksvik kommune, Nord-Trøndelag. 89 s	kr 100

1982	1 Selnes, M. og B. Sæther. Flora og vegetasjon i Sørlivassdraget, Nord-Trøndelag. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 7. 95 s.	kr 100
	2 Nettelbladt, M. Flora og vegetasjon i Lomsdalsvassdraget, Helgeland i Nordland. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 8. 60 s.	kr 100
	3 Sæther, B. Flora og vegetasjon i Istras nedbørfelt, Møre og Romsdal. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 9. 19 s.	kr 50
	4 Sæther, B. Flora og vegetasjon i Snåsavatnet, Nord-Trøndelag. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 10. 31 s.	kr 50
	5 Sæther, B. & A. Jakobsen. Flora og vegetasjon i Stjørdalselvas og Verdalselvas nedbørfelt, Nord-Trøndelag. Botaniske undersøkelser i 10-årsverna vassdrag. Delrapport 11. 59 s.	kr 100
	6 Kristiansen, J. N. Registrering av edellauvskoger i Nordland. 130 s.	kr 100
	7 Holten, J. I. Flora og vegetasjon i Lurudalen, Snåsa kommune, Nord-Trøndelag. 76 s., 2 pl.	kr 100
	8 Baadsvik, K. & O. I. Rønning (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 14.-16.3.1982. 259 s.	kr 100
1983	1 Moen, A. og medarbeidere. Myrundersøkelser i Nord-Trøndelag i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 160 s.	utgått
	2 Holten, J. I. Flora- og vegetasjonsundersøkelser i nedbørfeltene for Sanddøla og Luru i Nord-Trøndelag. 148 s.	kr 100
	3 Kjærem, O. Fire edellauvskogslokaliteter i Nordland. 15 s.	kr 50
	4 Moen, A. Myrundersøkelser i Sør-Trøndelag og Hedmark i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 138 s.	utgått
	5 Moen, A. & T. Ø. Olsen. Myrundersøkelser i Sogn og Fjordane i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 37 s.	kr 50
	6 Andersen, K. M. Flora og vegetasjon ved Ormsetvatnet i Verran, Nord-Trøndelag. 37 s., 1 pl.	kr 100
	7 Baadsvik, K. & O. I. Rønning (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 7.-8.3.1983. 131 s.	kr 100
1984	1 Krovoll, A. Undersøkelser av rik løvskog i Nordland, nordlige del. 40 s.	kr 50
	2 Granmo, A. Rike løvskoger på Ofotfjordens nordside. 46 s.	kr 50
	3 Andersen, K. M. Flora og vegetasjon i indre Visten, Vevelstad, Nordland. 53 s., 1 pl.	kr 100
	4 Holten, J. I. Flora- og vegetasjonsundersøkelser i Raumavassdraget, med vegetasjonskart i M 1:50 000 og 1:150 000. 141 s., 2 pl.	kr 100
	5 Moen, A. Myrundersøkelser i Møre og Romsdal i forbindelse med den norske myrreservatplanen. 86 s.	kr 100
	6 Andersen, K. M. Vegetasjon og flora i øvre Stjørdalsvassdraget, Meråker, Nord-Trøndelag. 83 s., 2 pl.	kr 100
	7 Baadsvik, K. & O. I. Rønning (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 18.-20.3.1984. 107 s.	kr 100
1985	1 Singaas, S. & A. Moen. Regionale studier og vern av myr i Sogn og Fjordane. 74 s.	kr 100
	2 Bretten, S. & A. Moen (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1985. 139 s.	kr 100
1986	1 Singaas, S. Flora og vegetasjon i Ormsetområdet i Verran, Nord-Trøndelag. Supplerende undersøkelser. 25 s.	kr 50
	2 Bretten, S. & O. I. Rønning (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1986. 132 s.	kr 100
1987	1 Bretten, S. & O. I. Rønning (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1987. 63 s.	kr 100
1988	1 Bretten, S. & O. I. Rønning (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1988. 133 s.	kr 100
1989	1 Wilmann, B. & A. Baudouin. EDB-basert framstilling av botaniske utbredelseskart. 21 s. + 10 kart.	kr 50
	2 Bretten, S. & O. I. Rønning (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1989. 136 s.	kr 100
1990	1 Singaas, S. Botaniske undersøkelser i vassdrag i Trøndelag for Verneplan IV. 101 s.	kr 100
1991	1 Singaas, S. Konesjonspålagte botaniske undersøkelser i reguleringssonen ved Storglomfjord-utbygginga, Meløy, Nordland. 35 s.	kr 50
	2 Bretten, S. & A. Krovoll (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1990 og 1991. 168 s.	kr 100

1992	1	Bretten, S. & A. Krovoll (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvold 1992. 100 s.	kr 100
1993	1	Arnesen, T., A. Moen & D.-I. Øien. Sølendet naturreservat. Oversyn over aktiviteteten i 1992 og sammendrag for DN-prosjektet "Sølendet". 62 s.	kr 100
	2	Krovoll, A. & A. Moen (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1993. 76 s.	kr 100
1994	1	Moen, A. & R. Binns (eds.). Regional variation and conservation of mire ecosystems. Summary of papers. 61 s.	kr 100
	2	Moen, A. & S. Singaas. Excursion guide for the 6th IMCG field symposium in Norway 1994. 159 s.	kr 100
	3	Flatberg, K. I. Norwegian Sphagna. A field colour guide. 42 s. 54 pl.	utgått
	4	Aune, E. I. & A. Moen. (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1994. 50 s.	kr 50
	5	Arnesen, T. Vegetasjonsendringer i tilknytning til tråkk og tilrettelegging av natursti i Sølendet naturreservat. 49 s.	kr 50
1995	1	Singaas, S. Botaniske undersøkelser for konsesjonssøknad i forbindelse med planer om overføring av Nesåa, Nord-Trøndelag. 56 s.	kr 100
	2	Holien, H. & T. Prestø. Kartlegging av nøkkelbiotoper for trua og sårbare lav og moser i kystgranskog langs Arnevik-vassdraget, Åfjord kommune, Sør-Trøndelag. 32 s.	kr 50
	3	Aune, E. I. & A. Krovoll (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1995. 81 s.	kr 100
	4	Singaas, S. Botaniske undersøkelser med skisse til skjøtelsplan for Garbergmyra naturreservat, Meldal, Sør-Trøndelag. 31 s.	kr 50
	5	Prestø, T. & H. Holien. Floraundersøkelser i Øggdalen, Holtålen kommune, Sør-Trøndelag - grenser for framtidig landskapsvernområde og konsekvenser for skogsdrift. 24 s.	kr 50
	6	Mathiassen, G. & A. Granmo. The 11th Nordic mycological Congress in Skibotn, North Norway 1992. 77 s.	kr 100
	7	Holien, H. & T. Prestø. Inventering av lav- og mosefloraen ved Henfallet, Tydal kommune, Sør-Trøndelag. 26 s.	kr 50
	8	Holien, H. & S. Sivertsen. Botaniske registreringer i Storbekken, Lierne kommune, Nord-Trøndelag. 24 s.	utgått
1996	1	Sagmo Solli, I.M., Flatberg, K.I., Söderström, L., Bakken, S. & Pedersen, B. Blanksigd og luftforurensninger - fertilitetsstudier. 14 s.	kr 50
	2	Prestø, T. & Holien, H. Botaniske undersøkelser i Lybekkdalen, Røyrvik kommune, Nord-Trøndelag. 44 s.	kr 50
	3	Elven, R., Fremstad, E., Hegre, H., Nilsen, L. & Solstad, H. Botaniske verdier i Dovrefjell-området. 151 s.	kr 100
	4	Söderström, L. & Prestø, T. State of Nordic bryology today and tomorrow. Abstracts and shorter communications from a meeting in Trondheim December 1995. 51 s.	kr 100
1997	1	Fremstad, E. (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1996. 175 s.	kr 100
	2	Øien, D-I, Nilsen, L.S., & Moen, A. Skisse til skjøtelsplan for deler av Øvre Forra naturreservat i Nord-Trøndelag. 26 s.	kr 50
	3	Nilsen, L.S., Moen, A. & Solberg, B. Botaniske undersøkelser av slåttemyrer i den foreslåtte nasjonalparken i Snåsa og Verdal. 38 s.	utgått
1998	1	Smelror, M. (red.). Abstracts from the Sixth International Conference on Modern and Fossil Dinoflagellates Dino 6, Trondheim, June 1998. 154 s.	kr 100
	2	Sarjeant, W.A.S. From excystment to bloom? Personal recollections of thirty-five years of dinoflagellate and acritarch meetings. 21 s., 14 pl.	utgått
	3	Fremstad, E. Nasjonalt rødlistede karplanter i Nord-Trøndelag. 37 s.	kr 50
	4	Fremstad, E. (red.). Fagmøte i vegetasjonsøkologi på Kongsvoll 1998. 73 s.	kr 100
	5	Nilsen, L.S. Skisse til skjøtelsplan for Kjeksvika-området i Nærøy, Nord-Trøndelag. 22 s.	kr 50
1999	1	Prestø, T. Botanisk mangfold i Rotldalen, Selbu, Sør-Trøndelag. 65 s.	kr 100
	2	Tretvik, A.M. & Krogstad, K. Historisk studie av utmarkas betydning økonomisk og sosialt innen Tågdalen naturreservat for Dalsegg-grenda i Øvre Surnadal. 38 s.	kr 100
2000	1	Nilsen, L.S. & Fremstad, E. Skjøtelsplan for Skeisnesset, Leka, Nord-Trøndelag. 31 s.	kr 100
	2	Nilsen, L.S. & Moen, A. Botanisk kartlegging og plan for skjøtsel av Oppgården med utmark i Lierne. 44 s.	kr 100

	3	Fremstad, E. Botanisk mangfold i Verdal, dokumentert hovedsakelig med litteratur og herbariemateriale. 81 s.	kr 100
	4	Holien, H., Prestø, T. & Sivertsen, S. Lav, moser og sopp i barskogreservatene Hilmo og Råndalen, Tydal og Selbu, Sør-Trøndelag. 32 s.	kr 50
	5	Fremstad, E. & Nilsen, L.S. Botaniske undersøkelser og forslag til skjøtsel av kulturmark på Nærøya. 34 s.	kr 100
	6	Fremstad, E. Skjøtselsplan for innmarka til Kongsvold Fjeldstue. 34 s.	kr 100
	7	Moen, A. Botanisk kartlegging og plan for skjøtsel av Tågdalen naturreservat i Surnadal. 45 s.	kr 100
	8	Prestø, T. Sammenhenger mellom forstlige variabler og botanisk diversitet i Trondheim bymark. 56 s.	kr 100
	9	Nilsen, L.S. Botanisk kartlegging og plan for skjøtsel av sørvestlige deler Aspøya i Flatanger, Nord-Trøndelag. 26 s.	kr 100
	10	Fremstad, E. & Nilsen, L.S. Tarva: verdifull kulturmark i utmark. 29 s.	kr 100
2001	1	Arnesen, T. Botaniske undersøkelser og forslag til skjøtsel av Brakstadøyene (Måsøya og Nordøya) i Fosnes. 29 s.	kr 100
	2	Arnesen, T. Knollmjødurt (<i>Filipendula vulgaris</i>) på Skånes, Levanger. 16 s.	kr 50
	3	Arnesen, T. & Øien, D.-I. Myrområdet ved Tvinna, Stryn. 16 s.	kr 50
	4	Fremstad, E. & Moen, A. (red.) Truete vegetasjonstyper i Norge. 231 s.	utgått
	5	Prestø, T. & Holien, H. Forvaltning av lav og moser i boreal regnskog. 77 s.	kr 100
2002	1	Flatberg, K.I. The Norwegian Sphagna: a field colour guide. 44 s. + 54 Plates.	kr 300
	2	Thingsgaard, K. & Flatberg, K.I. Third international symposium on the biology of <i>Sphagnum</i> : Uppsala – Trondheim August 2002: excursion guide. 89 s.	kr 100
	3	Såstad, S.M. & Rydin, H. Third international symposium on the biology of <i>Sphagnum</i> : Uppsala – Trondheim August 2002: schedule and abstracts. 29 s.	kr 50
	4	Lyngstad, A., Øien, D.-I. & Arnesen, T. Skjøtselsplan for kulturmark i Bymarka, Trondheim. 49 s.	kr 100
	5	Fremstad, E. Natura 2000 i Norge. 38 s.	kr 50
2003	1	Aarrestad, P.A., Øien, D.-I., Lyngstad, A., Moen, A. & Often, A. Kartlegging av truete vegetasjonstyper. Erfaringer fra Inderøy og Levanger. 53 s.	kr 100
	2	Aune, E.I. Biologisk mangfold i Åfjord kommune. 88 s.	kr 100
	3	Nilsen, L.S. & Moen, A. Plantelivet på Kalvøya i Vikna, og forslag til skjøtsel av kystlynghei. 51 s.	kr 100
	4	Tretvik, A.M. Landskap og levemåte i små kystsamfunn. Tarva i Bjugn og Borgan i Vikna ca. 1865-2000. 58 s.	kr 100
	5	Moen, A. & Lyngstad, A. Botaniske verneverdier i Sylan. 39 s.	kr 100
	6	Lyngstad, A. Verdifull kulturmark i Levanger kommune. Sluttrapport. 40 s.	kr 50
2004	1	Nilsen, L.S. & Moen, A. Botanisk kartlegging og plan for skjøtsel av Hortavær i Leka. 22 s.	kr 50
2005	1	Aune, E.I. Kartlegging av biologisk mangfold (naturtyper) i Surnadal kommune. 52 s.	kr 100
	2	Fremstad, E. & Solem, T. Gamle hageplanter i Midt-Norge. 72 s.	Kr 100

ISBN 82-7126-703-5
ISSN 0802-2992